

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra geografie

Bc. Eva SOUČKOVÁ

Konfliktní prostory na území města

Pec pod Sněžkou: člověk a biosféra

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavel KLAPKA, Ph.D.

Olomouc 2013

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Bc. Eva Součková (R110144)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Konfliktní prostory na území města Pec pod Sněžkou: člověk a biosféra

Title of thesis: Trouble spaces in the territory of the town Pec pod Sněžkou: man and biosphere

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.

Rozsah: 136 stran

Abstrakt: Diplomová práce se věnuje analýze konfliktních oblastí na území Pece pod Sněžkou a přilehlém katastrálním území. Jsou identifikována místa s vysokou přírodní a kulturně-historickou hodnotou a území s vysokým zatížením lidské činnosti, zde hlavně v podobě cestovního ruchu. Syntézou jsou odhaleny ohrožené oblasti, kterým jsou následně navrhována realistická řešení. Součástí práce je vysvětlení pojmů cestovní ruchu, udržitelný rozvoj a udržitelný cestovní ruch.

Klíčová slova: Pec pod Sněžkou, cestovní ruch, udržitelný rozvoj, syntéza, negativní vlivy, udržitelný cestovní ruch

Abstract: This thesis deals with spatial analysis conflict areas in Pec pod Sněžkou and the surrounding cadastral territory. In the location are identified areas with high natural and cultural-historical values and areas with high load of human activity, here mainly in the form of tourism. Synthesis was revealed the most endangered areas and afterwards realistic solutions are suggested. Part of thesis is explanation terms tourism, sustainable development and sustainable tourism.

Keywords: Pec pod Sněžkou, tourism, sustainable development, synthesis, negative effects, sustainable tourism

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou diplomovou práci řešila samostatně pod vedením
Mgr. Pavla Klapky, Ph.D., a všechny použité zdroje uvedla v seznamu použité
literatury.

Dne 25. dubna 2013 v Olomouci.....

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Pavlu Klapkovi, Ph.D., za ochotu, vedení a cenné rady při zpracovávání této práce. Poděkování patří také paní Janě Kalenské ze Správy KRNAP, která poskytla důležitá data a podklady pro grafická znázornění jevů. Také děkuji za její postřehy ohledně cestovního ruchu v Krkonošském národním parku.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eva SOUČKOVÁ**
Osobní číslo: **R110144**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Konfliktní prostory na území města Pec pod Sněžkou: člověk a biosféra**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je vytvořit a analyzovat prostorový systém konfliktů na území města Pec pod Sněžkou z pohledu vztahu mezi člověkem a biosférou. Autorka bude hledat metodologickou inspiraci v územních systémech ekologické stability. Analogicky se pokusí vymezit přírodní hodnoty území a antropogenní tlaky v území. Na základě jejich průniku se pak zaměří na vybrané problémy v území a pokusí se navrhnout jejich realistické řešení. Práce bude zpracovávána v rámci paradigmatu udržitelnosti.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **20 000 - 24 000 slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **27. listopadu 2012**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2013**

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

L.S.

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 27. listopadu 2012

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- Buček, A., Lacina, J. (1994): Ekologická síť v krajině. In: Míchal, I. (1994): Ekologická stabilita. Veronika a MŽP, Brno, 276 s.
- Dalal-Clayton, B., Bass, S. (2002): Sustainable Development Strategies: a resource book. Earthscan, London, 358 s.
- Doležal, T., Hošek, R., Nováková, E. (2000): Zásady TUR v cestovním ruchu. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H., eds. (2002): K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek - svazek III. CŽP UK, Praha.
- Eagles, P. F. J., McCool, S. F., Haynes, C. D. A. (2002): Sustainable Tourism in Protected Areas: guidelines for planning and management. IUCN, Gland and Cambridge, 183 s.
- Fanta J., ed. (1969): Příroda Krkonošského národního parku. SZN, Praha, 221 s.
- Filová, A. (2002): Trvalo udržitelný rozvoj vo vzťahu k rozvoju cestovného ruchu. In: Acta facultatis rerum naturalium Universitatis Comenianae, Geographica 42, s. 81 - 88.
- Foster, J., ed. (1997): Valuing Nature?: economics, ethics, and environment. Routledge, 256 s.
- Hall, L., Lew, A. A., eds. (1998): Sustainable Tourism: a geographical perspective. Prentice Hall, New York, 248 s.
- Hunter, C. (1997): Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm. Annals of Tourism Research 24:4, Elsevier, s. 850 - 857.
- Hunter, C. (2002): Sustainable Tourism and the Touristic Ecological Footprint. Environment, Development and Sustainability 4:1, Kluwer, s. 7 - 20.
- Izakovičová, Z., Miklós, L., Drdoš, J. (1997): Krajinnoeologické podmienky trvalo udržitelného rozvoja. Veda, Bratislava, 186 s.
- Jeník, J. (2000): Geografická a ekologická identita Krkonoš/Karkonoszy. Opera Corcontica 37 Vrchlabí, s. 12 - 19.
- Lokvenc T. (1978): Toulky krkonošskou minulostí. Kruh, Hradec Králové, 268 s.
- Míchal, I. (1994): Ekologická stabilita. Veronika a MŽP, Brno, 276 s.
- Míchal, I. (2000): Poslání národních parků a rekreace. Opera Corcontica 37, Vrchlabí, s. 639 - 641.
- Miklós, L., Izakovičová, Z. (1997): Krajina ako geosystém. Veda, Bratislava, 152 s.
- Pásková, M. (2001): "Udržitelný rozvoj" cestovního ruchu. Geografie - Sborník ČGS 106:3, s. 178 - 195.
- Shaw, G., Williams, A. M. (2002): Critical Issues in Tourism: a geographical perspective. Blackwell Publishing, Oxford, 371 s.
- Sýkora B., ed. (1983): Krkonošský národní park. SZN, Praha, 276 s.
- Wood, M. E. (2002): Ecotourism: principles, practices, and policies for sustainability. UNEP, Paris, 62 s.

Obsah

1 Úvod a cíle	10
2 Teoretická východiska	12
2.1 Cestovní ruch.....	12
2.1.1 Mezinárodní cestovní ruch	12
2.1.2 Cestovní ruch na území České republiky	18
2.1.3 Cestovní ruch jako vědecká disciplína	26
2.1.4 Destinace cestovního ruchu v České republice.....	32
2.2 Vlivy cestovního ruchu	36
2.2.1 Vlivy cestovního ruchu na přírodní prostředí.....	39
2.2.2 Vlivy cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí.....	43
2.2.3 Cestovní ruch a jeho pozitivní vlivy	46
2.3 Udržitelný rozvoj	47
2.3.1 Definice udržitelného rozvoje.....	47
2.3.2 Výzvy udržitelného rozvoje.....	50
2.3.3 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu a jeho koncepty.....	51
2.4 Metodika a rešerše	57
3 Charakteristika zájmového území	59
3.1 Vymezení a prvky reliéfu	59
3.2 Klima.....	64
3.3 Flóra	68
3.3.1 Ledovcové kary a krkonošské zahrádky	72
3.3.2 Lesy	72
3.4 Osídlení a využití přírody.....	75
3.4.1 Historie a rozvoj Pece pod Sněžkou.....	78
3.5 Rekreace a cestovní ruch.....	81
3.5.1 Zimní turistika a rekreace	81

3.5.2 Letní rekreace a turistika	87
3.6 Ochrana Krkonoš a Krkonošský národní park	88
3 Prostorová organizace potenciálu cestovního ruchu	94
3.1 Kulturně-historický potenciál	94
3.2 Přírodní potenciál.....	97
4 Intenzita zatížení zájmové oblasti	101
4.1 Liniové zatížení	102
4.2 Plošné zatížení zájmové oblasti.....	107
4.3 Charakteristika návštěvníků v Krkonoších	110
4.3.1 SWOT analýza.....	112
5 Prostorová organizace konfliktů mezi přírodou a antropogenní činností v katastrálním území Pece pod Sněžkou.....	114
5.1 Konfliktní oblasti v zájmové oblasti.....	114
5.2 Negativní vlivy lidské činnosti v zájmovém území.....	116
5.3 Řešení negativních vlivů v rámci udržitelného rozvoje v katastrálním území Pece pod Sněžkou.....	118
6 Závěr	123
7 Summary	125
Seznam literatury.....	126
Knižní zdroje:	126
Internetové zdroje:	128
Přílohy.....	132
Seznam příloh.....	132

1 Úvod a cíle

Cestovní ruch není aktivitou jen posledních dekad, kdy, pravda, došlo k jeho velkému rozvoji, cestovní ruch doprovází lidstvo již od nepaměti. Objevné a dobyvatelské cesty sice byly podnikány za jiným účelem, přes to je lze považovat za prapočátky cestovního ruchu. V současnosti provozujeme cestovní ruch z jiných příčin, vede nás k tomu únik z pracovní reality, odpočinek (pasivní/aktivní), touha po poznání a objevování pro nás neznámého. Cestovní ruch se stal fenoménem a nejčastěji zvolenou aktivitou ve volném čase. Na světě existuje spousta destinací, které stojí za objevení, cestovní ruch jim přináší značné ekonomické výhody, avšak sám ničí samotný potenciál, za kterým návštěvníci přijíždějí.

Právě cestovní ruch totiž stojí v pozadí aktivní ochrany přírodních a socio-kulturních hodnot. Ne jinak tomu bylo v Krkonoších, Krkonošském národním parku, který jako nejstarší ze čtyř, vznikl v roce 1963. Ovšem ještě před tímto rokem zde bylo několik malých chráněných oblastí, což byly první momenty ochrany v Krkonoších. Impulsem k jejich vytvoření byla lidská činnost, která jejich hodnotu výrazně snižovala, až docházelo v degradaci.

K rostoucímu rozvoji cestovního ruchu docházelo až po světových válkách, v Krkonoších byla budována infrastruktura i pro sportovní vyžití. A právě s rostoucí návštěvností a koncentrací lidí do jedinečných míst, začalo být aktuální řešení a omezení možných konfliktních interakcí mezi přírodními a socio-kulturními hodnotami a návštěvníky. Ti produkují zatížení a vytváří tlaky na prostředí. To byl prostor pro vytvoření konceptu udržitelného cestovního ruchu. Ten pomáhá řešit dopady na prostředí a krajinu. Udržitelný cestovní ruch je dnes považován za jediné řešení, když v sobě kloubí řízení přírody, výstavby a socioekonomických zdrojů v destinaci a zároveň se snaží stále zvyšovat ekonomické hodnoty, ale klade důraz na udržení a ochranu přírody a kulturně-historických hodnot. Existuje několik forem udržitelného cestovního ruchu, ty nejsou aplikovatelné všude. Každá destinace by měla přijmout výzvu k udržitelnému rozvoji cestovního ruchu a najít svou cestu a řešení individuálních problémů. K tomu je potřeba správná organizace a kontrola aktérů.

K vybrání a řešení problémů na území města Pece pod Sněžkou a přilehlého katastrálního území vedla osobní znalost této oblasti i znalost některých problémů. Samo město Pec pod Sněžkou se potýká s problémy, i celé zájmové území je hojně navštěvované, to generuje problémy, vytváří tlaky na potenciál prostředí. Aby nedocházelo k degradování, musejí být navrženy ochranné kroky, které přispějí k ochraně celého regionu.

Cílem této práce je vytvoření analýzy konfliktních míst a jejich identifikace, vysvětlení konkrétních vlivů na prostředí a navrnutí možných řešení, která by situaci ulehčila a nedocházelo by tak k velmi vysokému ohrožení potenciálu přírody či ostatních bodových hodnot. Bude charakterizováno zájmové území, z různých hledisek a dílčí podklady budou potřeba k hlavnímu výstupu, syntéze potenciálu a zatížení. V zájmovém území je výskyt hlavně ceněného přírodního potenciálu značný, vzpomeňme Obří důl, klečové porosty, bohaté horské louky nebo arкто-alpínskou tundru. Zatížení bude jistě generováno sportovní infrastrukturou a cestami.

Vedlejším cílem bude právě charakteristika zájmového území na pozadí celku celých Krkonoš a řešerše týkající se cestovního ruchu, jeho hlavních vlivů na přírodní a socio-kulturní prostředí. Rozebíráno bude téma udržitelného rozvoje, jeho aspekty a výzvy a syntézou vzniklý udržitelný cestovní ruch jako hlavní proud vývoje cestovního ruchu.

Zájmové území tvoří část Východních Krkonoš a město Pec pod Sněžkou je zimním střediskem národního významu a ročně přiláká k návštěvě několik desítek tisíc lidí. Dominantou území je masív Sněžky a Studniční hory, který je oddělen Bílou loukou a Obřím dolem. Na ploše necelých 25 km² se nachází různé ekosystémy a prameniště. Mezi nejcennější ekosystémy patří: Zahrádky v Obřím dole, Úpské rašeliniště, klečové porosty, mrazový reliéf a bohatá luční vegetace. Na území pramení řeka Úpa, která je jedním z nejvýznamnějších toků v královéhradeckém kraji, a také Bílé Labe v západní části Úpského rašeliniště. Dalšími toky, které vytváří údolí a jsou přítoky Úpy, jsou Modrý potok, Růžový a Zelený potok. Katastrální území spadá do všech zón národního parku, v ochranné zóně se nachází město Pec pod Sněžkou, přílehlá zástavba a sportovní sjezdová infrastruktura. Právě zimní rekreace a turistika jsou jednou z forem cestovního ruchu, které v zájmové oblasti dominuje. Druhou formou je letní turistika.

2 Teoretická východiska

2.1 Cestovní ruch

2.1.1 Mezinárodní cestovní ruch

Vznik cestovního ruchu nelze přesně určit, pevná data vzniku tohoto celosvětového fenoménu neexistují, lze se jen domnívat, že jakási praforma cestovního ruchu byla již v pravěku – zde by bylo spíše vhodné mluvit o objevování teritoria, poznávání okolní krajiny zkrátka o „cestovním ruchu omylem“.

Ve starověku se cestovalo za účelem obchodu, jedním z průkopníků byli Féničané. Pokud bychom měli uvést jiný cíl, za kterým se uskutečňoval cestovní ruch, pak by to byl jistě vojensko-ekonomický zájem (př. Alexandr Makedonský – cesta do Persie). (HROMÁDKO 2007)

V období renesance bylo cestování uskutečňováno za účelem objevování území, neznámých končin, jako byly cesty Kryštofa Kolumba, Vasca de Gamy. Bylo zaznamenáno několik děl, které dnes považujeme za cestopisy. Po sérii objevitelských cest na konci 15. století a přelomu do 16. století se opět uskutečňovaly cesty z důvodu vojensko-ekonomického (GEOGRAFIE CESTOVNÍHO RUCHU 2004).

V časech romantismu byly časté náboženské cesty – poutě, mnoho lidí vykonávalo cesty do svatých míst. Jedním z nejznámějších českých děl je Putování aneb cesta z Království českého do Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Judské a dále od Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic. „Kniha je popisem nejen cestování samotného, ale i zvyků a obyčejů v zemích, které Kryštof s Heřmanem Černínem z Chudenic prošli. Tito dva cestovatelé projeli značnou část Evropy, v Benátkách si prohlédli Canale Grande, chrám Sv. Marka, dóžecí palác. Na své cestě míjeli řecké ostrovy a viděli, o čem jiní v jejich době ani nevěděli (ČESKÝ JAZYK 2013).“ Dochází i k rozvoji první infrastruktury – ve středu zájmu jsou hlavně pocestní. Na frekventovaných trasách vznikají hostince, hospody i s ubytováním. Později čím dál víc slouží cestovní ruch k odpočinku a relaxaci (GEOGRAFIE CESTOVNÍHO RUCHU 2004).

K rozvoji klasického cestovního ruchu pomohlo několik podmínek (TOUŠEK a kol. 2008):

- Dostupnost dopravy pro širokou veřejnost
- Introdukce nových typů hromadné dopravy a rozvoj dopravních sítí (železnice)

- Vznik kategorie volného času a souvislosti se změnou motivace obyvatelstva
- Vznik podnikatelského sektoru
- Znečištění ve městech v souvislosti s průmyslovou revolucí
- Urbanizace
- Touha po poznání
- Společenské konvence.

Výše zmíněné podmínky bylo možné naplnit jen s příchodem průmyslové revoluce. Tento společenský proces přinesl změnu v organizaci práce a vznik volného času zkracováním pracovní doby. Také došlo k uspokojení základních životních potřeb, proto mohly být finance vynaloženy i na jiné aktivity spojené s potěšením těla i ducha (lázeňství v první vlně vzniku novodobého cestovního ruchu).

Za kolébku cestovního ruchu je považována Velká Británie, jako nejbohatší země tehdejšího světa, nositel pokroku a trendů ve vědecko-technické a sociálně-kulturní oblasti. Návštěvy lázní se staly moderními v 16. – 18. století a k masovému rozšíření došlo v polovině 19. století. Nejčastějšími cíly turistů, často bohatší a vlivnější vrstvy obyvatel, byla lázeňská letoviska (Bath) a přímořská centra (Brighton). Jedním z důvodů rozvoje byla blízkost Londýna a možnost využití železnice jako hlavního dopravního prostředku. K prvnímu organizovanému výletu, podle GEOGRAFIE CESTOVNÍHO RUCHU (2004) došlo také na území Anglie – uskutečnil se v roce 1841.

Mezníkem ve vývoji cestovního ruchu byly bezpochyby obě světové války, po jejichž skončení došlo ke skokovému nárůstu významu cestovního ruchu v životě obyvatel i světové ekonomice. Hlavním důvodem, proč lidé začali cestovat, byla regenerace fyzických i duševních sil, které byly po „temné“ válečné době vyčerpány. I dnes lidé cestují za účelem regenerace sil, ovšem důvody jsou mnohdy jiné a to odpočinek od práce, únik z města, od známého prostředí, znečištěného životního prostoru, za poznáním jiných míst, ze zvědavosti či úniku od rutiny.

Stálý nárůst aktivity v cestovním ruchu naznačuje, že toto odvětví je dynamické a stalo se sociálním fenoménem minulého i současného století. Číslo z roku 1950, kdy mezinárodních příjezdů bylo 25 miliónů, ve srovnání s rokem 2005, kdy jich bylo již 806 mil., naznačují růst o 6,5 % každý rok (UNWTO 2013).

Během let 1950 až 2005 byl největší růst zaznamenán v regionu Asie a Pacifiku – průměrně o 13 % za rok, v regionu Středního východu o 10 % ročně, v regionu Amerik (Severní i Jižní) o 5 % za rok a v regionu Evropy o 6 % ročně. Právě v regionu Amerik a Evropy byl růst pomalejší, než udával světový průměr. Nové, perspektivní destinace a jejich trh cestovního ruchu rostly rychleji než „staré“ destinace v Evropě a v Amerikách, které patřily a patří k dlouhodobým cílům návštěv. Pokud již jednou turista navštívil Ameriky či prozkoumal Evropu, chce se vydat někam dál, kde to ještě nezná, proto se trend cestování do jiných destinací objevuje později. Podíl Evropy na světovém trhu cestovního ruchu klesl od roku 1950 o 10 %, u Amerik došlo k poklesu o 13 %. Evropa a Ameriky zaujímaly dominantní postavení na trhu cestovního ruchu v roce 1950 – 95 %, o čtyřicet let později 82 % a v roce 2000 to byl „jen“ 72% podíl (UNWTO 2013).

Podle Tabulky 1 je však stále mezi top deseti nejnavštěvovanějšími zeměmi pět evropských zemí (Francie, Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko a Německo), na prvním místě drží Francie, která je destinací dlouhodobě nejoblíbenější. Na ostatních místech se stabilně objevují Spojené státy americké, pak Čína s Tureckem a Malajsií jako progresivní státy, na jejichž úkor ztrácí Evropské destinace návštěvníky.

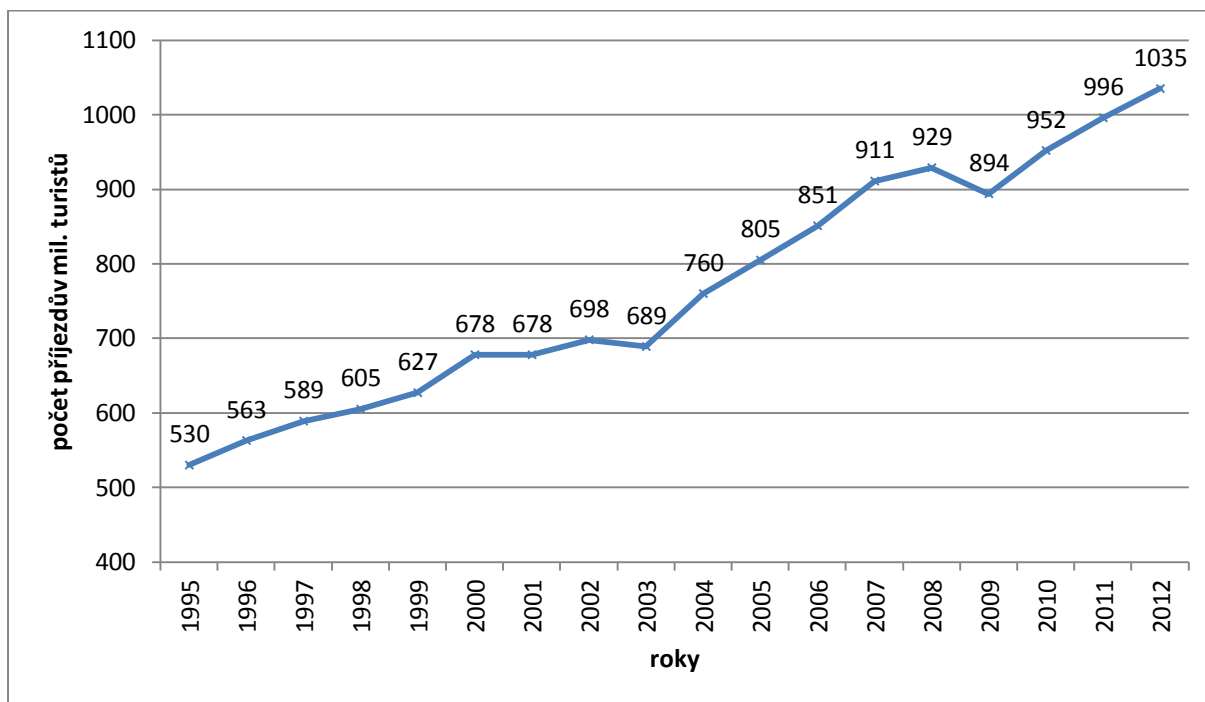
Tabulka 1 Nejnavštěvovanější země světa v roce 2005 a 2011

pořadí	2005	2011
1.	Francie	Francie
2.	Španělsko	USA
3.	USA	Čína
4.	Čína	Španělsko
5.	Itálie	Itálie
6.	UK	Turecko
7.	Mexiko	UK
8.	Turecko	Německo
9.	Německo	Malajsie
10.	Rusko	Mexiko

Zdroj: UNWTO - *Tourism Highlights 2011* a vlastní úpravy

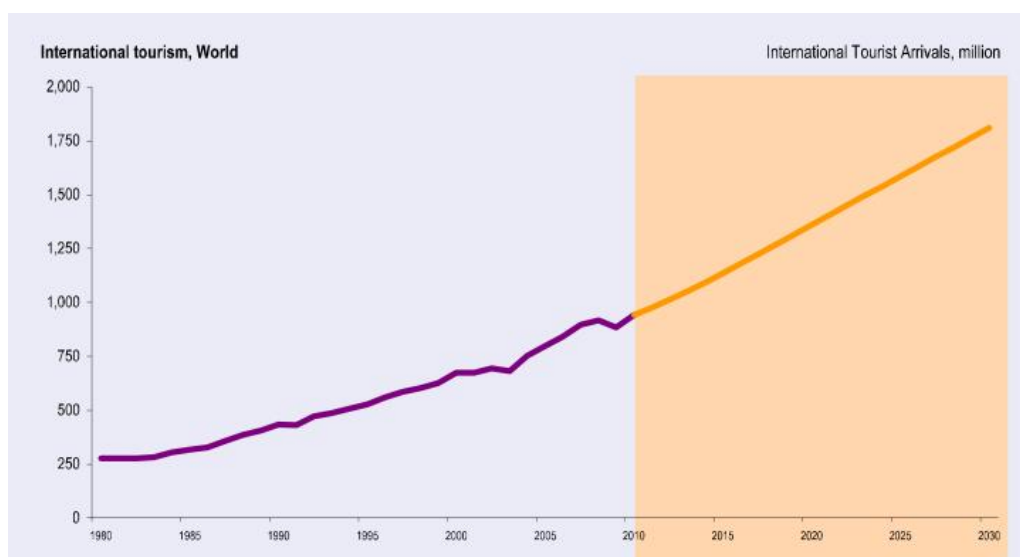
V hodnocení mezinárodního cestovního ruchu byl rok 2012 výjimečný, rekordní, bylo totiž dosaženo více než jedné miliardy příjezdů celosvětově, procentuálně vzrostly příjezdy turistů o 4 % oproti roku 2011. Konkrétněji dosáhly mezinárodní příjezdy hodnoty 1,035 miliardy (Obrázek 1), což je proti 996 miliónům z roku 2011 nárůst o zmiňovaná 4 % (UNWTO 2013, *Tourism Highlights 2011*).

Díky situaci na celosvětovém trhu cestovního ruchu UNWTO očekává nárůst mezinárodních příjezdů i v roce 2013, ovšem v pomalejším tempu, odhaduje se nárůst okolo 3 %. Podle dlouhodobější předpovědi do roku 2030 (podle TOURISM TOWARDS 2030), by měl růst dosahovat průměrné hodnoty 3,8 % mezi lety 2010 až 2020.

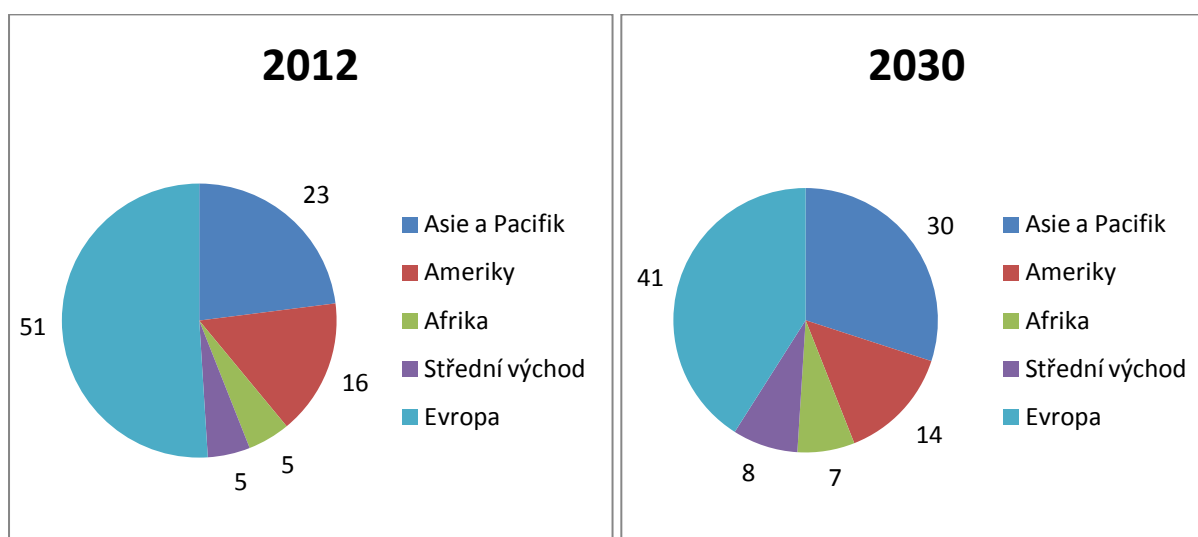
Obrázek 1 Vývoj počtu mezinárodních příjezdů 1995 - 2012 (Zdroj: UNWTO a vlastní úpravy)

Ve studii TOURISM TOWARDS 2030 se předpokládá nárůst o 43 miliónů mezinárodních příjezdů každý rok, dokument uvádí, že při tomto tempu růstu by v roce 2030 mohl dosáhnout celkový počet mezinárodních příjezdů hodnoty 1,8 miliardy (Obrázek 2).

Obrázek 2 Prognóza vývoje počtu mezinárodních příjezdů (Zdroj: Tourism Towards 2030, UNWTO)

Avšak je třeba připomenout, že to jsou jen dlouhodobé předpovědi a počítají se stabilním trhem cestovního ruchu, může nastat jakákoliv situace (př. katastrofa, finanční problémy celosvětové ekonomiky, nestabilita některé z destinací) a k naplnění těchto prognóz nemusí vůbec dojít (Obrázek 3). Ten samý moment může být i v případě geografického rozložení mezinárodních příjezdů, kde má dojít k nárůstu v regionu Asie a Pacifiku. Z velkého regionu Asie a Pacifiku má být nejprogressivnějším subregionem Severovýchodní Asie (UNWTO 2013). Bude zajímavé v příštích letech sledovat, jak se každoroční prognózy mění a jestli nakonec dosáhne, v roce 2030, cestovní ruch uváděných čísel.

Obrázek 3 Mezinárodní příjezdy do daných destinací srovnání roku 2012 a výhledu na rok 2030 (Zdroj: UNWTO 2013)

Box 1 Svět přivítal turistu s číslem 1 mld.

Dne 13. prosince roku 2012 přivítal svět v zastoupení pana Rifaie, generálního tajemníka UNWTO, mezinárodního turistu v pořadí 1 000 000 000 v roce 2012 – rokem, který překonal tuto hranici. Tváří tohoto turisty byl zvolen Dale Floyd z Velké Británie, který navštívil Španělsko a strávil zde tři dny. Během toho času poznal jinou kulturu, seznámil se s novými lidmi, podpořil lokální ekonomiku a trh práce. Samozřejmě, že není přesně známo, kde se „tento“ turista objevil, proto několik zemí a jejich organizace spojené s cestovním ruchem oslavili toto magické číslo po svém a se „svým“ turistou.

Pro Madrid, který byl UNWTO zvolen městem, jež tento akt hostilo, to bylo symbolické v tom, že toto město je jedním z nejnavštěvovanějších městských destinací na světě. Tato událost byla součástí kampaně UNWTO „One billion tourist: One billion opportunities“, které je zaměřená na to, že i malý (krátký) pobyt, malá cesta má za výsledek obrovský přínos,

pokud to znásobíme miliardou. (UNWTO 2012, UNWTO welcomes the world's one-billion tourist.)

Podle prognóz cestovního ruchu v Evropě do roku 2020 by do regionu Evropy mělo v roce 2020 přicestovat 717 milionu turistů (MOUREK 2000a) ovšem podle studie TOURISM TOWARDS 2030 (UNWTO 2013) se toto číslo bude spíše držet okolo 650 mil. turistů. Avšak na čem se MOUREK (2000a) a UNWTO (2013, Tourism Towards 2030) shodují je, že dojde ke snížení počtu návštěvníků v subregionu západní Evropy a dojde k jeho předstížení jiným subregionem. Zde se možné předpovědi opět rozcházejí, podle MOURKA (2000a) to bude subregion střední a východní Evropy, podle TOURISM TOWARDS 2030 spíše jižní a středomořská Evropa. Zatím reálněji k tomu má blíže druhá varianta, která i teď, v současnosti naznačuje stabilní nárůst. Celkově je jisté, že nastane rovnoměrnější rozdělení příjezdů do celého regionu Evropy.

Cestovní ruch hýbe nejen sociální složkou životů, sociálním světem, ale hlavně je jedním z nejdůležitějších prvků ekonomiky celého světa, ekonomik regionálních, národních a lokálních. Mnohdy tvoří nezanedbatelný podíl na HDP daného státu. V měřítku světovém, cestovní ruch přispívá biliony dolarů do světové ekonomiky, vytváří nespočet pracovních míst a generuje bohatství v částech světa, které nemají jiné možnosti růstu dosáhnout. Podle VYSTOUPILA, ŠAUERA (2006) má i další přínosy: ovlivňuje platební bilanci státu; podporuje místní rozpočty a rozvíjí možné investice. Co se týče situace na trhu zaměstnanosti, tak s cestovním ruchem je spjato skoro 260 mil. pracovních míst (VYSTOUPIL, ŠAUER 2006), ať už přímo či nepřímo.

V posledních 20 letech se stal cestovní ruch tak důležitým subjektem v ekonomice, že se mu dostalo zvýšené pozornosti na všech hierarchických úrovních. Ekonomický význam rostl, i když bylo překonáváno několik překážek (zmiňované přírodní katastrofy, nestabilita destinací, finanční krize, ale i teroristické ohrožení a zdravotní rizika). Pokud srovnáme příjmy z cestovního ruchu v letech 1950, 1990 a 2005, kdy v roce 1950 byly příjmy 2,1 miliardy USD, v roce 1990 270 mil. amerických dolarů a v posledním hodnoceném roce dosáhly hodnoty 682,7 miliard USD (UNWTO 2013), je jasné, proč je tomuto sektoru věnována taková pozornost.

Podle studie ECONOMIC IMPACT OF TRAVEL&TOURISM 2012 (od World Travel and Tourism Council, dále WTTC) bude globální cestovní ruch růst, sice pomaleji (to odhaduje i UNWTO – zmíněno u mezinárodních příjezdů) ale přeci, to i navzdory ekonomické recesi.

V roce 2011 se cestovní ruch podílel na světovém HDP hodnotou 9 %, což je absolutně vyjádřeno 6,3 bilionů USD a každá dvanáctá pracovní pozice se týkala cestovního ruchu, 5 % celkových celosvětových investic se týkalo cestovního ruchu a 5 % celosvětového exportu se uskutečňovalo prostřednictvím tohoto sektoru. Pro rok 2012 bylo počítáno s nižším růstem, ale stále pozitivním, došlo k růstu 2,8 % v příspěvku celosvětového HDP.

V dlouhodobější projekci na deset let dopředu se počítá s růstem 4,2 % na HDP, také se počítá s vytvořením dalších pracovních míst. V roce 2022 by se tedy každá desátá pracovní pozice měla týkat cestovního ruchu (WTTC 2013).

2.1.2 Cestovní ruch na území České republiky

„Předválečný růst naší turistiky byl růstem stromu vysoko v horách. Zatímco v té době angličtí lordi a studenti svobodně plnili svou turistiku a cestování sportem, lovem, tábořením, dobýváním alpských vrcholů, zatím co Němci, Francouzi a Italové rychle tvořili tradici vysokohorské turistiky v Alpách a tradici cestování za kulturami minulými i současnými, zůstali jsme my odkázáni na své malé území, neboť jsme nebyli bohatí, a nejezdili jsme proto daleko. A naše předválečná tradice byla důsledkem poměrů; vznikla turistika, jež kladla větší důraz na nespočetné krásy naší vlasti a historický význam našich krajů, méně na význam pobytu v přírodě. Naše turistická praxe se tvořila jen mimochodem. Tato účelová a esteticky podložená turistika, se současnými snahami o největší přístupnost a propagaci objevených přírodních krás tvořila náš turistický program dlouhou řadu let i po světové válce“ (KČST 1938, s. 10 – 11, upraveno).

Historie českého (a slovenského) cestovního ruchu je silně spjata s Klubem československých turistů, který byl založen v roce 1888. V těchto letech bylo hned několik důvodů k založení takové spolku: rozmach národní myšlenky a snaha k posile cestovního ruchu a jeho propagace za hranicemi; k utužování styků se slovanskými zeměmi a k organizaci základní činnosti pro cestovní ruch (kam patří třeba organizování výletů a přednášek, aby došlo k probuzení zájmu o toto odvětví). Jako propagační prostředek sloužilo i vydávání vlastního časopisu (Časopis turistů od roku 1889), průvodců a map, po čem následovalo budování infrastruktury – hlavně chaty, noclehárny, budování a značení turistických tras (VYSTOUPIL a kol. 2011).

Hlavní činnost a aktivity (propagace, infrastruktura) Klubu byly v počátcích značně omezené, vzbuzování zájmů o turistiku naráželo často na překážky a neporozumění (to hlavně z důvodu časového – ještě nebyla osmi hodinová pracovní doba či volné neděle a později celé víkendy). V těchto časech byl tedy primární cíl oslovení širšího obyvatelstva cestovním ruchem,

přesvědčení o jeho pozitivních aspektech: odpočinek a poznání krás nejen našeho kraje. Za vrchol činnosti Klubu v oblasti budování byla výstavba chat a rozhleden (na tomto faktoru by se dalo vysledovat, kde se cestovní ruch vyvíjel nejdřív a kam směřovali návštěvníci nejvíce, Tabulka 2). (VYSTOUPIL a kol. 2011)

Tabulka 2 Vybrané historické momenty Klubu československých turistů

1889	<ul style="list-style-type: none"> • založení Časopisu turistů • vyznačení prvních pěti tras v okolí Praha a Brdech
1893 - 1894	výstavba dřevěné rozhledny na Šibeníku, Na Kopanině, Čerchově
1895	<ul style="list-style-type: none"> • výstavba útulny na Macoše a zakoupení dvou pozemků tamtéž • stavba chaty na Dobrošově
1896	vydání první mapy s českou nomenklaturou – okolí Prahy (ve 4 dílech v měřítku 1: 60 000)
1909	dokončení chaty na Řípu knížetem F. Z. Lobkowiczem

Zdroj: KSČT 1938, upraveno

V období 1918 - 1938 znamenal vznik samostatného československého státu v roce 1918 otevření nových možností v domácím cestovním ruchu, rozmohla se chuť obyvatelstva poznávat kraje české a není možné nepřipsat velkou zásluhu opět Klubu československých turistů. Tehdejší program se ve velkém shodoval s cíli v období předešlém, ale našlo se mnoho dalších aspektů, na které bylo potřeba se zaměřit, třeba podle KČST (1938):

- péče, ochrana a udržování památek
- bezpečnost a pomoc v horských oblastech
- podpora cestování mládeže.

Ze „stálých“ cílů docházelo hlavně k budování a zvyšování úrovně ubytování, dopravy a objevili se začátky krasového bádání (s cílem vytvoření nové destinace). (VYSTOUPIL a kol. 2011)

Pokud bych se měla zaměřit na pár faktických dat, tak bych ráda zmínila značení tras a cest, jež tvořilo významný celek, který množstvím, délkou a účelností nebyl předstížen žádným jiným evropským státem (přepočteno na rozlohu a počet obyvatel), jak uvádí VYSTOUPIL a kol. (2011). Není od věci vyzdvihnout začínající intenzivní péči a ochranu přírodních a kulturních památek. Ačkoliv v této době ještě nebyl koncept udržitelného rozvoje (v cestovním ruchu) dostatečně znám, tyto momenty bych považovala za předchůdce.

První data o cestovním ruchu se objevila v roce 1927 a lze z nich vyčíst, že v tomto roce bylo zaznamenáno 1,7 mil. domácích a 460 tis. zahraničních turistů v Čechách, Moravě a Slezsku; v Praze 359 tis. domácích a 85 tis. zahraničních hostů; další destinací, která se těšila velké oblibě, byla lázeňská města. Z hlediska příjezdových zemí tvoří největší podíl návštěvníci z (VYSTOUPIL a kol. 2011): Německa (47 %) a Rakouska (16 %). V hodnocení let 1921 – 1937, podle KČST (1938), patřila Československá republika k významným zemím zahraničního cestovního ruchu, vždyť naše republika se řadila na osmé místo v Evropě (př. za Francii, Itálii).

Sledovaným rokem byl i rok 1937, kde je patrný růst počtu zahraničních návštěvníků, Československo navštívilo 550 tis. cizinců, z toho nejvíce navštěvované destinace byly: československé lázně (30,4 %). VYSTOUPIL a kol. (2011) píše, že o významu československého lázeňství může přesvědčit i dlouhá délka pobytu, průměrně 12 dní, a ekonomický přínos – z lázeňství vzešlo 45 % příjmů ze zahraničního cestovního ruchu. Struktura návštěvníků se výrazně nezměnila: Německo (31 %), Rakousko (23 %) a Maďarsko (11 %).

I přes fakt, že zahraniční cestovní ruch byl velkým přínosem do státní kasy, tak domácí cestovní ruch byl významnější. Podle statistiky z roku 1937 (ve VYSTOUPIL a kol. 2011) navštívilo místa v Československé republice 3,8 miliónu tuzemských návštěvníků, průměrná délka pobytu byla 4 dny. Z procentuálních vyjádření bych zdůraznila, že největší podíl (44 %) byl uskutečněn v Čechách a lázně navštívilo 16 % turistů (VYSTOUPIL a kol. 2011).

Období 1948 – 1989 bylo rozčleněno na několik úseků. Doba temna v československém cestovním ruchu, změna politických a společenských podmínek podminila i změny v rozvoji cestovního ruchu. Hlavním problémem bylo omezení svobody – v podnikání v cestovním ruchu i podnikání cestovního ruchu. V kontextu posledního zmíněného je třeba říci, že uzavření hranic a omezování cestování hlavně na západ vedlo k přesměrování výjezdů do zemí socialistického bloku. Celkově došlo k omezení intenzity a obměnění struktury cestovního ruchu na našem území (VYSTOUPIL a kol. 2011).

Padesátá léta zaznamenala celkovou změnu trendů v domácím i zahraničním cestovním ruchu – v domácím bylo největším negativem zrušení soukromého sektoru. Tento krok se dotknul hlavně lázeňství, jednoho z významných cílů naší, ale více zahraniční turistiky, v tomto sektoru došlo v roce 1955 prakticky k totálnímu zrušení a znárodnění soukromého podnikání.

Rušení zasáhlo i Klub československých turistů, což mělo dopad hlavně v propagaci, infrastruktuře a ochraně památek (VYSTOUPIL a kol. 2011).

Problémy s celkovými změnami systému se projevily také v oblasti Sudet, kde se nachází i naše zájmové území, zde došlo k devastaci turisticky atraktivních lokalit, likvidaci turistické nabídky, infrastruktury a úpadku většiny sudetských měst. Po odsunutí Němců a při umělém doosídlování došlo k takovému úpadku, že se z toho oblasti vzpamatovávaly třeba i několik let (VYSTOUPIL a kol. 2011).

Etapou byla i rekreace ROH. Anděl na horách. Při zmínce termínu ROH je prakticky okamžité vzpomnutí toho filmu s Jaroslavem Marvanem v hlavní roli. Film zobrazující formu masové rekreace pracujících, tentokrát s výjezdem do Vysokých Tater, kde dějová linie okolo syna pana revizora Anděla hrála „druhé housle“. Hlavním tématem – či možná skrytým, bylo podpoření režimu, ukázání jeho pozitivní stránky ve spojení s pracujícím lidem. Fenomémem 60. a 70. let minulého století se totiž stala „výběrová rekreace ROH“ organizovaná ústřední radou (ÚRO).

Být v ROH (Revolučním odborovém hnutí) bylo „povinně dobrovolné“, platily se příspěvky a jednou za čas byl nárok na uskutečnění rekreace, pokud si člověk zažádal a bylo mu vyhověno. V 60. a 70. letech jsme se mohli třeba na horách setkat s mnoha rodinami, obsazenými chatami ROH (v Peci pod Sněžkou třeba bouda Svornost, Lokomotiva, Žižkova bouda) a čilým životem ve střediscích cestovního ruchu. Pozitivní dopady tohoto „programu“ shledávám v neumrtvení domácího cestovního ruchu – i když se to může zdát tvořené uměle - a podpoře obyvatel k aktivitě – př. vycházky, organizované výlety a výšlapy a z hlediska sportu, kde se aktivně zapojoval i ČSTV (Československý svaz tělesné výchovy a sportu), docházelo k tomu, že velká většina lidí uměla lyžovat a to jen díky tomu, že měli možnost se to na rekreaci naučit, často při hromadné výuce.

Ubytovací základna organizované rekreace pracujících dosáhla velkých změn ve své struktuře a velikosti od konce 50. let do konce let 80. (roku 1959 – 1000 lůžek, v roce 1985 - 14 tis. lůžek v držení ÚRO), vliv na to mělo i zvýšení výstavby zařízení pro ROH rekreaci (pro letní rekreaci rozvoj u existujících přehrad – i nově budované přehrady; v horských oblastech – Krkonoše, Jizerské a Orlické hory a Šumava; lázeňské regiony – města – hotelové komplexu, často „paneláky“). Právě tyto oblasti se později vyprofilovaly jako nejoblíbenější destinace pro rekreované obyvatelstvo. (VYSTOUPIL a kol. 2011)

VYSTOUPIL a kol. (2011) s. 29 vyčlenili ve výstavbě 3 etapy:

1. polovina 50. let do poloviny 60. let – adaptace objektů z iniciativy ROH zařízení s nízkou úrovní vybavení a kapacitou
2. přelom 60. a 70. let - prudký, ale nekoordinovaný rozvoj, zařízení s malou ubytovací kapacitou, ale s lepší vybaveností
3. 70. a 80. léta – vrchol rozvoje, výstavba velkých víceúčelových komplexů.

Výsledkem těchto tří etap bylo velké množství typů zařízení od hotelů po obyčejné ubytovny v nejatraktivnějších lokalitách cestovního ruchu u nás. Podle VYSTOUPILA a kol. (2011) bylo velkým nedostatkem nízká využitelnost těchto objektů, celorepublikový průměr v roce 1981 dosahoval pouhých 22 % využití v roce. Nelze upřít rekreaci ROH důležité místo v historii a struktuře tuzemského cestovního ruchu, pro zajímavost VYSTOUPIL a kol. (2011) uvádí podíl ROH ubytování na celkové kapacitě v tehdejší České republice:

- 1965 10 %
- 1981 52%
- 1987 58 %.

Po zlomovém roce 1989 vedly kroky k tomu, aby se Česká republika dostala na stejnou úroveň panující v evropském cestovním ruchu. Šlo o: privatizace a zvládnutí přechodu a změn po otevření hranic, tudíž aktivní i pasivní cestovní ruch.

Změny ve vývoji a organizaci struktury cestovního ruchu se odehrály po roce 1989, malá privatizace z roku 1991, díky které byla navracena postupně znárodněná zařízení – základní infrastruktura – do vlastnictví „původních“ fyzických osob. Týkala se spíše drobnějších ubytovacích, pohostinských a restauračních zařízení. Proces malé privatizace trval zhruba patnáct let (VYSTOUPIL a kol. 2011).

To co se nevrátilo v malé privatizaci, tedy významnější zařízení infrastruktury cestovního ruchu – hotely, lázeňské komplexy, ROH rekreační zařízení – se postupně vracelo až při velké privatizaci v letech 1993 – 2000. Tento podíl v infrastruktuře privatizovaly především soukromé subjekty (85 %), nezanedbatelná část připadla i obcím. (VYSTOUPIL a kol. 2011)

Dalším faktorem výrazně ovlivňujícím cestovní ruch u nás bylo otevření hranic, spadnutí železné opony, to značně změnilo orientaci v zahraničním cestovním ruchu. Pokud se vrátím do 80. let 20. století, tak jak uvádí VYSTOUPIL a kol. (2011) uvidíme, že zhruba 20 miliónů

účástí tuzemských turistů směřovalo do zahraničí, a sice do socialistický zemí, pouhý jeden milion účastí byl organizován výjezdem do západních zemí (z toho ještě 600 tisíc účastí bylo s pracovních důvodů). Dnes je situace zcela opačná, většina tuzemských turistů míří na západ, ačkoliv v posledních letech, to hlavně v letních měsících, narůstá podíl výjezdů třeba do Bulharska jako dovolenkové destinace. Celkově za hranice České republiky za období prvních třech kvartálů roku 2012 bylo vykonáno 4,7 mil. cest (podle ČSÚ 2013). Podle CZECH TOURISM (2013) přijelo do České republiky v roce 2012 necelých 7,2 miliónu zahraničních turistů (Tabulka 3), což představuje meziroční nárůst o 6,8 %. Odhady z roku 2011 mluvily o možnosti překonání hranice 7 miliónu turistů, byly to ale jen možné propočty, nakonec jejich výsledku dala za pravdu sama návštěvnost cizinců. Růst, jehož procentní vyčíslení slibuje i nadále meziroční pozitivní bilanci, nejvíce ovlivnili turisté z Ruska, jejichž nárůst dosáhl 25 % ve srovnání s rokem 2011. (CZECH TOURISM 2013)

V Tabulce 3 je vidět, že nejvyšší podíl cizinců k nám přijíždí se sousedního Německa (19,8 %), pak nastane propad o zhruba 10 %, kde se nachází již zmiňované Rusko, následujících šest zemí v pořadí (Slovensko, Polsko, USA, Itálie, VB. a Sev, Irsko a Francie) se pohybuje v rozmezí 40 tis. návštěvníků. Skupina států, jež pořadí první desítku uzavírá, jsou ty, které dosahují podílu už méně než 4 % (Nizozemsko, Španělsko). Tato desítka se podílí na celkovém počtu turistů u nás 64,2 %, absolutním počtem 4 620 570 návštěvníků.

Tabulka 3 Zahraniční hosté podle zemí (prvních deset v pořadí) v roce 2012 v ČR

pořadí	země	počet hostů	podíl v %
1.	Německo	1 418 161	19,8
2.	Rusko	698 949	9,7
3.	Slovensko	383 069	5,3
4.	Polsko	371 424	5,2
5.	USA	367 312	5,1
6.	Itálie	353 671	4,9
7.	VB a Sev. Irsko	346 973	4,8
8.	Francie	275 759	3,8
9.	Nizozemsko	203 657	2,8
10.	Španělsko	201 595	2,8
		4 620 570	64,2
celkem		7 170 285	100

Zdroj: Czech Tourism 2013, vlastní úpravy

Box 2 Klub českých turistů slaví výročí založení

V únoru tohoto roku začnou oslavy 125. jubilea Klubu českých turistů. Na plánu je několik konferencí, přednášek a akcí. Mezi ústřední akce patří či patřil:

- Mezinárodní zimní sraz turistů v Jilemnici (únor 2013)
- Turistický filmový festival ve Zlíně (20. - 21. 4. 2013)
- Praha slaví (14. – 16. 6. 2013)
- Pochod za posledním puchýřem Humpolec.

Hlavně v Praze, destinaci důležité v zahraniční i tuzemské turistice, budou oslavy bujaré, to spíše ve smyslu možnosti zapojení se širšího obyvatelstva i turistů, kteří se v tomto čase budou v Praze nacházet. Bude možnost prohlédnout si památky, které obvykle nejsou přístupné pro veřejnost i aktivní turistika – pro pěší, cyklisty i vodáky – jsou připraveny trasy, místa, která budou stát za to navštívit. (KČT 2013)

Důležitým dokumentem v rozvoji českého cestovního ruchu je „Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2007 – 2013“. „Vzhledem k významným dopadům odvětví cestovního ruchu na regionální rozvoj, trh práce, malé a střední podnikání, obchod, kulturu, dopravu, životní prostředí a infrastrukturu je klíčovým úkolem Koncepce koordinace a návaznost sektorových politik za účelem vytvoření vztahů a vazeb mezi aktéry působícími v tomto odvětví.“ (KONCEPCE 2007, s. 3)

Koncepce navazuje na předešlý dokument na období 2003 – 2007. Cílem této, aktuální, koncepce bylo vytvoření strategického materiálu, který bude účinným nástrojem rozvoje cestovního ruchu a bude reflektovat význam cestovního ruchu v českém hospodářství. (KONCEPCE 2007)

Česká republika je významnou evropskou destinací, může nabídnout rozmanitou přírodní, kulturní, historickou a technickou základnu pro cestovní ruch. Nabídka produktů (městský, kongresový, incentivní, sportovně-orientovaný) má šanci oslovit mnoho lidí a vydobýt si tak důležité místo v cestovním ruchu. Vhodné podmínky pro rozvoj nabízí také venkovský cestovní ruch, agroturistika, ekoagroturistika. Nabídku aktivního cestovního ruchu v České republice lze podle KONCEPCE (2007) rozdělit do oblastí:

- Městský a kulturní cestovní ruch
- Dovolená v přírodě
- Sportovní a aktivní dovolená

- Lázeňský cestovní ruch
- Kongresový a incentivní cestovní ruch.

Důležitou roli v procesu rozvoje cestovního ruchu u nás hraje vláda, jejíž úlohou je vytvářet podmínky pro podnikání v této oblasti, jako důležitého sektoru v celém národním hospodářství. Úkolů státní politiky v cestovním ruchu je hned několik, zde podle KONCEPCE (2007) uvádím jen několik: daňová politika s cílem podpory malým a středním podnikům; zlepšení infrastruktury; překonání strukturálních změn a rozdílů; podpora vzdělání a podpora marketingu, která je často primárním zdrojem informací a láká k návštěvě našeho regionu a jednotlivých míst. Globálním cílem KONCEPCE (2007) je: „zvýšení ekonomické výkonnosti cestovního ruchu využitím a rozvojem dostupného potenciálu a tím docílení zvýšení konkurenceschopnosti celého odvětví cestovního ruchu na národní i regionální úrovni, při respektování zájmů ochrany přírody a krajiny a dalších složek životního prostředí.“ (KONCEPCE 2007, s. 16)

Cíle s menším důrazem pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu jsou:

- Růst objemu pobytového cestovního ruchu v ČR (i růst objemu domácího cestovního ruchu)
- Zvýšení vlivu České republiky v cestovním ruchu v evropském prostoru
- Zachování kvality životního prostředí a jeho složek, jež jsou využívány a mohou být ovlivněny.

K realizaci všech těchto cílů bude docházet jen při dodržení třech základních principů, kterými jsou (KONCEPCE 2007):

- Růst a rozvoj cestovního ruchu musí vycházet především ze soukromého sektoru
- Vybrání vhodných činností, které postihnou všechny oblasti politik státu, pomocí kterých je zajištěn udržitelný rozvoj, prosperita podnikání, inovace a investice, ochrana přírodního a kulturního dědictví, partnerství a ochrana životního prostředí
- Postavená veřejné správy a její podpora, zlepšování využití podnikatelských kapacit, zastoupených malými a středními podnikateli.

Splnění cílů při dodržení zmíněných principů by mělo přinést vznik silného, soběstačného, prosperujícího sektoru. Subjekty, které se angažují v plnění Koncepce, rozvoji cestovního ruchu jsou: Ministerstvo pro místní rozvoj (v roce 1993 zřídilo příspěvkovou organizaci

Czech Tourism za účelem propagace a marketingové podpory), kraje (ukotveno v zákoně č. 129/2000 Sb.) a obce (ukotveno v zákoně č. 128/2000 Sb.).

Hodnocení koncepce, jejich cílů vychází každoročně na portále Ministerstva pro místní rozvoj, závěrečně zhodnocení vývoje a rozvoje cestovního ruchu pro období 2007 - 2013 bude možné udělat až na konci letošního roku, do té doby se ještě každý z nás může podílet na zlepšení situace, protože nezáleží jen na hlavních subjektech, ale také na jednotlivcích – návštěvnících.

2.1.3 Cestovní ruch jako vědecká disciplína

Od počátku zkoumání a zabývání se cestovním ruchem se mnozí snaží najít přesné vysvětlení, co vlastně pojem cestovní ruch znamená a kam přesně zasahuje. Právě z toho důvodu, že se cestovní ruch týká mnoha oblastí, každý člověk - odborník ho může chápat jinak, mít svou vlastní definici v závislosti na možném oboru. To následně popisuje i PÁSKOVÁ (2009 s. 20), která přímo říká, že „cestovní ruch je účelově vymezován nebo oborově redukován“.

Složitosti nenacházíme jen při vymezení definice, ale mezi samotnými termíny spojenými s cestovním ruchem, protože (ZELENKA, PÁSKOVÁ 2002, s. 15): „Cestovní ruch vždy zahrnuje cestování, ale ne každé cestování je cestovním ruchem. Cestovní ruch zahrnuje rekreaci, ale na každá rekreace je cestovním ruchem. Cestovní ruch se uskutečňuje ve volném čase, ale ne celý volný čas je věnován cestovnímu ruchu.“ Rekreace je tedy podle ZELENKY, PÁSKOVÉ (2002) „souhrn odpočinkových činností, které jsou provozovány ve volném čase, a volný čas je: čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem práce či nutnosti zachování svého biofyziologického nebo rodinného systému, charakterizován je svobodnou volbou a očekáváním příjemných okamžiků“. Pro úplnost termín „turismus“ je koncept (ZELENKA, PÁSKOVÁ 2002), který zahrnuje nejen dočasný pobyt na jiném místě, ale i aktivity, kterou jsou v destinace prováděny (služby a zařízení, které jsou k provozování potřeba).

Podle UNWTO (2013), jejíž definice je nejvíce používanou a branou jako univerzální je cestovní ruch: „Aktivitou cestujících lidí do a pobývajících na místech, kde se obvykle nenacházejí, ne na delší dobu než je jeden rok, za účelem trávení volného času, obchodního pobytu a dalšími možnými cíli s výjimkou výdělečné činnosti.“ Tato definice v sobě spojuje důležité aspekty cestovního ruchu: změnu místa, nevýdělečnou činnost a sociální kontakty. Důležitým momentem, který v prvotních definicích ještě chybí je aspekt udržitelného rozvoje, tedy důraz na šetrné využívání životního prostředí v zájmu jeho dlouhodobého udržení.

Podle různých specializací lze uvést několik typů definic. Z ekonomického hlediska lze vysvětlit pojem cestovní ruch jako specifickou formu spotřeby, kde výdaje s ním spojené jsou mimo místo daňové příslušnosti cestovatele. Ekonomie cestovního ruchu se zajímá o poptávku a nabídku, zaměstnanost, výdaje, díky tomu pak můžeme hodnotit vlivy tohoto sektoru na státní hospodářství (PÁSKOVÁ 2009).

Společenské hodnocení cestovního ruchu se týká uspokojování lidských potřeb, tyto potřeby se týkají odpočinku, poznání, seberealizace a sociálních kontaktů, což jsou potřeby umístěné na nejvyšším postu v Maslowově pyramidě. Podle PÁSKOVÉ (2009) hrají důležitou složku v tomto pojetí sociální kontakty, jejichž nutnost je neoddiskutovatelná, dochází ke kontaktům mezi návštěvníky, místními obyvateli, kde ještě záleží na názoru těchto obyvatel na cestovní ruch v jejich regionu. Sociologie cestovního ruchu se soustředí na chování účastníků, interakce s domácími a vlivy na společnost.

Z geografického pohledu je cestovní ruch zkoumán hlediskem lokalizace prostorových aspektů, pohybů účastníků, změn, které způsobuje v krajinném rázu výstavbou infrastruktury, rozložení cestovního ruchu a i vedlejší faktory: územní plánování, ekonomické, sociální a kulturní problémy. (PÁSKOVÁ 2009)

Podle mého názoru je nejaktuálnějším pohledem na celou problematiku cestovního ruchu pohled ekologický, který uvádí PÁSKOVÁ (2009). V posledních letech diskutované problémy vlivu cestovního ruchu na přírodu, životní prostředí, jakou součást dnešního systému udržitelného rozvoje (nejen v cestovním ruchu). Ekologie cestovního ruchu se tedy zabývá dopadem tohoto fenoménu na ekosystémy. Základním cílem je udržení současného stavu přírody a jiných památek, zastavení jejich devastace a možného rozpadu.

Znaky cestovního ruchu, které ovlivňují i dělení cestovního ruchu do forem a druhů.

- Dočasná migrace osob na různé vzdálenosti
- Spojená s dočasným pobytem různého trvání
- Motivovaná k uspokojení potřeby
- A vyžadující podpůrnou infrastrukturu. (ZELENKA, PÁSKOVÁ 2002)

Obor, který se zabývá cestovním ruchem je geografie cestovního ruchu. K rozvoji této disciplíny došlo po 2. světové válce, v Evropě toho času vznikaly geografické školy, které se začaly intenzivně zabývat problematikou a fenoménem cestovního ruchu (německá, francouzská, rakouská – tyto státy měly přírodní předpoklady pro rozvoj nebo lidé byli aktivní

a ochotní cestovat, proto se zkoumání cestovního ruchu zprvu odehrávalo zde). Ze začátku se geografie ČR soustředila na ekonomickou stránku, později, v 80. letech 20. století geografie cestovního ruchu dosahovala stále většího významu a to proto, že se tento jev stal celosvětovým a rychle se rozvíjel a začínal mít váhu v národních hospodářstvích jednotlivých států. (TOUŠEK a kol. 2008)

Geografie cestovního ruchu je tedy obor zabývající se: „Studiem zákonitostí prostorových vztahů mezi cestovním ruchem na jedné straně a krajinnou sférou na straně druhé, zákonitostmi a faktickým rozmístěním cestovního ruchu a oblastech různé prostorové hierarchie, dále studiem všech tří skupin předpokladů a podmínek rozvoje cestovního ruchu, analýzou vlivu na národní ekonomiky, ekonomický rozvoj a vlivem na životní prostředí“. (VYSTOUPIL a kol. 2011, s. 10)

Na území našeho státu se první práce z geografie cestovního ruchu věnovali výhradně lázeňství, nebyl to ovšem samostatný obor. Jako samostatná disciplína geografie se vyprofilovala a vznikla až 60. letech minulého století. Důležitou postavou byla Stanislava Šprincová, která se zabývala problematikou druhého bydlení, horské a podhorské rekreace.

V celosvětovém měřítku můžeme za zakladatele této vědní disciplíny považovat A. Grünthala (rozšíření cestovního ruchu na zemském povrchu; podmíněnost k lokalizačním předpokladům) nebo Hanse Posera, který se studoval činitele formující destinace cestovního ruchu. (TOUŠEK a kol. 2008)

Mezi témata, kterými se světová geografie ČR zabývá, jsou: geografická analýza forem ČR; geografické aspekty mezinárodního CR; koncepce a prognózy rozvoje CR, kartografické přístupy; analýza a hodnocení podmínek pro rozvoj cestovního ruchu; prostorová analýza a udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Právě poslední tři jmenovaná témata se shodují s tématy geografie cestovního ruchu v České republice, kam ještě řadíme: druhé bydlení a regionalizaci; problémy krátkodobé rekreace (městského obyvatelstva). (TOUŠEK a kol. 2008 a VYSTOUPIL a kol. 2011)

Pro dělení cestovního ruchu podle formy jsou hlavní různé typy potřeb, které lidi motivují k provozování cestovního ruchu. Jak již bylo zmíněno, mohou to být potřeby poznání v mnoha podobách, prožitku, změny rytmu života, odpočinku, náboženské i sociální (ZELENKA, PÁSKOVÁ 2002). Členění na formy nezobrazuje skutečnou pojmovou

klasifikaci – jsou to jen označení, které se mohou měnit v čase (TOUŠEK a kol. 2008). Základními formami cestovního ruchu jsou podle TOUŠKA a kol. (2008):

- Městský cestovní ruch (kulturně-poznávací)
- Letní rekreace a turistika u vody
- Zimní sporty a rekreace
- Lázeňský cestovní ruch
- Kongresový a veletržní cestovní ruch.

K vedlejším formám cestovního ruchu dále patří podle TOUŠKA a kol. (2008) a ZELENKY, PÁSKOVÉ (2002) třeba: cykloturistika; agroturistika; vinařský cestovní ruch; sportovní či wellness.

V cestovním ruchu se také vymezují druhy, při jejichž vymezení se vždy hledí na jedno kritérium. Podle TOUŠKA a kol. (2008) je uplatňováno několik kritérií:

Místo realizace – domácí x zahraniční (se specifickým postavením vůči ekonomice daného státu: příjezdový = aktivní/pozitivní vůči ekonomice daného státu a výjezdový = pasivní/negativní vůči ekonomice); v tomto hledisku se objevují ještě druhy – tranzitní a vnitřní cestovní ruch (domácí + příjezdový).

Způsob účasti – volný (účastník si hradí vše sám) x vázaný (do plateb zasahují i jiné subjekty př. pojišťovny).

Způsob a organizace zabezpečení služeb – neorganizovaný (potřebné věci si zajišťuje sám, jen s malou pomocí subjektu – cestovní kanceláře) x organizovaný (celý pobyt zajišťuje subjekt – společnost, cestovní kancelář) x mimo veřejné formy (chataři nebo ubytování u známých).

Velikost skupiny – skupinový/hromadný (formální skupina – školní skupina; neformální – skupina přátel) x individuální (sám nebo s rodinou).

Délka účasti – krátkodobý (do tří dnů mimo trvalé bydliště, 2 přenocování) x dlouhodobý (delší než tři dny mimo trvalé bydliště, ne delší než 6 měsíců).

Časový rytmus – každodenní x víkendový x týdenní x dlouhodobější.

Rozložení během roku – sezónní (letní/zimní) x celoroční.

Potenciál cestovního ruchu vysvětluje ZELENKA, PÁSKOVÁ (2002, s. 221) jako: „Souhrnnou hodnotu všech předpokladů cestovního ruchu, oceněných na základě bodovací škály, snížená o hodnotu negativních faktorů rozvoje cestovního ruchu (špatný stav životního prostředí a různé jeho aspekty) a konfliktní land-use.“ V definici objevující se termín předpoklad, představuje souhrn přírodních a antropogenních aspektů včetně vazeb, které vytvářejí předpoklady pro samotnou realizaci cestovního ruchu,

Předpoklady dělíme do 3 různých skupin (ZELENKA, PÁSKOVÁ 2002, s. 250):

- Lokalizační (přírodní a kulturně-historické)
- Selektivní (politické, demografické, administrativní, urbanizační, sociologické, personální, ekologické)
- Realizační (komunikační, materiálně-technické).

Lokalizační předpoklady jsou část komplexu předpokladů, které definují potenciální výskyt cestovního ruchu. Na základě těchto předpokladů se vyprofiluje destinace, na kterou se postupně váží další předpoklady (selektivní – intenzita účasti obyvatelstva na cestovním ruchu a realizační, které umožňují realizaci cestovního ruchu). Nejdříve, ale musí existovat místo, kam chce obyvatelstvo vyjet a strávit nějaký čas.

Přírodní předpoklady, podmínky jsou primárními lokalizačními faktory většiny aktivit cestovního ruchu a rekreace, jsou jimi:

Reliéf – podle TOUŠKA a kol. (2008) umožňuje různý reliéf různé druhy využití pro CR. Reliéf má také sekundární vliv na výskyt a možnou lokalizaci ostatních přírodních rekreačních prvků. Podle VYSTOUPILA a kol. (2011) je důležitá členitost reliéfu. TOUŠEK a kol. (2008) odkazují na to, že dlouhodobě nejvyšší zájem je o ta místa, které se nejvíce liší od zdrojového území (bydliště), odlišné prvky nás táhnou (hory/moře). Nejvýznamnější charakteristiky povrchu: nadmořská výška (i relativní), horizontální a vertikální členitost. Hodnocení má tři úrovně: málo atraktivní (monotónní nížinná krajina); částečně atraktivní (větší členitost reliéfu) a velmi atraktivní (vysoká pohorí, údolí). (TOUŠEK a kol. 2008)

Klima – výrazně ovlivňuje cestovní ruch, charakteristikami jsou: průměrná teplota, sněhová pokrývka, délka a intenzita slunečního svitu, srážky, vítr, mlha a oblačnost i třeba inverze. Hodnocení klimatu je opět obsaženo ve třech kategoriích: málo vhodné; vhodné (v létě dostačující podmínky pro pobyt venku; v zimě s dostatečnou sněhovou

pokrývkou) a mimořádně příznivé (teplé a jasné léto, mrazivá zima s dostatkem sněhu).

Vodstvo – a hydrologické podmínky mají velký vliv na lokalizaci cestovního ruchu a rekreace v České republice, kde je 1/3 rekreační ubytovací základny soustředěná kolem vodních ploch a toků. V Chorvatsku je 75 % kapacit umístěno v bezprostřední blízkosti moře, i ve Francii je tento podíl vysoký, 55 % (TOUŠEK a kol. 2008). Z hlediska délky pobytu je na delší dovolenou spíše moře, kdežto na kratší pobyty se obyvatelstvo přesouvá jen k regionálním vodním plochám. Vodstvo na sebe váže i další služby cestovního ruchu (rybolov, vodní sporty). Lokality, kde vodstvo hraje dominantní roli, často trpí sezónností, která se vyhýbá destinacím s minerálními prameny.

Flóra – dotváří krajinný ráz. Hlavním prvkem je les, jenž podmiňuje lokalizaci z důvodu pozitivního vlivu na člověka, má uklidňující vlastnosti i pozitivní zdravotní účinky. Ve městech je často vyhledávaným cílem obyvatel, kteří chtějí uprchnout před shonem města a hlukem. (TOUŠEK a kol. 2008)

Fauna – a druhy cestovního ruchu s ní spojené mají z přírodních předpokladů zatím pravděpodobně nejmenší vliv. Specifické rekreační aktivity jsou rybolov, lov, návštěva rezervace se zvířaty a zoologické zahrady. (TOUŠEK a kol. 2008)

Kulturně-historické předpoklady vznikly vlivem člověka a je pro ně charakteristické bodové rozmístění. Tyto předpoklady přitahují svou podstatou specifické spektrum návštěvníků a určují kulturní potenciál krajiny. Jsou jimi:

Kulturně-historické památky – kde hlavním důvodem návštěvy je poznání či poučení, účastníci se seznamují s historií, architekturou, kulturou daného území. Nejpřitažlivějšími jsou architektonické památky (př. hrady a zámky, městské celky).

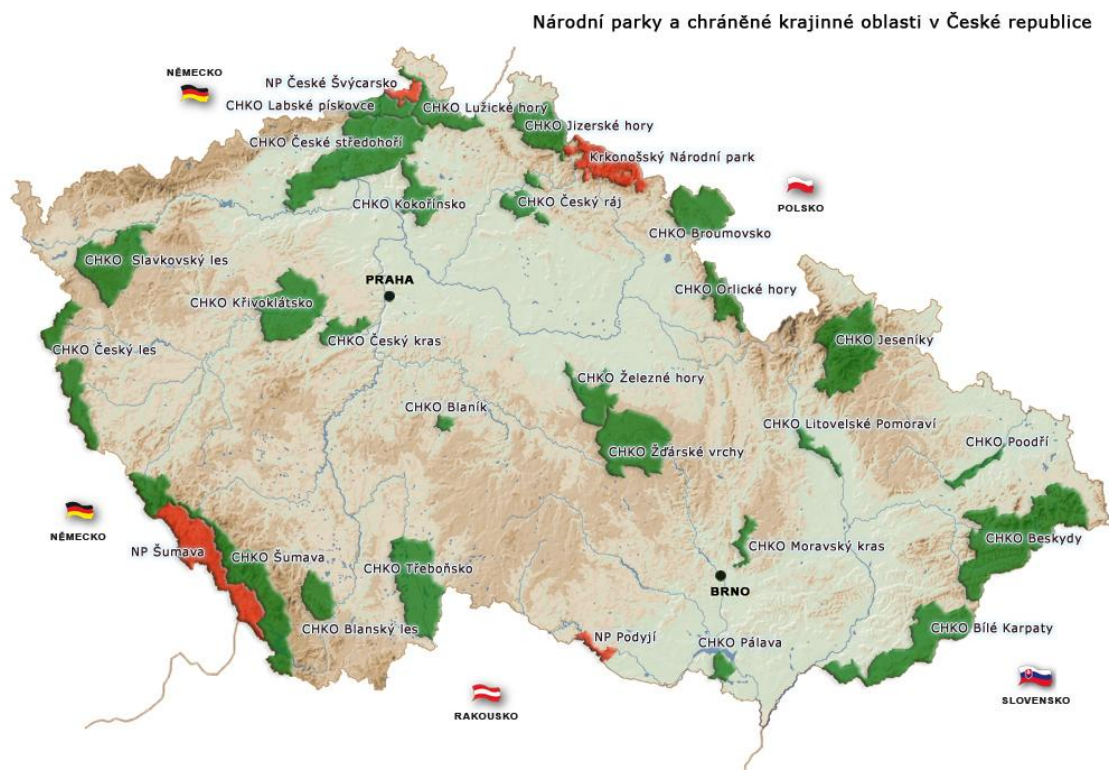
Kulturní zařízení a kulturní akce - které se dále dělí na: muzea a galerie; divadla, koncerty, festivaly a folklórní akce a kongresy a sympozia.

Sportovní akce – jejichž vliv a podíl v cestovním ruchu stále roste (př. Nové Město na Moravě a Mistrovství světa v biatlonu), jsou přínosem pro cestovní ruch i třeba v plnění potřeby vytváření a udržování sociálních kontaktů.

2.1.4 Destinace cestovního ruchu v České republice

Cílem mnohých návštěv obyvatel jsou přírodní krásy naší země, kde ty nejhodnotnější jsou pod trvalou ochranou státu, který se snaží o jejich udržení a rozvoj. Státní ochrana ale nemůže zahrnovat všechny krásné přírodní kouty našeho území, proto se tato ochrana nerovná vždy všem nejkrásnějším místům. Zde proto uvádím je mnou vybrané jako nejdůležitější, nejnavštěvovanější a nejrozsáhlejší. V České republice je územní ochrana zakotvena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Na území českého státu jsou dvě úrovně zvláště chráněných území (AOPK 2013): velkoplošná zvláště chráněná území (VZCHÚ) - národní parky a chráněné krajinné oblasti (Obrázek 4) a maloplošná zvláště chráněná území (MZCHÚ) - národní přírodní rezervace a památky; přírodní rezervace a památky. Se vstupem do Evropské unie se stalo nutností vymezení území NATURA 2000, sem se řadí také dvě kategorie: evropsky významná lokalita a ptačí oblast.

Na území České republiky byly vyhlášeny čtyři národní parky, které zasahují do šesti krajů, celkově se však podílejí na celkové rozloze našeho státu pouhými 1,52 % (MŽP 2012). Počet obcí, které se přímo nacházejí v národních parcích nebo jejich ochranných pásmech je celých 70, podle VYSTOUPILA a kol. (2011).

Obrázek 4 Mapa NP a CHKO v České republice (Zdroj: CITTADELLA 2013)

Šumava, tedy národní park i chráněná krajinná oblast (CHKO), společně tvoří komplex největšího chráněného území u nás, dohromady 1676 km² podle NP a CHKO ŠUMAVA (2013), území CHKO Šumava tvoří totiž ochranné pásmo národního parku. Celé pohoří pokrývají lesy, rašeliniště a horské louky. Z hlediska sídelní struktury došlo, po odsunu sudetských Němců, k vylidnění a zániku mnoha obcí (VYSTOUPIL a kol. 2011). Nejvýznamnější místa v NP Šumava jsou: ledovcová jezera, pramen Vltavy, nejvyšší vrcholy, slatě i třeba nedávno obnovený Schwarzenberský kanál (obnovení 2003; NP a CHKO ŠUMAVA 2013). Většina turistických a rekreačních aktivit je soustředěna podle VYSTOUPILA a kol. (2011) do prostoru CHKO (Železná Ruda, Churáňov), ale i v NP jsou známá střediska (Kvilda, Horská Kvilda, Modrava). Návštěvnost je vysoká celoročně – celá Šumava je ideální destinací pro letní turistiku a zimní rekreaci. Největším problémem pro Šumavu je dlouhodobý boj s kůrovcem, zdá se ovšem, že se blýská na lepší časy, vedení na základě studií a infračerveného snímkování očekává skončení kalamity letos NP a CHKO ŠUMAVA (2013).

Nejzachovalejším a také nejmenším národním parkem je Podyjí, které bylo vyhlášeno ve stejném dni jako Šumava. Toto území prakticky tvoří jedno, 40 km dlouho údolí řeky Dyje, která tak tvoří jeho osu. Zajímavostí je, že českým národním parkem je jen levý břeh Dyje, protější břeh je rakouský a je na něm od roku 2000 vyhlášen také národní park – Thayatal. Tyto „dva“ parky mezi sebou velmi spolupracují a tak by si návštěvník často ani nemusel povšimnout, že je překročil „nějakou“ hranici. V celém údolí se projevuje, jak uvádí VYSTOUPIL a kol. (2006b), tzv. údolní fenomén (západním směrem pronikají do údolí teplomilné rostliny a živočichové a ze západu, tedy proti, podhorské druhy), tyto dva faktory zde vytváří specifické mikroklima. Důležitou formou je vinařský cestovní ruch, který má v regionu významnou roli.

O Krkonošském národním parku více v kapitole 3.6.

Národní park České Švýcarsko, vyhlášený 20. ledna 2000, se může považovat za kolébku turismu v českých zemích, tehdejší „turisti“ sem začal pronikat od 2. poloviny 18. století. Původní název byl Saské Švýcarsko a to díky dvěma saským umělcům, kteří si zdejší oblast oblíbili. Neopakovatelný reliéf tvořen skalními hřbety, stěnami, výchozy a okny s rozsáhlými plochami lesů. Největším lákadlem parku je Pravčická brána a soutěska Kamenice. Aktuálně probíhá na území parku obměna lesa ze smrkových kultur na původní smíšené lesy. (VYSTOUPIL a kol. 2011 a SPRÁVA NP ČESKÉ ŠVÝCARSKO 2013)

Chráněných krajinných oblastí se nachází v našem státě dvacet pět, nejmladší oblastí je CHKO Český les, který byl vyhlášen 11. srpna 2005. Celkový podíl na rozloze České republiky je 13,7 % a až 30 % z toho podílu je ve Zlínském kraji (VYSTOUPIL a kol. 2006b).

S přírodním cestovním ruchem jsou hlavně spojovány horské a podhorské oblasti (jak NP, tak CHKO), další skupinkou, kde je návštěvnost vysoká jsou oblasti se skalními útvary a krasová území (Tabulka 4). Mezi nejatraktivnější místa (z této skupiny) patří Český ráj, Český nebo Moravský kras či Broumovsko.

Početně nejvyšší zastoupení mají maloplošná zvláště chráněná území, ovšem celkovou rozlohou dosahují jen 1,3 % rozlohy České republiky. Těchto oblastí je podle AOPK (2013) 2408, patří mezi ně př. Adršpašsko-teplické skály (NPR) či Babiččino údolí (NPP).

Tabulka 4 TOP 5 nejnavštěvovanějších přírodních památek za rok 2011 v České republice

pořadí	místo	počet návštěvníků
1.	Punkevní jeskyně	199 900
2.	Soutěsky Kamenice	165 000
3.	Pravčická brána	140 000
4.	Koněpruské jeskyně	79 200
5.	Bozkovské - dolomitové jeskyně	68 000

Zdroj: Czech Tourism 2012, vlastní úpravy

Nejen přírodně atraktivní místa zaslouží pozornost i kulturně-historické památky jsou lákadlem pro cestovní ruch (Tabulka 5). Zákon číslo 20/1987 Sb., o státní památkové péči pokládá „kulturně-historické památky za doklad historického vývoje, způsobu života a prostředí společnosti od dob vzdálených do současnosti a musí mít nějakou hodnotu – uměleckou, historickou, technickou aj.“ (Zákon 20/1987 Sb. MINISTERSTVO KULTURY 2013)

Nejhodnotnějšími jsou kulturní památky, které vláda nařízením prohlašuje za národní kulturní památky. K 1. červenci 2012 bylo v České republice prohlášeno přes dvě stě nemovitých národních kulturních památek (př. hrad Karlštejn, zámek Kroměříž). Movité národní kulturní památky zahrnují důležité doklady o české státnosti, umění a technice - př. korunovační klenoty, Kodex vyšehradský (podle MINISTERSTVA KULTURY 2013). Podle NÁRODNÍHO POMÁTKOVÉHO ÚSTAVU (2013) je národních kulturních památek 272. Z 866 památek je vyhlášeno buď právě národní kulturní památkou (272), památkovou rezervací (111) nebo památkovou zónou (483). Samostatnou skupinou jsou památky zapsané

na seznamu Světového kulturního dědictví UNESCO, kde nemovitých je na našem území dvanáct:

- Vysočinský trojúhelník – Žďár nad Sázavou, Telč, Třebíč
- Jihočeské Holašovice a Český Krumlov
- Jihomoravská vila Tugendhat a Lednicko-valtický areál
- Historické jádro hlavního města Prahy
- Středověké jádro Kutné Hory
- Renesanční zámek Litomyšl
- Barokní zámek v Kroměříži
- Monumentální sloup Nejsvětější trojice v Olomouci.

VYSTOUPIL a kol. (2011, s. 59) dělí kulturní památky do třech hlavních skupin:

- Architektonické památky (poznávací funkce památek) – světské (historická jádra měst; historické územní celky; městská a lidová architektura; technické a vojenské památky; sochy; kašny atd.) x církevní (chrámy; hřbitovy; kostely; kláštery; rotundy; synagogy aj.)
- Přírodní památky – dokládají vývoj lidské společnosti, a které připomínají určitou událost. Často to jsou krajinné památky, které jsou součástí zámků, hradů, klášterů aj. tedy: zahrady, parky, arborety, archeologická naleziště. VYSTOUPIL a kol. (2011) uvádějí jako klasický případ Lednicko-valtický areál, což je kulturní krajina zapsaná na seznamu UNESCO.
- Soubory materiálních a kulturních projevů člověka – základem bylo předávání znalostí a tradic na další generace. Řadíme do této skupiny: jazyk; tradice; kuchařská tradiční jídla; umění a hudba; viditelné historické pozůstatky; řemesla; náboženství; kroje; specifika trávení volného času; systém vzdělávání a infrastrukturu napomáhající realizaci.

Tabulka 5 TOP 10 Absolutní pořadí návštěvnosti v roce 2011 v České republice

pořadí	místo	počet návštěvníků
1.	Pražský hrad	1 430 000
2.	ZOO Praha	1 371 800
3.	Aqua Palace Praha	830 000
4.	Staroměstská radnice	570 600
5.	Židovské město v Praze	560 700
6.	ZOO Lešná	503 300
7.	ZOO Ostrava	499 400
8.	Národní Galerie v Praze	476 700
9.	ZOO Plzeň	461 000
10.	Petřínská rozhledna	421 400

Zdroj: Czech Tourism 2012, vlastní úpravy

2.2 Vlivy cestovního ruchu

Se zvyšujícími se počty účastníků na cestovním ruchu se také musí zvyšovat riziko ohrožení destinace. To jak se cestovní ruch a rekreace vyvíjí, rozrůstá a objevuje stále nové a nové destinace s sebou přináší také velké změny a dopady na přírodní a kulturní krajinu. Výzvou tedy minimalizace negativních projevů. Jak je často zmiňováno, prostředí, ať už jakékoliv, není „nafukovací“ a zvládne jen určitou váhu zatížení. V posledních letech dochází k přetěžování destinací a prostředí na to reaguje. Dopadů nežádoucích vlivů je celá řada, bohužel jejich možné zmenšení či úplné odstranění není možné bez omezení cestovního ruchu a rekreace v destinaci, velkých finančních prostředků a dobře zvládnuté organizace.

Dopady cestovního ruchu na životní prostředí můžeme rozdělit podle příčin do třech hlavních skupin: doprava; ubytování a rekreační činnost. Dnes si většina z nás může myslet, že příroda je bezplatným statkem a bude tu v této podobě a stavu navždy, což samozřejmě není možné, protože planeta jako celek se mění, vyvíjí, jak prochází různými cykly (MOUREK 2000). Jedním z výše uvedených dopadů je sama rekreační činnost, tedy zátěž na životní prostředí prostřednictvím služeb cestovního ruchu poskytovaných návštěvníků. Jelikož je v této problematice spojeno vše se vším, efekt „ničení turismu turismem“ podle MOURKA (2000), může začít nenápadně – tiskem propagačních letáčků o dané destinaci, následnou zvýšenou dopravou, znečištěním ovzduší výfukovými plyny, zabráním půdy pro výstavbu infrastruktury, produkcí odpadu, spotřebou a nutností výroby energií. Jak uvádí MOUREK (2000) je to vlastně začarovaný kruh. Pokud k tomu ještě připočteme fyzické ničení přírodní krajiny, opět způsobené cestovním ruchem, mluvíme pak o „turistickém znečištění“, jak tento jev popsala PÁSKOVÁ (2009), které výrazně snižuje rovnováhu a potenciál destinace. Tyto

fyzické dopady mohou být př.: sešlapování – eroze půdy; poškození vegetace i vlivem těžby, zemědělství v oblasti. (MOUREK 2000 a PÁSKOVÁ 2009).

Pokud dojde k poškození primárních předpokladů k cestovnímu ruchu, dále poškození celé destinace a jejího ekosystému, dojde k jejímu naprostému vyhoření. Některá turisticky zajímavá místa jsou závislá často jen na jednom předpokladu, který určuje formu cestovního ruchu, když tedy dojde k jeho nevratnému poškození, destinace se nemůžu rozvíjet, a naopak dochází k jejímu úpadku (EAGLES 2002, PÁSKOVÁ 2009). I MOUREK (2000, s. 258) má k této problematice svůj komentář a to, že „mezi cestovním ruchem a životním prostředím je velmi silná vazba, cestovní ruch se podílí na využívání zdrojů, produkuje znečištění a odpad, zvyšuje dopravu se všemi jejími negativními dopady. Je třeba chápat předpoklady jako základní prostředky pro existenci cestovního ruchu, jejich poškození by znamenalo utlumení růstu cestovního ruchu a životaschopnosti, na druhou stranu může výrazně přispívat k ochraně životního prostředí“.

Vlivy na krajinu mohou mít různé příčiny a charakter. Dlouhodobě nejčastěji analyzovaným vlivem je ekonomický vliv na hospodářství, jsou to příjmy z cestovního ruchu, investice a zaměstnanost. Jenže cestovní ruch působí i na další složky, proto problematika rozvoje, plánování a udržení kvalit cestovního ruchu vyžaduje mnoha-oborový přístup. PÁSKOVÁ (2009) vymezuje šest dimenzí, ve kterých cestovní ruch působí: fyzické; ekologické; ekonomické; institucionální; socio-kulturní a psychologické. Je nutné dojít k maximálnímu porozumění všech mechanismů, dějů a aspektů k rozumnému a vyváženému využívání zdrojů cestovního ruchu.

Podle MOURKA (2000) jsou nepříznivé vlivy cestovního ruchu na prostředí způsobeny hlavně (s. 258):

- Tlakem na přírodní zdroje,
- Poškozováním přírodního prostředí, které způsobuje zhoršení životních podmínek pro rostlinstvo a živočichy,
- Produkce znečištění a odpadů,
- Nežádoucími sociálními a kulturními dopady.

K dalším faktorů, které také ovlivňují působení cestovního ruchu na životní prostředí, jsou: typy a druhy cestovního ruchu a rekreace, krajina, kde jsou činnosti uskutečňovány, míra rozvinutí infrastruktury. Dopady cestovního ruchu jsou hodnoceny individuálně v každé

destinaci, zobecňovat můžeme jen na určité úrovni (nadměrná, národní), konkrétní pak musíme být v případě lokálního měřítka, regionální úroveň stojí někde mezi, a mohla bych ji zařadit na obě strany, záleží na pohledu posuzování. Můžeme vytvořit typologické skupiny destinací jako horské, přímořské, krasové, ačkoliv ve skupině budou často problémy a dopady podobné, mezi skupinami a jejich dopady budou obrovské odlišnosti. (ŠTĚPNIČKA 2011)

Vlivy cestovního ruchu můžeme dělit podle prostředí, na které působí: přírodní x antropogenní. Antropogenní se ještě dál člení na prostředí socio-kulturní a ekonomické. Tyto druhy vlivů se od sebe liší svou podstatou, vznikem i následním působením. PÁSKOVÁ (2009) zmiňuje, že musíme počítat s vlivy jako je: globalizace, modernizace nebo urbanizace, která intenzivně probíhá v některých turistických destinacích. Vlivy cestovního ruchu lze dále dělit podle měřítka jejich působnosti na globální x národní x regionální x lokální; podle časového působení na krátkodobé x dlouhodobé; podle charakteru změny na vratné x nevratné (PÁSKOVÁ 2009).

Tématem dopadů a vlivů na přírodní a socio-kulturní prostředí se začali odborníci v oboru geografie zabývat až v 70. letech 20. století. Ohnisko těchto debat se rozhořelo ve Velké Británii, zemi, kde se cestovní ruch rozvíjel nejrychleji a dopady a vlivy se začaly projevovat nejdříve, později se začaly do debaty hlásit další západní země s vyvinutým cestovním ruchem. Nežádoucí dopady cestovního ruchu nejsou typické jen pro destinace oblíbené a tedy většinou s nejvíce návštěvníky, a destinace exotické. Obecně jsou typické pro destinace, kde cestovní ruch tvoří významný podíl na ekonomice i službách, destinace s křehkými ekosystémy a destinace, kde se život a zvyklosti místní obyvatel a návštěvníků značně liší. Jak uvádí PÁSKOVÁ (2009), tak nadměrné zatížení destinace cestovním ruchem může vést i ke zpochybnění zápisu na seznam UNESCO (u kulturně-historických památek).

Mezi základní dopady cestovního ruchu na prostředí patří (PÁSKOVÁ 2009, s. 37): ekonomické (vyvolané cestovním ruchem), environmentální dopady (efekty vyvolané návštěvníky) a sociální dopady (dopady návštěvníků na domácí obyvatelstvo). Jak již bylo zmíněno, tak dopady nejsou způsobené jen aktivitou návštěvníků, ale realizací jejich požadavků, nároky na komfort a vnášení životního stylu do destinace. Poslední dvě charakteristiky se projevují ve formě urbanizace. (PÁSKOVÁ 2009)

Neregulovaný cestovní ruch v životním prostředí spotřebovává neobnovitelné a jedinečné zdroje, což je označováno jako „efekt turistické pasti“. K této situaci dochází, když je omezena autoregulace destinace vlivem závislosti na příjmech z cestovního ruchu. Pokud

mají tyto příjmy z daleka největší podíl na dané ekonomice, pak je obtížné prosadit jakékoliv omezení či přibrzdění rozvoj cestovního ruchu (často neudržitelného) v destinaci. Cestovní ruch a rekreace nepůsobí jen na samotné destinace, ale také na tranzitní a zdrojové oblasti. I když je vymezení zdrojové oblasti a destinace relativní.

2.2.1 Vlivy cestovního ruchu na přírodní prostředí

Jak již bylo několikrát zmíněno jedním z hlavních předpokladů pro realizaci cestovního ruchu a rekreace je zabezpečení kvalitního přírodního prostředí, cestovní ruch z této vazby získává výhody, v chráněných územích by měla tato vazba platit i obráceně a tedy, že přírodní prostředí by mělo získávat výhody z cestovního ruchu. Problémem je, že cestovní ruchu je sám jedním z velkých znečišťovatelů prostředí i v chráněných územích. Určitým paradoxem je skutečnost, že turismus založený na krásách a unikátnost přírody ji zároveň ničí a snižuje její potenciál. Cestovní ruch poškozují nejen svůj předpoklad, ale i stabilitu celého území, jak ekonomickou a sociální. Může na dlouhou dobu poškodit a snížit hodnotu atraktivnosti destinace, že se může cestovní ruch a rekreace úplně z místa vytratit. (KLAPKA 2006)

Vlivy na přírodní prostředí jsou často ve srovnání s vlivy na socio-kulturní prostředí sledovány déle a analyzovány jednodušeji. Vlivy na přírodní prostředí můžeme rozdělit podle vztahu k biosféře na změny složek přírodního prostředí – kvantitativní a kvalitativní změny v zastoupení druhů rostlinstva a živočišstva a celkové změny ekosystémů. Cestovní ruch tedy přispívá ke změnám a znečištění všech složek přírodního prostředí, buď přímo (bezprostředními dopady), nebo nepřímo (spotřeba zdrojů). Dopady jsou nejvíce viditelné v nejzatíženějších lokalitách cestovního ruchu, Krkonoše jako zájmovou oblast nevyjímaje. Nad všemi těmito komentáři a fakty stále visí, možná závažnější problém, který hrozí po překročení „únosné“ hranice prostředí, kdy by mohlo dojít k nevratným změnám ve všech složkách – přírodní, sociální a kulturní (PÁSKOVÁ 2009 a KLAPKA 2006).

K nejzávažnějším dopadům patří omezení biologické rozmanitosti, k jeho příčinám řadíme prakticky všechny negativní vlivy cestovního ruchu na krajinu. Jak tvrdí MÍCHAL (1992), tak změny, ústup a vymírání druhů trvá několik generací a problém se neprojeví hned, ale většinou v čase, kdy je na tento problém obtížné zareagovat a třeba určitý druh zachránit. Tento proces je většinou propojen s omezováním vlastního – nenahraditelného prostředí. Ovlivnění biodiverzity má na svědomí hlavně rozčlenění území infrastrukturou potřebnou pro realizaci cestovního ruchu v místě (cesty, stezky, trasy) a vysokou návštěvností, která omezuje faunu a flóru v možnostech rozvoje, jak uvádí PÁSKOVÁ 2009 - změna tras

živočichů za potravou vlivem budování tras, vleků, sjezdovek, změna teritoria, denního rytmu, populačních procesů, kácení lesního porostu nebo ničení porostů podél cest vlivem sešlapávání a nedržení se na značených cestách, což opět narušuje vegetační kryt.

Nebezpečí pro jakékoliv území je zavlečení nepůvodních druhů, omezují je a často dochází úplnému vytracení druhu původního. K tomuto jevu nejčastěji připívají sami návštěvníci a provozovatelé zařízení pro cestovní ruch, v případě turistů je tento jev nechtěný, když se jim „cizí“ malí návštěvníci zachytí na botách, šatech a dopravních prostředcích. Naopak vědomé zavlečení „exotičtějších“ druhů do oblastí je budování míst, za účelem zvýšení atraktivity, samotným provozovatelem (obory, zahrady, sady, rybníky aj.). Vytlačování a nahrazování původní druhů nepůvodními je velkým problémem v chráněných územích, kde je primárním cílem ochrana původního ekosystému a krajiny před vnějšími vlivy a změnami. Právě tady je často snižování počtu určitého druhu zaviněno vniknutím druhu, třeba i podobného, ale nepůvodního a agresivního ve vztahu s původním druhem.

Konkrétně na území Krkonošského národního parku a jeho ochranného pásma, jakožto celku zahrnujícího i naše zájmové území, je rozšířeno mnoho druhů, které KRNAP (2013) řadí mezi invazivní (v Krkonoších nepůvodní) a expanzivní (vesměs původní druhy, ale zavlečeny jiné formy z podhůří). Jak uvádí KRNAP (2013) tyto (hlavně) rostliny se rychle šíří, vytlačují a dokáží ovládnout prostor, takže z druhově bohatých luk se mohou stát a často stávají chudé, jednotvárné porosty (častý příklad). Mezi invazivní druhy nebezpečné pro Krkonošský národní park se řadí: alpský šťovík, křídlatky, bolševník velkolepý nebo třeba vlčí bob mnohokvětý (KRNAP 2013). Charakteristiky invazivních druhů jsou následující:

- Rychlý růst statných rostlin
- Vytváření plošně rozsáhlých a hustých porostů
- Nadprůměrná produkce semen a mohutných kořenových systémů
- Nepřítomnost přirozených nepřátel (KRNAP 2013).

Do skupiny expanzivních patří př. starček vejčitý, kopřiva dvoudomá a bodlák lopuchovitý. Nejvíce ohrožená místa nepůvodními druhy jsou vodní toky, louky a pastviny, tundrové ekosystémy, okolí cesta ladem ležící plochy. Likvidace je složitý proces a KRNAP používá chemických prostředků (Round-Up) a mechanického kosení a vytrhávání. (KRNAP 2013)

Jak je vidět výše v textu, tak Krkonoše se potýkají spíše s rostlinnou invazí, ale existuje i několik druhů živočichů (spíše hmyz), kteří se v Krkonoších objevují, ale neměli by, třeba na

příkladu slunéčka východního, druhu, který byl poprvé v České republice zaznamenán v roce 2006 a v Krkonoších v roce 2009, dnes už je rozšířen na území celého státu. Původně bojovala proti škůdcům v zemědělství, pak se začala šířit po celém kontinentě a světě. Původně užitečný druh se stal vetřelcem, který nemá v novém prostředí žádného nepřítele. Díky své velikosti (až o 1/3 větší než naše slunéčko dvoutečné) požírá a omezuje jiné – domácí druhy slunéček - což vede ke snížení biodiverzity. (VANĚK 2011)

Dalším problémem je sešlapávání, narušování, prohlubování cest a změna půdního složení, Právě v bodě setkání náchylné pudy s přineseným vetřelcem rostlinného druhu, může začít nekontrolovatelná invaze. Pokud se navíc návštěvník - přenašeč pustí mimo značené cesty do nejvíce chráněných a náchylných míst, proces může být urychlen a hodnotné místo může být zničeno v rekordním čase. (PÁSKOVÁ 2009, DOLEŽAL a kol. 2000, s. 407)

Negativním vlivem je působení emisí na přírodní prostředí. Cestovní ruch sám generuje emise př.: dopravou (mění se struktura obyvatel mění chování obyvatel k cestovnímu ruchu – doprava do destinace – bližší autem, vzdálenější letecky; specifickými formami cestovního ruchu – automobilová rallye; úprava sjezdovek těžkými stroji; doprava po zimních střediscích – sněžné skútry, rolby), ubytováním, zábavnými zařízeními a zařízeními produkující světlo a hluk. Cestovní ruch tedy významně přispívá ke zhoršování ovzduší, globálnímu oteplování, zhoršení kvality podzemních i povrchových vod. Čisté ovzduší a klid jako jeden z předpokladů cestovního ruchu začíná profilovat oblasti, kam návštěvníci přijíždějí hlavně za tímto faktorem (MOUREK 2000).

Prostředí se zvýšenou hlučností jsou ta s vyšším pobytem turistů, blízkou dopravní infrastrukturou, možnými společensko-kulturními akcemi v přírodních (i chráněných) územích (př. koncerty v centrální části nejvýznamnější části KRNAPU – Luční boudě, MIG 21). Hluk může opět negativně doléhat na živočichy v oblasti a změnit jejich návyky. V posledních letech se začíná ve spojení s cestovním ruchem mluvit o světelném znečištění, pomíneme-li klasické světlo z obcí, tak je na mysli světlo produkované pro osvětlení sjezdových tratí pro večerní lyžování. Ačkoliv tak došlo ke zkvalitnění nabídky služeb, tak jak je vidět u některých kopců, tak dostaly svatozář – uvádí BAŠTA (2005). Krkonošský národní park si nechal vypracovat studii, jak ideálně osvětlit sjezdovky, aby byli spokojeni návštěvníci, provozovatelé a ochránci – Správa KRNAPU. Zatím nereálnou možností je svítit mimo sjezdovou plochu a využívat jen odrazeného světla. V současné době se tedy řeší hlavně, aby nedocházelo ke zbytečnému přsvícení, řeší se technologie a tvary světel, počet

světelných zařízení a jejich intenzita, aby se co nejvíce zamezilo odrazu světla zpět do prostoru. Vždyť jedna sjezdovka, dlouhá jeden kilometr, svítí do prostoru jako tři tisícové město. Prvotný závěry „průzkumné“ studie nemají konkrétní znění, spíše uvádějí, že světelné má vyšší dopady na krajinný ráz než na živočichy, ti se totiž většinou již přesunuli, když světla začala svítit, tedy na začátku zimní sezóny. Prokazatelné dopady na živočichy se stejně mohou projevit až za delší dobu, zatím je tedy nelze analyzovat ani případně řešit. Ačkoliv světla svítí jen 3 – 4 hodiny denně (v Peci pod Sněžkou je večerní lyžování od 18 – 21 hod. na sjezdovce Javor a Zahrádky III.), tak jsou dobře prozkoumány negativní vlivy světla na lidstvo. (BAŠTA 2005).

Box 3 Odraz světla

Sjezdovka je bílá a většinu světla vrátí zpět do prostoru. Čerstvý sníh vrátí až 90 % světla, u starého, znečištěného sněhu a umělého je to přes 80 %. Měření ze sjezdovky Javor (délka sjezdového svahu: Javor I. 1320 m a Javor II. 1500.; SKIPEC 2013) v Peci p. Sn., jsou hodnoty mezi 83 % a 86 %. Problematická pro živočichy i lidi je nejvíce modrá složka světla, kterou si mohou podvědomě plést se svitem Měsíce a dochází tak rozhození životních cyklů.

Snižování atraktivity a biodiverzity má ještě jeden původ a to samotné chování návštěvníků, kteří se často v cenných územích chovají sobecky, bez respektu a mohou tak přispívat k degradaci oblasti. Často se s tímto druhem vandalismu setkáme prostřednictvím nápisů, malbách na skalních útvech. V Krkonoších je to třeba stavění pyramid ve vrcholových partiích, kdy má návštěvník pocit, že po sobě musí něco zanechat nebo v opačném případě si odnést (případ korálových útesů). Takové pyramidy/mužici mívají orientační charakter, v Krkonoších jsou jen problémem. Sbíráním kamenů z blízkého terénu může dojít k destabilizaci a zničení mrazových útvarů – polí, problematické je tato výstavba třeba mezi Luční horou a Kozími hřbety, kde se vyskytují polygonální půdy a dochází tak „útoku na geologické prostředí“, jak to nazval Jiří BAŠTA (2011). I když KRNAP rozjel osvětovou akci, tak to zatím výraznému zlepšení situace nepomohlo – „budou tedy muset přijít na řadu pokuty?“, ptá se BAŠTA (2011). K degradaci dochází i chováním investorů, kteří často zapomínají zohlednit krajinu a vliv svého záměru na ni.

Chovat by se návštěvníci měli podle svého nejlepší vědomí a svědomí, pohybovat se po vyznačených trasách, sjezdovkách, neničit cenné lokality, netrhat květiny, odpadky vhazovat do košů nebo si je nosit zpět, takových doporučení by byla spousta, měli bychom se jimi řídit a nabádat k tomu i ostatní, vychovávat ke stejnému příští generace, vždyť jak je v mnoha

problémech hlásáno, není nic jednoduššího než začít sám u sebe, u jednotlivce, jelikož i ten může sám přispět ke změně. (PÁSKOVÁ 2009 a KRNAP 2013).

Aktivity působící na přírodní prostředí DOLEŽAL a kol. (2000, s. 399) rozděluje podle vlivu na:

Aktivity se slabým vlivem – patří sem orientační běh, terénní cyklistika, jezdeckví a vodní sporty. Jsou to aktivity, které se uskutečňují v přírodním prostředí, ale nevytváří na něj dopady. Mohou se stát více negativními, pokud dochází ke zvýšení koncentraci osob a špatné organizaci.

Aktivity se silným vlivem – jsou sjezdové lyžování, výstavba bobových drah, golfových hřišť. Svou prostorových velikostí a velikostí nutných terénních úprav ovlivňují celou destinaci. Výstavba ohrožuje stabilitu ekosystému nebo způsobuje rozsáhlé změny, které mají vliv na život obyvatel, fauny i flóry. Při výstavbě dochází ke kácení lesních ploch, zarovnávaní svahu, což vede k možným příčinám vzniku eroze, změně vodního režimu. Na posledně jmenovaný jev má velký vliv výroba sněhu, což značně zvyšuje spotřebu vody. Dochází i k chemickým změnám a to opět vlivem výroby umělého sněhu. Rozkouskovaním teritorií ztrácí živočichové své přirozené prostředí a ještě jsou rušeny hlukem produkovaným zařízeními a turisty.

2.2.2 Vlivy cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí

Jak již bylo zmíněno, v porovnání s vlivy cestovního ruchu na přírodní prostředí, se socio-kulturní dopady neprojevují tak zřetelně, jsou hůře rozpoznatelné, měřitelné a analyzovatelné. Je pravdou, že o těchto dopadech se méně mluví a zatím se výzkumu neklade taková důležitost. Tyto dopady se mohou projevovat v rovině ekonomické, sociální, kulturní, urbanistické, a to v materiální nebo nemateriální podobě. Rozdílnost mezi přírodními vlivy a socio-kulturními je ještě v jednom hledisku a to v míře subjektivity, vlivy na přírodní prostředí jsou lépe definovatelné a viditelné, kdežto měřit dopad změny na kulturní identitu je téměř nemožné. Je třeba si uvědomit, že mezi dopady na obě prostředí existují silné vazby a navzájem se silně ovlivňují. (PÁSKOVÁ 2009; KLAPKA 2006)

Subjektivita se promítá i v hodnocení a rozdělení vlivů na kladné a záporné, záleží na úhlu pohledu člověka, který daný jev popisuje a hodnotí, spíše je tedy vhodnější jevy dělit objektivně na žádoucí a nežádoucí jak uvádí PÁSKOVÁ (2009). Souhrn nežádoucích vlivů cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí je PÁSKOVOU (2009) označován jako

„turistické znečištění“, nejčastěji je to dopad návštěvníků na domácí obyvatelstvo (obyvatele destinace). Součástí je i zatížení veřejných prostor a komunikací, ovlivnění chování místních obyvatel návštěvníky a proces akulturace.

Mezi primární efekt vyvolaný cestovním ruchem v destinaci je možné zařadit proces napodobování chování návštěvníků a zvyšování účasti místních obyvatel na službách cestovního ruchu. S tímto souvisí „efekt módnosti“, což je podle PÁSKOVÉ (2009) vytváření obrazu destinace na základě informací z médií, propagačních veletrhů a cestovních kanceláří, destinace je tedy žádaná a moderní, rozhodování investorů a návštěvníků neovlivňuje vlastní vztah a výběr k místu. Stává se, že dochází k vytvoření „módních“ destinací, jejichž průběh rozvoje je naprosto odlišný od běžné koncepce rozvoje destinace.

PÁSKOVOU (2009) uváděným dopadem cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí je efekt dualizace společnosti. Rozdělení často na chudé a bohaté, vznikají ve velmi intenzivně navštěvovaných oblastech. Vrstva podnikatelů v cestovním ruchu a provozovatelů zařízení pro tento průmysl získává značně ekonomické výhody, zatímco zbytek místních obyvatel bojuje s vyššími náklady na živobytí (způsobeno inflací). Jak říká EAGLES a kol. (2000, s.31) „cestovní ruch může vést je zvýšení kriminality a vandalismu v dané destinaci“. Dalším problémem, ke kterému dochází, je vytlačování místního obyvatelstva „chudého“ do okrajových částí destinace, bohužel i uspokojování potřeb (ekonomických a sociálních) bývá upozaděno mimo hlavní zájem, což je způsobeno politickým vlivem investorů a „nemístních“ podnikatelů. Efekty uváděné EAGLESEM a kol. (2000) ovlivňující sociální prostředí destinace jsou ještě: nálady kolem možné nabídky sezónní práce (lyžařská střediska), to může vést k určité ekonomické nervozitě; komercializace tradic a zvyklostí. K těmto dopadům dochází v destinacích, které jsou plně závislé na cestovním ruchu. Z politického hlediska je nutné, aby se lidé bránili změnám, které tento průmysl produkuje. Pokud dojde v destinaci ke shluku všech zmíněných procesů změny, je nasnadě říci, že obyvatelé mohou začít chovat vůči cestovním negativní pocity, jak definuje PÁSKOVÁ (2009, s. 51), tak existuje několik možných postojů místních obyvatel k cestovnímu ruchu: euforie, apatie, znechucení a antagonismus (nenávisť, soupeření).

Globalizace může vést k vyhlazení typických prvků místních, PÁSKOVÁ (2009) zmiňuje jev, který se vyskytuje vlivem turismu v destinaci a to xenofobie – strach z neznámého, kdy na jednu stranu přispívá k jeho překonávání, ale na druhou je xenofobie prohlubována rozdíly v životní úrovni a nepochopení jednotlivých stran (místní nechápu návštěvníky a naopak).

Významným efektem cestovního ruchu na sociální prostředí je proces akulturace. Tento proces je charakterizován změnou společnosti (a všech jejích prvků) při dlouhodobém střetávání s jinou sociální skupinou, důležitým faktem je, že jedna skupina je vyspělejší než druhá. Možné dopady z tohoto střetu mohou být pozitivní i negativní, EAGLES a kol. (2000) zmiňuje hlavně zvýšení úrovně životního stylu jako pozitivní efekt. Negativním dopadem procesu akulturace je změna prostředí vlivem přebírání „nových“ prvků místních od návštěvníků a vytlačuje se tak vlastní kultura. Nejčastějším příkladem jak píše PÁSKOVÁ (2009), je vliv anglo-americké kultury na kultury méně vyspělých zemí – rozvojových. S touto změnou je svázán i další jev a to komerční předvádění tradic a zvyků podle vžitých představ návštěvníků o dané kultuře (PÁSKOVÁ 2009, s. 53). Hlavním důvodem pro umělé předvádění jsou samozřejmě ekonomické výhody, nevýhodou je, že nastává rozdělení společnosti z destinace na dva kulturní světy: umělý a reálný. Příkladem tohoto jednání ve prospěch ekonomický mohou být: tance domorodců; náboženské slavnosti nebo umělé ožívování tradic, což lze hodnotit současně z jednoho pohledu – umělého jako jev negativní, ale z pohledu vzdělávacího a poznávacího pozitivně. Častým problémem je spíše špatné časoprostorové zařazení, což uvádí jako záporný faktor i PÁSKOVÁ (2009) a s tím i vizuální dotváření celého „jeviště“. Můžeme se pak setkat s fyzickým poškozením těchto zrekonstruovaných objektů. EAGLES (2000) s PÁSKOVOU (2009) se shodují na tom, že je špatné, pokud je kultura nabízena jako komodita, vede to ke sjednocování řemesel i kulturního prostředí, kulturní jevy se stávají stereotypními, vytrácí se jedinečnost místní kultury, architektury a všedního života obyvatelstva v destinaci.

Nejvíce sledovaným dopadem na socio-kulturní prostředí je ekonomický dopad. Vlivy na ekonomiku bývají vnímány pozitivně – ovlivňují životní úroveň obyvatelstva, jejich příjmy a politiku zaměstnanosti, investice ze soukromé sféry a celkové zlepšení infrastruktury. Na druhou stranu negativa, která přináší cestovní ruch do destinace, mohou být na tolik závažná, že pak dojde k odmítání cestovního ruchu a k postojům vůči cestovnímu ruchu přímo nenávistným (již zmiňované postoje nejodmítavější – antagonismus). Konkrétně se negativně projevuje nerovnoměrné rozložení příjmů, což posiluje rozdělení společnosti na chudší a bohatší, a sezónnost zaměstnanosti, investice mohou poškodit krajinný ráz destinace a mnohokrát ani nerespektují potřeby místních obyvatel, důležitým je pro investora zisk, kterému vše často podřizuje. Dochází tak k přeměnám destinací na komerční místa s cílem přilákání velkého počtu návštěvníků, ale na místní klientelu, která udržuje destinaci při chodu i mimo danou hlavní turistickou sezónu, ohled brán není. Velké počty návštěvníků souvisí i

s vyššími nároky na využívání infrastruktury a prostředí. Vnikem investorů do destinace dochází k jejich usazení v lokální politice a tím dochází ke snazšímu ovlivňování možných investic, výstavby, proto je dobré, pokud se zapojí aktivněji i místní do politického dění v destinaci, jedině tak mohou rozhodovat o podobě svého bydliště. Dalším negativním faktorem v ekonomice destinace je zvyšování cen (zboží, nemovitostí, služeb), umělé navyšování hodnot, které nutí obyvatelstvo k přesunu do jiných částí destinace, čímž se opět vracíme k investorům, kterým se tak otevírají nové možnosti. (PÁSKOVÁ 2009, EAGLES 2000, MOUREK 2000b)

Změnami ve funkčním rozložení a stylu výstavby se také mění vizuální podoba destinace. Dochází k vytlačení podílu obyvatel do okrajových částí a tvorbě ghett, umrtvení jádra, přeměnam (PÁSKOVÁ 2009). Výstavba nových ubytovacích kapacit, které většinou architektonicky nezapadají do stylu celé destinace i v poslední době stavby apartmánových domů, které dokonce i několik let po dokončení nemají zaplněné všechny jednotky. Dochází tak k nadměrnému využívání potenciálu, jehož ekonomická (i urbanistická) perspektiva není udržitelná.

Je jasné, že zmíněné problémy a negativní vlivy nenastávají ve všech destinacích, některé si střeží svou podobu více a některé méně. Ale cílem všech je chovat se udržitelně a svou identitu si střežit. (PÁSKOVÁ 2009, EAGLES 2000)

2.2.3 Cestovní ruch a jeho pozitivní vlivy

Cestovní ruch může výrazně přispívat k ochraně životního prostoru, hodnot světového kulturního a přírodního dědictví. Aby však přinášel pozitivní efekty, je potřeba kvalitní organizace ve spolupráci se všemi složkami řízení.

Cestovní ruch se musí podílet zpětně na ochraně prvků všech prostředí, zisk z činnosti cestovního ruchu je nutné vracet v určité míře zpět do turistického průmyslu, tyto finanční zdroje pomohou k ochraně životního prostředí, infrastruktury i managementu. Zatím je tento trend navrácení financí nedostačující a předpokládá se jeho rozvoj. Vždyť cestovní ruch může hrát roli pobídkovou a sloužit jako finanční zdroj k opravě významných budov, údržbě přírodních území a třeba tvorbě přírodních parků. (PÁSKOVÁ 2009, MOUREK 2000b)

Významný vliv cestovního ruchu je na obyvatelstvo celé Země a napomáhá k uvědomění si hodnot jedinečnosti každého místa a zároveň napomáhá k pocitům odpovědnosti za jejich ochranu. (MOUREK 2000b)

PÁSKOVÁ (2009) zmiňuje pozitivní efekty jako např.:

- Růst kulturní identity návštěvníků
- Ekonomické přínosy
- Zvyšování přístupnosti a dostupnosti atraktivních míst
- Vzdělávací faktor
- Demografické ovlivnění.

Při hodnocení vlivů hraje svou roli subjektivní hodnocení stran, vše totiž nemusí být tak jednoznačné. Je potřeba se nad problémem zamyslet a vidět ho ze všech možných pohledů a snažit se minimalizovat negativní dopad zatímco na druhou stranu maximalizovat pozitivní dopady.

2.3 Udržitelný rozvoj

2.3.1 Definice udržitelného rozvoje

Poprvé na mezinárodní scéně byl použit termín „udržitelný rozvoj“ na summitu v Riu de Janieru v roce 1992, začalo se mluvit o udržitelnosti rozvoje planety s důrazem na životní prostředí. Později se tento termín používal čím dál častěji na národních a lokálních úrovních a ve vědeckých kruzích, vedly k tomu hlavně přírodní a ekologické katastrofy v 90. letech 20. století, které měly přímé dopady na společnost.

V současné době koluje ve všech kruzích vědeckých, politických a veřejností přes sedmdesát různých definic a podrobného vysvětlení pojmu udržitelný rozvoj. Pochopení správného základu je důležité pro budoucí vývoj regionu, kontinentu a planety. Je jasné, že ačkoliv se jednotlivé definice liší, tak jejich základní báze zůstává stejná a tak hlavní cíl zůstává pochopitelný pro všechny účastníky. Tento fakt je důležitý proto, že se všichni snažíme dosáhnout toho samého, i když se lišíme vedlejšími cíly, ale rozumíme potřebě udržitelného rozvoje stejně. ELLIOT (2006) uvádí hned několik definic, převzatých od různých autorů. Zde pro porovnání uvádím dvě nejvíce „rozdílné ale stejné“:

„...in principle, such an optimal (sustainable growth) policy would seek to maintain an “acceptable“ rate of growth in per capita real incomes without depleting the national capital asset stock or the natural environmental asset stock...” (ELLIOT 2006, s. 27)

(...v zásadě je taková optimální politika, která se snaží zachovat růst ekonomických charakteristik, s důrazem kladeným na příjmy obyvatelstva bez poškozování sebe samé a životního prostředí...)

nebo

„Development, that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs. “ (ELLIOT 2006, s. 27 převzato od World Commission on Environment and Developmet – WCED)

(„Rozvoj, který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojovat ty své.“).

První, z těchto definic propojuje hlavní dvě prostředí zájmu a to ekonomiku a životní prostředí, později se k nim ještě přidá sociální aspekt, jež je skrytý v definice druhé, která je však více obecná a známá. Že je nutné uchovat prostředí a zdroje pro příští generace v co nejméně změněném stavu. Problém však může nastat při definování těchto potřeb a tedy stavu prostředí, jež bude vyhovovat. Nevíme totiž, jestli budoucí generace (ty vzdálenější) budou mít alespoň podobné potřeby, nemáme ani představy, jak vývoj odhadnout.

WCED (2013) stanovuje několik jádrových cílů, na které je nutné se v udržitelném rozvoji primárně zaměřit:

- Rozvoj a vývoj populace
- Potravinové zabezpečení
- Energetická závislost
- Čistý průmysl
- Městské systémy a výzvy
- Ekosystém a druhová ochrana.

ELLIOT (2006) zmiňuje a nabádá k chápání těchto cílů, prvních pěti, ve vztahu s cílem šestým, tedy všechny snahy by měly vést k vyřešení daných problémů, ale vždy v pozitivním vztahu k životnímu prostředí.

Často bývá pojem udržitelný rozvoj spojován s rozvojovými zeměmi, čemuž nahrávají i samotné jádrové cíle WCED (v ELLIOT 2006) v jejichž analyzování je snadné určit, že tyto země mají větší problémy s kontrolovaným zabezpečením těchto cílů (nekontrolovatelný a neomezený růst počtu obyvatel, nedostatek potravin způsobující hladomor, silná energetická závislost a často těžký průmysl bez hygienických opatření, neorganizovaný růst měst a vznik slumů a problémových částí a devastace vegetačního krytu pro potřeby obyvatel nebo hospodaření) nebo vůbec zlepšení daného cíle vůbec nenastalo a dlouhodobě nenastává, to se

pak označuje jako neudržitelný rozvoj. Je však pravdou, že udržitelný rozvoj je seznamem problémů v různých oborech a je všudypřítomný, na různých stupních, v odlišných disciplínách, ve všech regionech světa, proto je nutné hledat řešení na všech stupních – mezinárodním, národním, regionálním, lokálním.

Na koncepci udržitelného rozvoje mají vliv tři hlavní pilíře: ekonomický, sociální a environmentální. Velmi úzce spolu souvisí a ovlivňují se navzájem. Jak se výrazně od 60. let 20. století zvyšovala hodnota HDP (státu i na obyvatele) a rostl počet obyvatel, neslo to s sebou prohlubování rozdílů mezi „chudými“ a „bohatými“ státy i jiné požadavky na využívání přírodního prostředí. Vyspělé země se snaží o ochranu a snižování ekologických rizik, uzdravují svůj průmysl, kde aplikují nejnovější technologie a na druhé straně chudší země často nemají jiný potenciál (ani prostředky) růstu než v nevhodném a škodlivém průmyslu, vyčerpávajícím zemědělství, což vytváří negativní vlivy na přírodu, ve které může dojít k nevratným změnám či totálnímu zničení a to samo může opět ohrozit stabilitu dané země, regionu nebo celé planety, přičemž nesmíme zapomenout na fakt, že sama společnost produkuje znečištění. (ELLIOT 2006, BAKER 2006)

V zájmu většího soustředění se na problematiku životního prostředí byly vytvořeny tři kategorie zaměřující se na pilíř environmentální, k jejichž zabezpečení by mělo docházet (ELLIOT 2006):

- Udržení ekologických procesů a život podporujících systémů (myšleno jako dodržení rovnováhy využívání Země člověkem s přírodou samotnou)
- Ochrana biodiverzity
- Zajištění rozumného využívání ekosystémů.

Vliv na udržitelný rozvoj vytváří také globalizace, ačkoli ELLIOT (2006) to myslí spíše jako vliv globalizace na obyvatelstvo a všechna prostředí. Je však evidentní, že některá území jsou díky globalizaci odsunuta mimo hlavní proud, což vede ke znovuvytvoření bipolárního světa, to má za následek již zmiňované vlivy na životní prostředí. Protože v nedávné minulosti byly tyto problémové oblasti bez větších investic, dohánějí vývoj nyní, ale stále jim chybí dlouhá cesta k politikám, ekonomikám, myšlení společnosti v souladu s ochranou životního prostoru, jaké mají země vyvinuté. Globalizace v udržitelném rozvoji je tedy proces, který zahrnuje ekonomické, sociální a environmentální faktory, jež působí propojeně, dochází ke zvyšování pozitivních dílčích hodnot faktorů, vyvarování se uniformitě a devastaci regionu s důrazem kladeným na zachování přírodních složek. (ELLIOT 2006, SHARPLEY 2009)

Myšlenka udržitelného rozvoje není nová, naopak její novodobé kořeny sahají hluboko do počátku 20. století, přičemž každou dekádu by bylo možno označit dílčí ideou tohoto konceptu. Jednou z nejkomplicovanějších dekad byla ta od roku 1990, kdy svět – Evropa, procházel velkými ekonomickými a sociálními změnami, což mělo dopad i na přírodní složky. V budoucnu je hlavním problémem nepředvídatelnost jednotlivých procesů v hospodářství i společnosti, což může mít neblahé dopady na životní prostředí. Proto je nutné více předvídat a stimulovat různé varianty vývoje. (ELLIOT 2006, BAKER 2006)

2.3.2 Výzvy udržitelného rozvoje

Vzhledem k tomu, že myšlenka udržitelného rozvoje je všeoborová, jsou největší problémy a výzvy v různých oblastech lidské činnosti. Jak již bylo uvedeno, tak vše spolu souvisí a jedna dobrá věc pro část planety, může vést k problémům na opačně straně zeměkoule.

Ekonomické a sociální aktivity určují poptávku po zdrojích: surovinových i po takových jakými jsou půda (úrodná), voda, což lokalizační faktor osídlení a zemědělství. Ekonomický rozvoj byl vždy spjatý s lokalizací zdrojů, na to má vliv i jejich nerovnoměrné rozšíření, což způsobuje/způsobovalo vznik prosperujících regionů a chudších. Jako hlavní lokalizační faktor je ELLIOTEM (2006) vyzdvihována voda, přičemž dostupnost jejích kvalitních zdrojů a dostatečného množství není v mnoha částech světa lehké zabezpečit. To má později vliv na sociální stabilitu regionů, kde příkladem může být konflikt na Středním Východě. (ELLIOT 2006, s. 51 a BAKER 2006)

Veškerá produkce a spotřeba obohacuje prostředí o rozmanité druhy odpadů, částic a chemikálií, které se dostávají do ovzduší, půdy a vody. Kde množství produkovaného opadu překročí hranici kapacity prostředí nebo její části, dojde k ohrožení zdraví lidí a narušení daného ekosystému. Jak uvádí ELLIOT (2006, s. 36), tak obyvatelé New Yorku vyprodukují denně v průměru 26 000 tun pevného odpadu a s tím si musí příroda a společnost poradit.

Výzva environmentální je v koncepci udržitelného rozvoje spojována s biodiverzitou. Je třeba zvážit současnou rychlost zániku druhů v porovnání celé evoluce daného druhu. Zatímco jsme schopni, jako lidstvo, vyhubit přímo (lov) či nepřímo druh (devastace prostředí) během několik dekad, vznik a vývoj druhu je záležitostí několik a desítek tisíc let. Tyto ztráty se často projeví později, když je na záchranu druhu často pozdě. (ELLIOT 2006, BAKER 2006)

S environmentálními dopady a výzvami souvisí i současné hospodaření zemí světa, jež má dalekosáhlé následky na klima. Ačkoliv se odborníci přou, zda je opravdu globální oteplování

způsobeno člověkem nebo je to jen perioda v cyklu klimatu planety. Výsledky publikované Mezivládním panelem pro klimatické změny (IPCC), tedy čtvrté hodnotící zprávy jsou důkazem, že se klima mění a člověk svými aktivitami k tomu přispívá. Není úplně jasné jakým podílem, ale jeho vliv je neoddiskutovatelný. Osobně si myslím, že lidstvo výrazně přispívá ke klimatické změně, ale zároveň je zde i výrazný faktor změn v cyklu klimatu Země. Otázkou, která v této problematice přetrvává, je přiznání odpovědnosti a míra zapojení aktérů k nalezení kompromisů v řešení klimatických změn. (ELLIOT 2006, SHARPLEY 2009)

Výzva sociální opět souvisí s nerovnoměrným rozložením zdrojů na Zemi, což ohrožuje společnost z hlediska uvěznění v chudobě, když často, aby lidé zajistili základní potřeby, vlastně bez možného výběru, devastují životní prostor. Výzvou sociální je tedy snížit množství obyvatel žijící na a pod hranici chudoby a tím snížit dopady na životní prostředí. Jak zmiňuje ELLIOT (2006): „chudí jsou bráni jako viníci a zároveň oběti degradace životního prostředí“. K zajištění aktuálních potřeb jsou vymezovány krátkodobé cíle zaměřené na přežití, ty nezahrnují a ani nemohou ochranu prostředí a zdraví samotných obyvatel. K tomu nepřispívá ani fakt, že chudší regiony se často nachází v křehčím přírodním prostředí a hranice překročení stability a udržitelnosti je nízká a lehce překonatelná.

Pro udržitelný rozvoj je ještě důležitý jeden moment a to spolupráce institucí a účast veřejnosti na společném rozhodování. Svou roli také hrají nevládní organizace, které demonstrují značnou sílu a jsou iniciátory mnoha akcí. Za zmínku stojí Den Země s heslem „Mysli globálně, jednej lokálně,“ a s novějším dodatkem „Změň se sám“. A právě u jednotlivce udržitelný rozvoj začíná. (MOLDÁN 2001)

2.3.3 Udržitelný rozvoj cestovního ruchu a jeho koncepty

Stejně jako v kapitole předchozí jsou i zde opakovány pravdy ohledně rozvoje cestovního ruchu v nerozvinutých oblastech a jeho udržitelnost. SHARPLEY (2009) vyzdvihuje jeden příklad neudržitelného rozvoje destinace a to příklad Dubaje. Z naftařské velmoci se stal i centrem cestovního ruchu a to za cenu totální přeměny životního prostředí.

Role turismu je dvojitá: katalyzátoru ekonomického a sociálního pokroku a nositele environmentálních zkáz a sociální přeměny. Cílem udržitelného cestovního ruchu tedy je efektivní management rozvoje cestovního ruchu.

Udržitelný cestovní ruch je podle BRIASSOULIS (2002, s. 1065) „postoj, jak řídit přírodu, výstavbu, socioekonomické zdroje v hostitelské destinaci, při zvyšování ekonomických

charakteristik a pokračovat v intenzivní ochraně přírodního a socio-kulturního kapitálu“. Cestovní ruch a jeho udržitelná forma zahrnují jednání podnikatelů a návštěvníků, což musí fungovat v souladu s regenerací životního prostředí a jeho obnovitelnosti. Také nesmí být ohrožena společenská identita destinace a samotní obyvatelé destinace by měli mít profit z cestovního ruchu. V udržitelném cestovním ruchu musí dojít k nastolení rovnováhy mezi třemi pilíři a třemi aktéry: obyvateli, návštěvníky a turistickým průmyslem (podnikatelé, developeři). (BRIASSOULIS 2002, PÁSKOVÁ 2001)

PÁSKOVÁ (2001) zmiňuje několik principů dlouhodobě udržitelného rozvoje cestovního ruchu, které jsou nutné k jeho zabezpečení, některé se opakují již po několikáté jako šetrné využívání zdrojů nebo zachování rozmanitosti, objevují se však i jiné, které s rostoucím vlivem technologií a nových přístupů hrají neméně významnou roli: zabezpečení informací, ucelený marketing, vzdělanost. Jak ještě PÁSKOVÁ (2001) uvádí, tak jedním z principů je plánování cestovního ruchu, čemuž přikládá váhu i VEAL (2003) a BAIDAL (2004, s. 317), který definuje čtyři hlavní přístupy k plánování:

- **Boosterism** – dominantní před vznikem masového turismu, přístup založen na pozitivním hodnocení cestovního ruchu a naprosto ignorujícím potenciální negativní efekty na tři pilíře (ekonomický, sociální a environmentální).
- **Ekonomický** – kdy je cestovní ruch nástrojem dosažení určitých ekonomických cílů. Tento přístup ovšem nereflektuje rozložení ekonomických výhod ve společnosti.
- **Prostorový (physical-spatial)** – zahrnuje rozložení aktivit ekonomických a cestovního ruchu v prostoru, přičemž dodržuje rozumné land-use. Tento přístup je nejvíce orientován na zachování přírodních zdrojů, omezení environmentálních problémů a management dopadů způsobených průmyslem cestovního ruchu.
- **Společenský (community)** – vznikl jako odezva kritiky působení cestovního ruchu na společnost. Řešení, jež je zde uváděno, se týká spoluúčasti místních na plánovacích procesech v oblasti cestovního ruchu a rekreace.

V letech od summitu v Rio de Janieru, tedy od roku 1992, se používají v plánování mutace z výše zmíněných přístupů: „strategické plánování“ (základ v ekonomickém přístupu) a „plánování pro udržitelný rozvoj“, které je dnes nejaktuálnější (základy jsou v prostorovém přístupu, který je vylepšen). (BAIDAL 2004)

Ze všech zmíněných charakteristik udržitelného rozvoje je jasné, proč pro něj vznikla pojmenování jako zelený, inteligentní, odpovědný nebo ohleduplný. Používá se i dělení na

měkký a tvrdý a to ve vztahu ohleduplnosti aktivit cestovního ruchu k životnímu prostředí. Jak je vidět z Tabulky 6, tak měkký cestovní ruch je výrazněji spojen s místními a odpovědněji se chová k životnímu prostředí. Operuje spíše na malém měřítku a nabízí místně specifické produkty. Tvrdý cestovní ruch je krátkodobě orientovaný a soustředí se na rychlý návrat investic a zisk. (PÁSKOVÁ 2001 a 2009)

Tabulka 6 Měkký a tvrdý cestovní ruch

Atributy	Měkký cestovní ruch	<	>	Tvrdý cestovní ruch
Socio-kulturní vazby	silné	významné	omezené	slabé
Vazba na místní podnikatele	silná	významná	omezená	slabá
Vlastnictví, pracovní síly	místní	převážně místní	převážně externí	externí
Negativní dopady na ŽP	omezené	rozmanité, ale omezené	rozmanité	významné
Měřítko, rozsah	malé	malé/střední	střední/velké	velké
Produkt	místní specifický			standardizovaný
Ubytování	na statku	malý hotel/pension	hotelový řetězec se specifickým produktem	nadnárodní hotelový řetězec

Zdroj: PÁSKOVÁ 2009, s. 81

Existuje spousta konceptů udržitelného rozvoje cestovního ruchu, níže uvedu jen ty nejdůležitější a často používané, jak tvrdí PÁSKOVÁ (2009): koncept životního cyklu destinace, koncept únosné kapacity a koncepty geografie cestovního ruchu.

Koncept životního cyklu destinace je zaměřen na sledování vývoje a změn v destinaci způsobených cestovním ruchem. Tento koncept je také používám v mnoha vědeckých disciplínách a to při vysvětlování změn (př. průmyslová ekonomie). Až po roce 1980 se tento koncept začal uplatňovat i v cestovním ruchu a stal se rámcem pro studium vývoje destinace. Jeden u pozitivních faktorů, proč je používání konceptu přitažlivé pro geografy, je možnost zohlednění časového a prostorového vývoje cestovního ruchu a vlivů na fyzicko-sociální prostředí destinace. Dále lze popisovat vývoj počtu návštěvníků v určitých formách cestovního ruchu nebo může pomoci vyhodnotit vývoj trhu cestovního ruchu podle návštěvnosti ze zdrojových míst.

PÁSKOVÁ (2001) předkládá nejpoužívanější model v tomto konceptu, kterým je „Butlerův životní cyklus resortu“, který rozděluje vývoj destinace do šesti fází, avšak je zdůrazněno, že nemusí projít úplně všemi. To záleží na konkrétní destinaci.

V první fázi, objevení, vedou změny životního prostředí ke vzniku nového turistického produktu. Je to fáze objevitelská, do destinace proudí jen malé množství návštěvníků, kterými jsou často dobrodruhoví a jejich cílem je poznání krajiny i života místních. Bývají ze vzdálenějších zdrojových oblastí a láká je jedinečnost míst a jejich návštěvy nejsou pravidelné. V nově formující destinaci není infrastruktura cestovního ruchu a právě míra původnosti je pro objevovatele zajímavá. Místní nadšeně vítají nové návštěvníky a možnou malou ekonomickou výhodu a nejsou nijak ovlivňováni. Fáze druhá, vtažení, je charakterizována zvýšeným počtem návštěvníků a počátkem podnikání místních na trhu cestovního ruchu a tedy i vznikem první infrastruktury. Dochází i k tlakům na veřejný sektor, což implementuje zatížení společnosti i životního prostředí. V třetí fázi, rozvoji, dosahuje míra růstu nejvyšších hodnot, to se týká nabídky i poptávky, kdy má destinace již stálý okruh zdrojovým míst. V průběhu této fáze klesá míra kontroly místních nad rozvojem cestovního ruchu. Mění se i typický návštěvník, nejsou to objevitelé, ale standardněji chovající se hosté, což postupně mění i destinaci na masovou a vede k výrazným dopadům na životní prostředí. Podle PÁSKOVÉ (2009) musí docházet k systematickému plánování a organizaci cestovního ruchu na všech úrovních, čímž by mělo dojít k uklidnění situace kolem dalších potenciálních problémů spojených s cestovním ruchem. V této fázi ještě místní „tolerují návštěvníky“, ale je to zvrát k spíše k negativnímu vnímání. V následující čtvrté fázi, konsolidaci, dochází ke zpomalení tempa růstu počtu návštěvníků, charakteristické je, že většina ekonomických aktivit je závislá na cestovním ruchu, což vede později (v dalších fázích) k ekonomické nestabilitě v destinaci. Návštěvníci ignorují místní obyvatelstvo, což vede k jejich nespokojenosti. Dochází i k odlivu návštěvníků, kteří jsou již přesyceni přelidněností a celkovou marketingovou podobou destinace a přeorientovávají se na jinou destinaci. Pátá fáze, stagnace, je, jak píše PÁSKOVÁ (2001), nejkritičtější. Dochází k naplnění únosné kapacity území a negativní změny se stávají nevratnými. Počet návštěvníků dosahuje vrcholu a průměrná délka pobytu a útrata se začíná snižovat. Destinace má svou umělou marketingovou podobu a začíná ztrácet na atraktivnosti, udržení úrovně návštěvnosti musí být generováno uměle. Struktura návštěvníků se mění na „organizované masové turisty“, kteří nemají zájem o autenticitu. Vztah místních k návštěvníkům je silně nepřátelský. To se netýká jen místních, kteří se neangažují na trhu cestovního ruchu, ale i angažovaných, jejich tržby

klesají. Tato fáze má vliv na variantu scénáře v šesté fázi, stagnaci. Ta na základě předchozího vývoje může probíhat v pěti variantách (PÁSKOVÁ 2001):

- Fáze úpadku – vyčerpání zdrojů destinace, snížení kvality životního prostředí, ztráta výjimečnosti.
- Fáze poklesu – pozvolný útlum návštěvnosti a nedostatečné omlazování infrastruktury.
- Fáze stabilizace – udržení návštěvnosti destinaci na stabilní úrovni.
- Fáze adaptace – změny a přizpůsobení se destinace novým trendům, rozumná ochrana zdrojů cestovního ruchu, který umožní opětovný růst návštěvnosti.
- Fáze omlazení – jako výsledek promyšleného plánování a managementu destinace, což vede ke změně image destinace a dochází k navýšení únosné kapacity území. Tato fáze nastartuje nový vývoj destinace a růst ekonomických charakteristik.

Nejčastější varianty šesté fáze jsou, podle PÁSKOVÉ (2001), úpadek a omlazení, dva absolutní extrémy. Klíčem k udržitelnému vývoji destinace je tedy organizace, regulace a plánování cestovního ruchu.

Druhým konceptem udržitelného cestovního ruchu, který bych ráda uvedla je „koncept únosné kapacity území“. Jde o dlouhodobou udržitelnost využití destinačních zdrojů, na kterých je cestovní ruch v destinaci závislý. Možné ohrožení udržitelného rozvoje v ČR je zjišťováno ze vztahu mezi ukazatelem velikosti potenciální návštěvnosti a hodnoty únosné kapacity prostředí destinace. Hodnotu zatížení destinace musíme posuzovat z více hledisek: kvalitativní i kvantitativní, protože nejde jen o počty návštěvníků a aktivit, ale také o jejich kvalitu. Jde tedy o takovou míru zatížení destinace, která nezpůsobí negativní změny v přírodním a sociálním prostředí. V PÁSKOVÉ (2001) je uváděn termín „koeficient profilu“, což je poměr skutečného profilu současného návštěvníka ku optimálnímu profilu budoucího návštěvníka. Vliv na koeficient mají vzorce chování, úroveň sezónnosti či technologie a jejich využití. Z těchto faktorů se určuje zátěžová kapacita. Pokud dojde k překročení hraniční hodnoty únosné kapacity území, vyskytnou se až nevratné změny na životním prostředí.

PÁSKOVÁ (2009) uvádí šest odlišných složek únosné kapacity: fyzickou, ekonomickou, ekologickou, institucionální, socio-kulturní a psychologickou, které se hledají při určování limitních hodnot území. Fyzicky únosná kapacita je nejvyšší možná zátěž vyjádřená počtem uživatelů, kterou může území, objekt snést, aby nedošlo k jeho zničení. Stanovení limitů je poměrně snadné u uzavřených objektů nebo přesně ohraničených (zahrady, jeskyně), složitější

je to u otevřených prostranství (přírodní parky, lyžařské areály, skalní města). Ekonomicky únosná kapacity vychází z principu „Paretova optima“ (PÁSKOVÁ 2009, s. 138). Jde o rovnováhu mezi maximalizací ekonomických hodnot a minimalizací čerpání zdrojů cestovního ruchu. Ekologicky únosná kapacita udává, jakou nejvyšší turistickou zátěž prostředí vydrží a vyrovná se s ní bez trvalých následků. Důležité je odhalit příznaky změn v počátku, v již probíhajícím procesu se často změny zastavit nedají. Hodnota kapacity je závislá na autoregulačních schopnostech daného ekosystému/destinace. Institucionálně únosná kapacita by se dala nazvat také jako plánovací, řídicí. Jde o míru připravenosti pro rozvoj cestovního ruchu. Důležitá je koordinace jednotlivých složek státního a soukromého sektoru a úroveň plánovacích a regulačních procesů. Socio-kulturně únosná kapacita určuje hranice, jejichž překročení vede ke změnám v místní komunitě. Dochází ke změnám v životním stylu a ke ztrátě identity. Problémem, který může nastat a PÁSKOVÁ (2001) ho nepřímou vyzdvihuje je, že se místní obyvatelé mohou cítit jako návštěvníci ve „svém vlastním území“. Poslední únosnou kapacitou je psychologická, která je, na rozdíl od výše zmíněných, velmi subjektivní. Určuje za jaké intenzity návštěvnosti je zážitek z cestovního ruchu ještě vyhledávaným. Příkladem může být přelidněnost na sjezdových tratích, kde si návštěvníci plně nevychnutají placenou službu a ještě se podvědomě obávají o svou bezpečnost.

Také geografie cestovního ruchu má své vlastní koncepty udržitelného rozvoje CR. Jsou to: „teorie jádro-periferie“ a „typologie destinací“. V prvním konceptu se vychází z toho, že nerovnoměrný rozvoj cestovního ruchu má opačnou prostorovou orientaci než rozvoj ekonomický. Tedy rozvoj cestovního ruchu je realizován v územích, které je ekonomickým rozvojem málo poškozené. Obecně rozvoj CR nastává v periferních oblastech, ačkoliv některé formy se svou podstatou uskutečňují jen v jádře – kongresová turistika. Zprvu je hnací silou polarita jádra-periferie, ale od určitého momentu je to spíše kontraproduktivní, nutné je snižovat závislost periferie na jádře. V dlouhodobě udržitelném cestovním ruchu je to jedna ze základních podmínek jak píše PÁSKOVÁ (2009). Abychom mohli sledovat možné změny spojené s cestovním ruchem a mohli aplikovat destinační management, je nezbytné vytvořit typologizaci destinací, což je druhý koncept geografie CR. Tu je možno vytvořit podle dvou hledisek: podle charakteru potenciálu a podle atraktivnosti destinace (síla přitažlivosti). Typologizací destinací cestovního ruchu se zabývá mnoho autorů a děl. Mezi nejaktuálnější patří „funkční typologie středisek cestovního ruchu“ s devíti funkčními typy od VYSTOUPILA a kol. (2006b, s. 84). Těmito typy jsou: „střediska letní rekreace u vody; horská střediska letní a zimní rekreace; historická města a střediska mezinárodního a

národního významu; historická města nadregionálního významu; ostatní města; přírodní atraktivita; lázeňská střediska; ostatní turistická střediska a nejvýznamnější střediska druhého bydlení“. V roce 2003 PÁSKOVÁ udělala svou vlastní typologizaci a to s jedenácti typy destinací, kde jsou oproti VYSTOUPILOVI a kol. (2006b) navíc následující typy: typ poznávacího CR ve vesnických komplexech; náboženský typ; typ destinací v příhraničních polohách (v ČR většinou totožný s horským typem) a typ komplexů uměle vytvořených atraktivit a služeb cestovního ruchu. Podle PÁSKOVÉ (2009) patří k nejvíce rozvinutým typ horský (zimní i letní turistika), náboženský a rekreační (druhé bydlení).

2.4 Metodika a řešerše

Téma diplomové práce stojí na pomezí přírodních a společenských věd. Proto byla potřeba několika přístupů ke zvolené problematice. Konkrétní, faktická data byla použita k vytvoření mapových podkladů a vykreslení problematických území. Na druhou stranu hrál svou roli i subjektivní názor s osobní znalostí daného zájmového území. Vzhledem k dobré znalosti místa byla orientace v území a identifikace problémů jednodušší.

V grafické části bylo využito územní diferenciacie, když byly zkoumány jevy a jejich prostorové zobrazení v území. Později bylo území zkoumáno za pomoci prostorové analýzy, která odhalila uspořádání jednotlivých bodů, linií a ploch v zájmovém prostoru. Zjištěným charakteristikám byla přidávána váha a následně byly opět v programu ArcMap (ArcGis od Esri) provedeny syntézy, aby odhalily problematické části území. Vstupní vrstvy měly prvky rozlišeny podle intenzity důležitosti a intenzity zatížení. Výsledkem jsou místa, kde velmi vysoký přírodní nebo kulturně-historický význam, ale je zde vyvíjen velmi vysoký tlak ze strany lidské činnosti, hlavně cestovního ruchu.

K řešení problematiky bylo důležité se seznámit obecně s fenoménem cestovního ruchu (TOUŠEK a kol. 2008; KLAPKA 2006; VYSTOUPIL, ŠAUER 2006; VYSTOUPIL a kol. 2006b), následně s teorií ohledně udržitelného rozvoje (BAKER 2006, ELLIOT 2006). Spojením těchto dvou fenoménů posledních dekád byl vysvětlen udržitelný rozvoj v cestovním ruchu, přístupy a koncepty k řešení problémů v cestovním ruchu. Inspirací byly publikace od BAIDALA (2004), SHARPLEY (2009), EAGLES (2002) a BRIASSOULIS (2002). Českými zdroji byly PÁSKOVÁ (2001 a 2009), MOUREK (2000b) a DOLEŽAL (2000).

Tvorbě grafických příloh předcházelo poznání zájmového území z různých pohledů, které byly pro lepší názornost zpracovány i v obrazovém podání. Byla použita data z geoportálu

CENIA a data od KRNAPU, které po dohodě poskytla paní Kalenská a paní Šťastná. Informace ohledně zájmového území a hlavních charakteristik byly získány z knižních zdrojů FANTA a kol. (1969), LOKVENC (1978) a SÝKORY a kol. (1983). Internetovým zdrojem byly webové stránky KRNAPU (2013) a bylo čerpáno z článků časopisu KRKONOŠE A JIZERSKÉ HORY, kam přispívají krkonošské kapacity: Jiří Bašta, Jan Štursa, Jiří Dvořák, Josef Hančarik či Vlastimil Pilous.

Samotné výstupy zatížení a konfliktních (ohrožených ploch) byly také zpracovány na základě podkladů KRNAPU. Mapa Konfliktní oblastí v katastrálním území Pece pod Sněžkou vzniklas syntézou přírodního, kulturně-historického potenciálu a liniového a plošného zatížení oblasti. Výsledkem byla identifikace zmíněných ohrožených oblastí, definování hlavních vlivů a snaha o najítí řešení, které by bylo navrženo v rámci paradigmatu udržitelného rozvoje cestovního ruchu.

3 Charakteristika zájmového území

V následujících kapitolách budu charakterizovat zájmové katastrální území Pece pod Sněžkou na pozadí charakteristik celých Krkonoš. Vždy v rámci kapitol se budu snažit přiblížit zájmové území z jednotlivých pohledů. Bude se jednat o kapitoly jako: vymezení a reliéf, klima, nejvýznamnější botanická místa, historie osídlení a celou charakteristiku prostupují zajímavosti, nacházející se v zájmové území a jsou nejatraktivnějšími v celých Krkonoších.

3.1 Vymezení a prvky reliéfu

Česká republika jako střecha Evropy, země obehnaná věncem hor, v severovýchodní části tvořeným západním křídlem horského systému Sudet od Králického Sněžníku, Orlických hor, přes Krkonoše do Jizerských hor a pokračujících až k Lužickým horám (LOKVENC 1978). Krkonoše se rozpínají od Novosvětského až po Žacléřské sedlo. Svou dominanci v tomto pásu upevňují Krkonoše již po tisíciletí i v pohledu druhém a to jako nejvyšší vrchol Českého masívu (FANTA a kol. 1969). Mezi pohořími Evropy mají Krkonoše zvláštní postavení, svou výškou jsou po Alpách a Karpatech nejvyšším pohořím ve střední Evropě a překonávají nadmořskou výšku 1500 m n.m., což je svým způsobem magická hranice, která ovlivňuje celý ekosystém. Pohoří, která této výšky dosahují, nesou jasné znaky karového zalednění. (FANTA a kol. 1969)

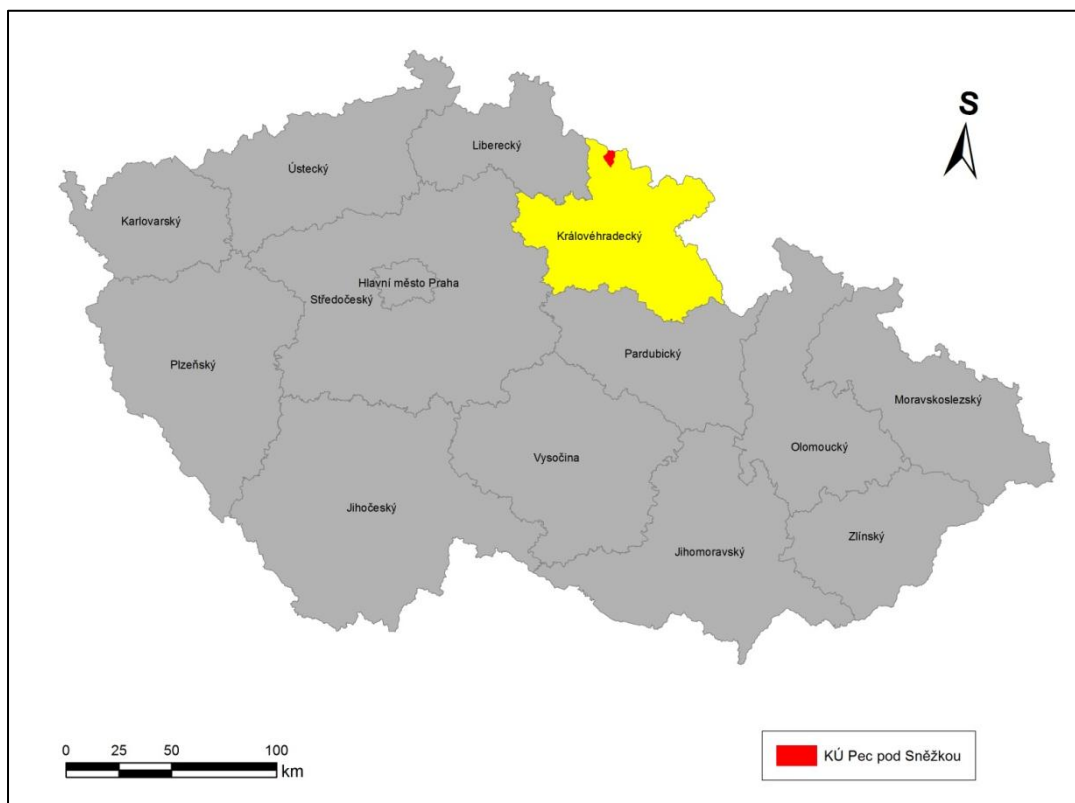
Do své horské podoby byly vyzdviženy při třetihorním, alpínském, vrásnění, při které vznikly Alpy a Karpaty. Proces zdvihu posílil i vodní činnost, která posléze modelovala reliéf a společně s vrásněním vymodelovala dnešní Krkonoše s tradičními hlubokými údolními. (LOKVENC 1978). Postupné zařezávání toků bylo ovlivněno nestejnou tvrdostí podloží, tam kde byly tvrdé horniny, se tvořily hřbety, v místech s měkčími horninami se vytvářely údolí a kotliny (SÝKORA a kol. 1983 a FANTA a kol. 1969). Dnešní krajinný ráz tedy nejvíce ovlivnily poslední dvě etapy vývoje – třetihory a čtvrtohory (doby ledové a meziledové). V časech doby ledové byly krkonošské jámy a doly zaplněné ledovcem, který tvaroval námi známý povrch. Na české straně Krkonoš bylo definováno osm údolních systémů, na jejichž modelaci se podílel aktivně ledovec. Ledovce s největším rozsahem byly v údolí Obřího a Labského dolu. Ledovcové kary, v Krkonoších nazývané jámy, jsou výrazným prvkem v horské krajině – př. Úpská jáma, Studniční jáma a Kotelní jámy. Kary jsou jakýmsi zásobníkem pro ledovec, nejprve se v nich ukládal sníh, který se poté přeměňoval na led. Typickým ledovcovým tvarem, který se zde vyskytuje, je trog – údolí, jehož tvar je charakterizován písmenem „U“. Nelze si tedy ne všimnout rozdílů mezi údolními Labského a

Obřího dolu s údolím Úpy pod Pecí pod Sněžkou (tvar písmene „V“ vytvořen říčním zařezáváním toku do podloží). V údolích se dochovaly zbytky morén, jež také odkazují na existenci ledovce (moréna v Obřím dole u Kapličky nebo u dolní stanice lanovky na Sněžku). (SÝKORA a kol. 1983, FANTA a kol. 1969)

Krkonoše nám slouží také jako důkaz, že zde bylo klima srovnatelné s polárními oblastmi, periglaciální jevy, tedy modelování reliéfu mrazem, je v nejvyšších oblastech jasně viditelné, projevuje se př.: kryoplanačními terasami (nejdokonalejší vývoj na vrcholu Luční hory) a stupni, skalními výchozy – tors (Mužské a Dívčí kameny) a kamennými moři. (FANTA a kol. 1969)

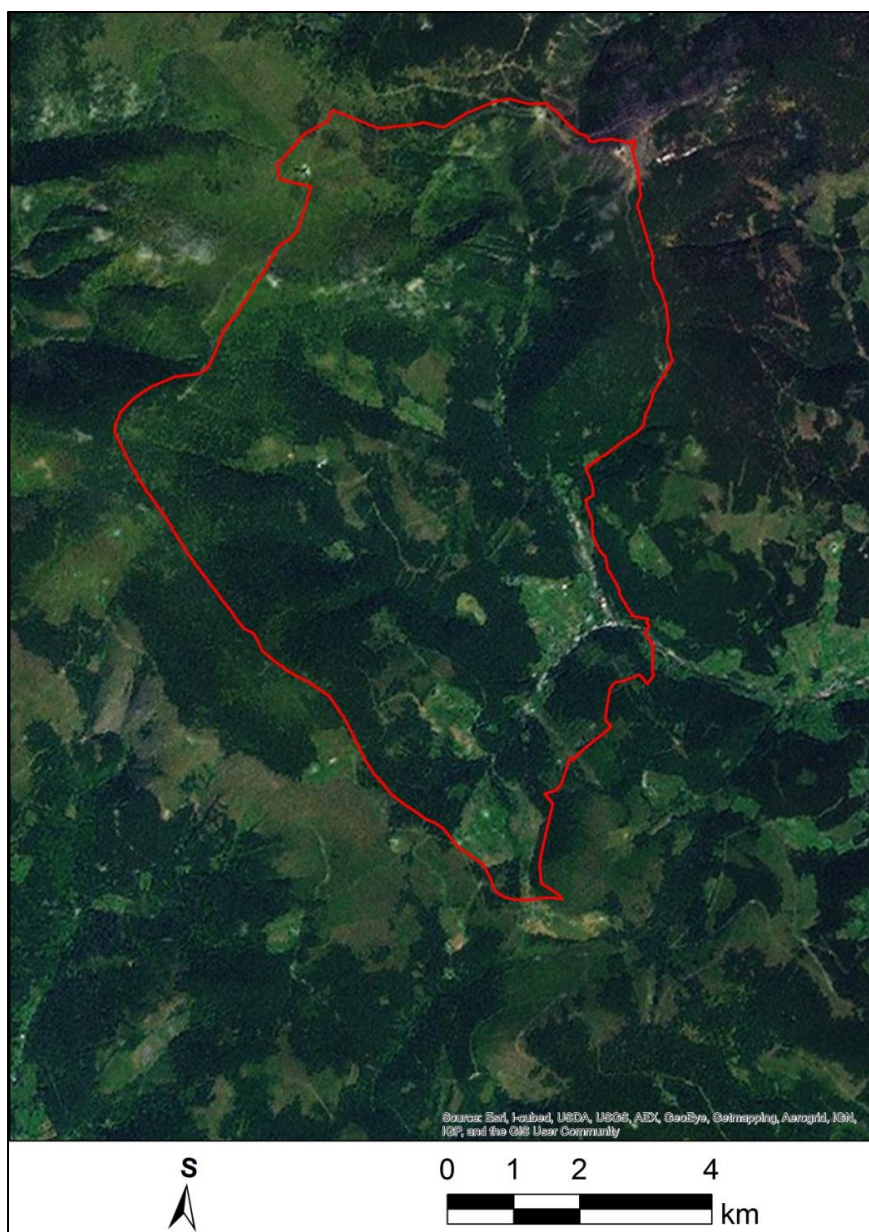
Po ukončení poslední doby ledové nastaly klimatické podmínky, jaké známe dnes, již nedochází k intenzivním periglaciálním procesům, ale vývoj Krkonoš je charakterizován hlavně vodní činností a svahovými procesy.

Stejně jako většina Krkonošského NP se i zájmové území nachází na území královéhradeckého kraje (Obrázek 5).

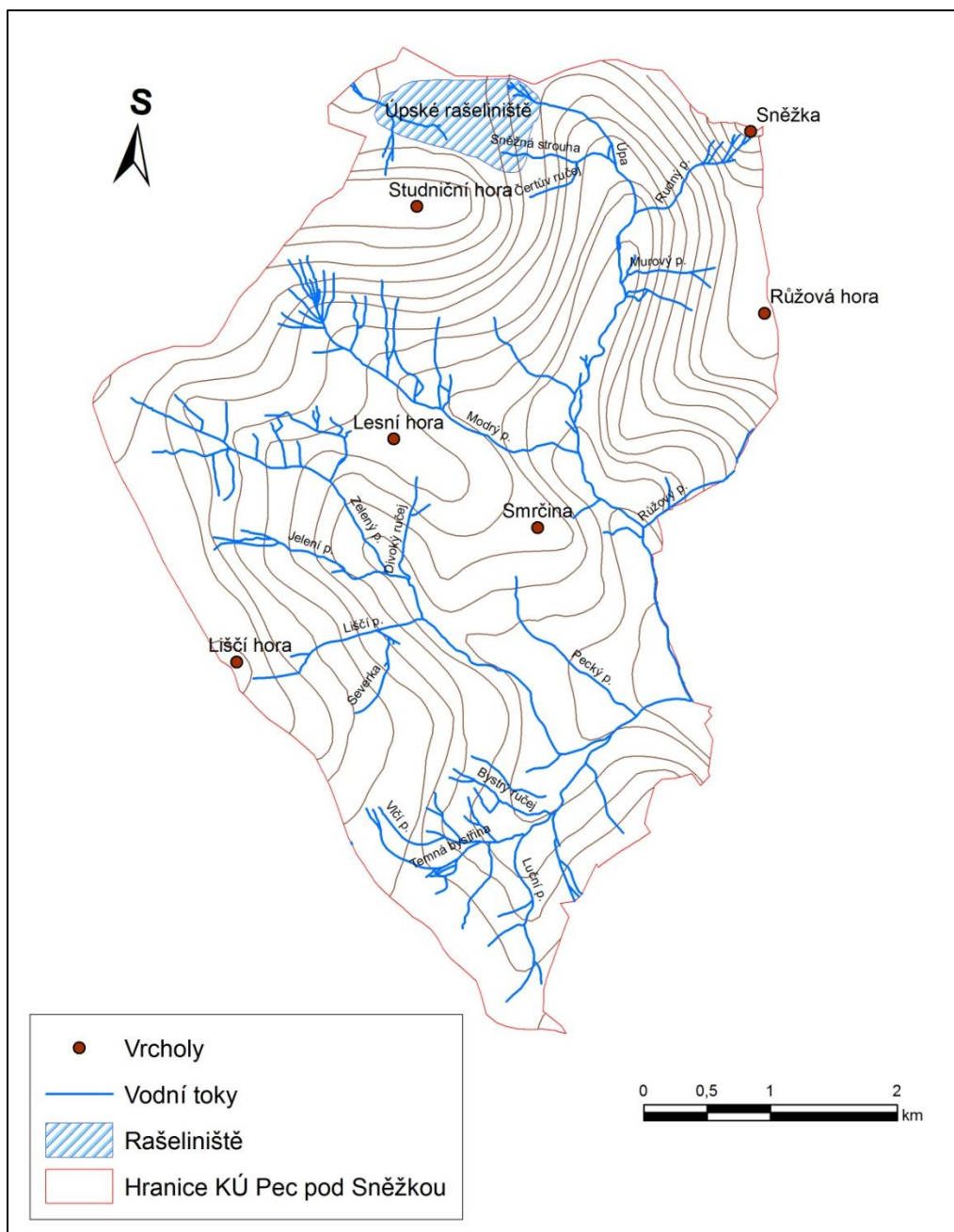
Obrázek 5 Poloha katastrálního území Pece pod Sněžkou vzhledem ke krajům České republiky (Zdroj: vlastní zobrazení)

Z hlediska rozlohy se řadí katastrální území Pece p. Sněžkou (dále KÚ Pec) k větším (větší jsou Špindlerův Mlýn, Vítkovice v Krkonoších, Harrachov). Zájmové území se rozkládá na 2644,4139 ha (Obrázek 6) a sousedí se sedmi katastrálními územími: Horní Malou Úpou, Velkou Úpou II., Velkou Úpou I., Černým Dolem, Strážným, Špindlerovým Mlýnem a celá severní hranice zájmového území sousedí s Polskem a tedy Karkonoskim Parkem Narodowym.

Obrázek 6 Letecký snímek zájmové oblasti (Zdroj: CENIA a vlastní úpravy)

Katastrální území je z hlediska reliéfu možné popsat, jako údolí vyhloubené ledovcovou činností, které bylo dotvářeno potoky, s hlavním údolním systémem řeky Úpy, a je po obvodu obkloповáno nejvyššími vrcholy Krkonoš (Obrázek 7).

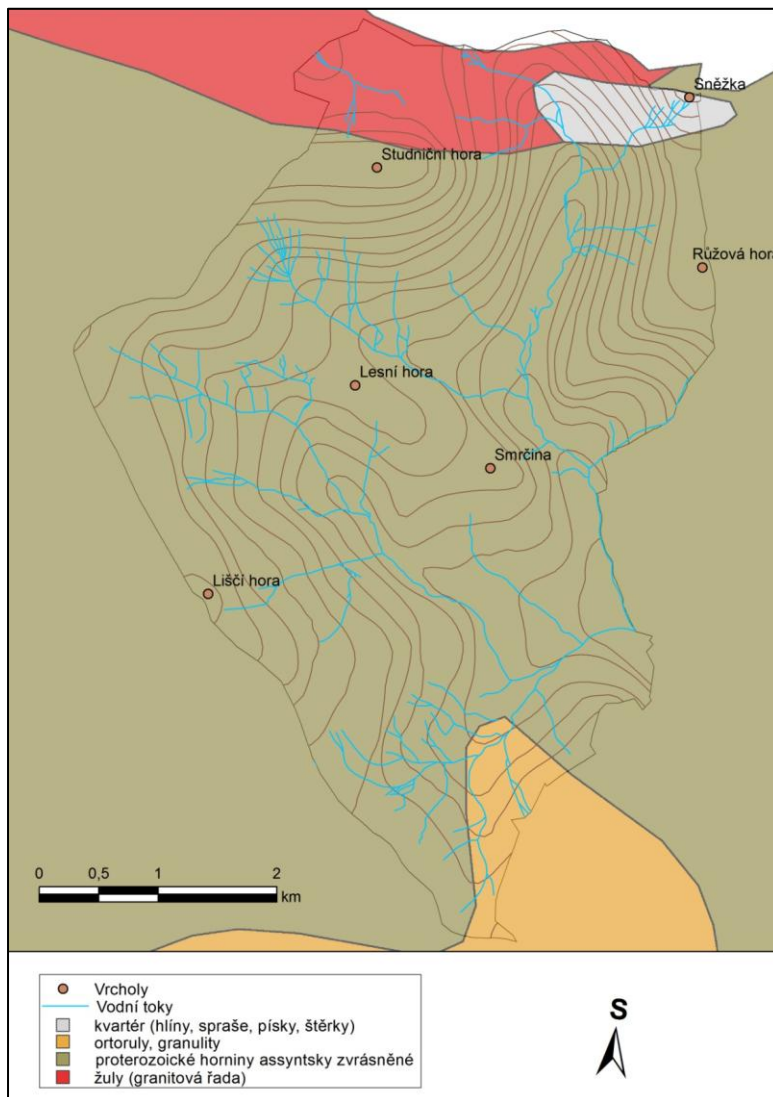

Obrázek 7 Vodstvo a hlavní vrcholy v zájmovém území (KÚ Pec pod Sn.) (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

Hlavní věnec vrcholů je z východní strany tvořen hřebenem Růžové hory (1390 m n.m.) a Sněžky (1602 m n.m.), po jejichž svahu stékají levé přítoky Úpy a to Rudný potok ze Sněžky a Růžový potok ze stejnojmenné hory. Přechod mezi Sněžkou a Studniční horou (1554 m n.m.) je vyplněn plání (Bílá louka), kde se nalézají prameny Úpy a Bílého Labe. Lesní hora (1128 m n.m.) s prodlouženým hřbetem tvořeným Smrčinou (1008 m n.m.) je od Studniční hory na severu oddělena Modrým potokem a od Liščí hory (1362 m n.m.) z jižní strany Zeleným potokem a jeho přítoky (Jelení potok, Liščí potok). Zelený potok pramení na úpatí Zadní Planiny (1422 m n.m., ta se ovšem v zájmovém katastrálním území již nenachází), což

je zároveň nejzápadnější místo katastrálního území Pece p. Sněžkou. Z jižní až jiho-východní strany formuje hranici katastrálního území Slatinná stráž (1152 m n.m.), jejíž vrchol se však v zájmovém území nenachází. Hranice vede po vrstevnicích, přičemž v údolí mezi zmíněnou Slatinnou stráň a Liščí horou teče Vlčí potok, do kterého se vlévají: Temná Bystřina, Bystrý ručej, Luční a Poustevnický potok. Vlčí potok se dále vlévá do Zeleného potoka, který ústí do Úpy v centru města Pec pod Sněžkou.

Z geologické mapy je lehce čitelné, že katastrální území má poměrně jednoduchou stavbu. Z velké části je tvořeno proterozoickými horninami assyntsky zvrásněnými, což jsou hlavně břidlice, fylity svory až pararuly. Severní hranice katastrálního území, tedy masív Sněžky je tvořen kvartérními horninami (hlíny, spraše, písky) a masív Studniční hory s Bílou loukou je žulový. Malá část na jiho-východě je tvořena ortorulami a granulity (Obrázek 8).

Obrázek 8 Geologické poměry v zájmovém katastrálním území (Zdroj: CENIA a vlastní úpravy)

3.2 Klima

Krkonoše se stejně jako celá Česká republika nachází v mírném pásu, tuto charakteristiku ještě upřesňuje QUITT (1971) který naše území rozdělil do menších klimatických jednotek. Krkonoše tak patří do chladné oblasti – třech jednotek Ch (Ch 4, Ch 6 a Ch 7, ty odpovídají rozdělení Krkonoš na nejvyšší, střední a nižší polohy). Charakteristiku nejvyšších partií popisuje Ch 4 (podle QUITTA 1971): velmi krátké, vlhké a chladné léto s přechodným obdobím velmi dlouhým, s chladným jarem a mírně chladným podzimem, zima je dlouhá a chladná s velmi dlouhým trváním sněhové pokrývky. Hlavními prvky, které ovlivňují klima ale i podobu Krkonoš, jsou: teplota, srážky a vítr.

Teplota je ovlivňována slunečním svitem, oblačností, lokálními rozdíly povrchu, expozicí svahu, povětrnostními podmínkami a nadmořskou výškou, která snižuje teplotu na každých 100 m o 0,5 °C (teplotní gradient). V Krkonoších a přilehlých údolích a podhůří dochází často k teplotním anomáliím: izotermie, ale hlavně inverze, kdy je ve vyšších nadmořských výškách vyšší teplota než níže. V posledních letech i za přispěvku antropogenní činnosti dochází k nárůstu dní, kdy se objevuje inverze. Výška mraků se průměrně pohybuje kolem 400 – 600 m n. m. Průměrná roční teplota se v Krkonoších pohybuje mezi 6 – 0 °C, v nižších polohách (Trutnov) 6,8 °C, ve středních (Benecko) 4,7 °C a na Sněžce 0,2 °C. V nejvyšších místech hor se nevyskytují žádné letní ani tropické dny, za to v zimě se objevují dny arktické (- 10 °C). Právě tyto mrazivé dny jsou způsobovány vysokým tlakem vzduchu a nasouváním studených front se severo-východu nebo východu (FANTA a kol. 1969). Teplota, která má vliv na vegetační období a je tedy určující pro krkonošskou flóru je 10 °C (SÝKORA a kol. 1983), ačkoli FANTA (1969) ještě teplotu rozděluje na 5 °C a 0 °C, což jsou podle něho hranice růstu rostlin.

Srážky a především jejich množství je ovlivňováno nadmořskou výškou, orientací údolí a expozicí svahu. Nejvyšší úhrny jsou dlouhodobě měřeny v srpnu, v zimě – sněhové srážky – je to leden. Nejmenší počty srážek se objevují na jaře a na podzim (FANTA a kol. 1969). FANTA a kol. (1969) a SÝKORA a kol. (1983) se shodují, že v západních Krkonoších jsou srážkové úhrny vyšší než ve východní části a to vlivem větrů. Podle dlouhodobých průměrů jsou roční srážky na Sněžce 1227 mm/rok, na Benecku 984 mm/rok a v Trutnově 778 mm/rok (SÝKORA a kol. 1983). V celé oblasti Krkonoš jsou časté přívalové deště, které mohou vést k povodňovým situacím jako v letech 1897, 1997 a 2002.

Sníh v nejvyšších polohách leží podle vymezení klimatických jednotek podle QUITTA (1971) 140 – 160 dní (Ch 4), přímo na Sněžce je to v průměru 121,7 dnů. Na výšku sněhu má vliv hned několik faktorů, mezi které patří vítr, jež sníh přenáší a ukládá na nejvhodnější místa, vytváří tak mohutnou vrstvu, že mnohokrát dochází k úplnému roztátí až v průběhu léta, popřípadě vydrží do další zimy, to je případ místa na severních stranách hor ale i některých svahů orientovaných na opačnou stranu. Fenomémem se již stala Mapa republiky na úpatí jihovýchodního svahu Studniční hory. (SÝKORA a kol. 1983, FANTA a kol. 1983)

Box 4 Mapa republiky

Výrazné sněhové pole, které jako jediné má svůj název a dostalo se do některých turistických map. Sněhové pole, které získalo svou popularitu zejména tvarem při odtávání, kdy se zobrazí bývalý tvar Československa (Obrázek 9) a postupným odtáváním přechází do tvaru samostatného českého státu. Postupně pak mizí pohraniční hory a nejdéle zůstane kraj Středočeský i s Prahou, kde je vrstva sněhu tradičně nejmohutnější. Jak uvádí DVORŤÁK (2005) vedle „republikového“ pole se zdárně také drží sníh i na vedlejším „bratrském“ poli Luční hory, které je v jarních měsících protínáno sněhovými frézami, které se snaží zpřístupnit cestu pod nánosy sněhu schovanou.

Příčin, proč je zrovna zde tak dlouhotrvající vrstva sněhu je několik: větry vanoucí ze severu až severozápadu, které přenášejí sněhovou hmotu z krkonošských plání a ukládají ji v závětrných terénech a depresích, které byly za několik desítek generací probíhajícího procesu vyhloubeny vahou sněhu. (DVORŤÁK 2005)

Odhadnout a změřit výšku sněhu se pokoušeli odborníci z řad Správy krkonošského národního parku a Horské služby už v 50. letech 20. století. První pokusy, kdy se měřilo pomocí jednoduché měrné tyče, selhávaly, teprve později s nástupem technologie GPS se podařilo změřit vrstvu sněhu a stanovit tak průměrné hodnoty. Za podprůměrných podmínek se shromáždí 3,5 – 8 m, za příznivých 10 – 15 m. první měření začíná až kolem konce března či začátku dubna, to kvůli nestabilitě lavinových svahů a této lokalitě, novodobí měřiči tedy vyrazí, až když pomine ohrožení sněhového sesuvu. Zatím rekordně dlouho vydržela Mapa republiky v roce 2005 a to do třetí dekády srpna, v roce 2012 zmizel sníh 3. srpna. (KRNAP 2013)

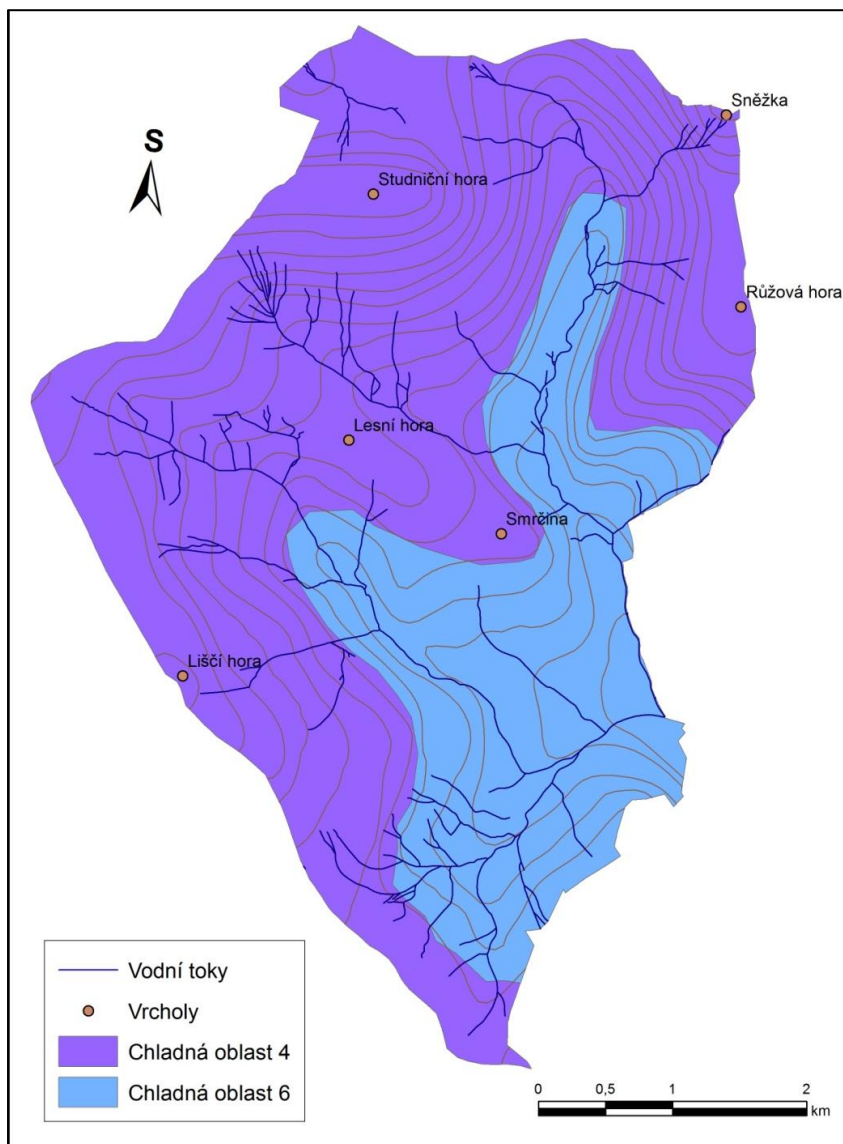

Obrázek 9 Mapa republiky z 10.7. 2012 (Zdroj: TRUTNOVINKY 2012)

Důležitým faktorem, který výrazně ovlivňuje klima a různé přírodní jevy v Krkonoších (laviny, bohatou vegetaci v závětrných oblastech aj.), je vítr. Krkonoše společně s Jizerskými horami vytvářejí celek, který definuje proudění větru v celé oblasti (FANTA a kol. 1969). Všeobecně platí, že rychlost větrného proudění s nadmořskou výškou a zmenšujícím se třením stoupá. Rychlost větru samozřejmě ovlivňuje i reliéf, vzhledem k tomu, že ve vrcholových partiích je reliéf prakticky rovný – krkonošské pláně – bez větších překážek, tak zde dosahují rychlosti větru vysoce nadprůměrných hodnot. Největší místa v Krkonoších jsou labská a Bílá louka – Studniční sedlo. Z dlouhodobých měření je patrné, že v Krkonoších převládá západní proudění, ale jak uvádí SÝKORA a kol. (1983), tak zrovna na Sněžce je převládajícím směrem větru jihozápadní. V Krkonoších se vyskytuje větrná zajímavost – anemoorografický systém, FANTA a kol. 1969 ho popisuje jako: „tok vzduchových hmot, usměrnovaný orientací planin (západ – východ) a říčních údolí (Smědé, Mumlavy a Úpy)“. JENÍK (1961) se zabýval vysvětlením bohatých nalezišť flóry a k tomu popsal teorii procesu A-O systému vlastně jako první. Podle něj má každý systém tři hlavní části: vodící návětrné území – zrychlující vrcholovou část a turbulentní závětrný prostor, kde se právě nachází druhově bohatá naleziště rostlinstva, jež v Krkonoších dostaly svoje pojmenování „zahrádky“. Na tomto příkladu je vidět jak moc ovlivňuje vegetaci. Ve vrcholových místech je omezen díky tomu i růst kosodřevin.(FANTA a kol. 1969, KRNAP 2013)

Pokud bych měla zájmové území zařadit do klimatických oblastí dle QUITTA (Obrázek 10), pak je to stejné jako v celých Krkonoších, jen se zde nevyskytuje Ch 7, tedy nejmírnější

varianta chladných oblastí. Vrcholky jsou charakterizovány Ch 4 a střední polohy Ch 6.

Obrázek 10 Klimatické oblasti v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: CENIA a vlastní úpravy)

V kapitole předchozí uvádím plnou charakteristiku oblasti Ch 4, zde jen pro doplnění tabulka (Tabulka 7), kde jsou zdejší dvě oblasti srovnané:

Tabulka 7 Srovnání klimatických oblastí Ch 4 a Ch 6

Jev	Ch 4	Ch 6
počet letních dnů	0 - 20	10 - 30
počet dní s teplotou na 10 st.	80 - 120	120 - 140
počet mrazových dnů	160 - 180	140 - 160
počet ledových dnů	60 - 70	50 - 60
srážkový úhrn ve vegetačním období (mm)	600 - 700	500 - 600
počet dnů se sněhovou pokrývkou	140 - 160	120 - 140
počet jasných dní	130 - 150	150 - 160

počet zatažených dní	30 - 40	40 - 50
průměrná teplota v (°C):		
lednu	-7/-6	-4/-5
dubnu	2 - 4	2 - 4
červenci	12 - 14	14 - 15
říjnu	4 - 5	5 - 6

(Zdroj: Quitt 1971 a vlastní úpravy)

Charakteristiky ovlivňují větry na pláních a výše zmíněný anemoorografický systém, který je nejvýraznější na hranách Studniční hory do Obřího dolu.

3.3 Flóra

V této kapitole jsem shrnula flóru a zmínila ji hlavně v souvislosti se zvoleným územím – charakterizují zde tedy všechny vertikální stupně, které se v Krkonoších vyskytují, přičemž důraz je kladen na nejcennější lokality v subalpínském a alpínském stupni. Zároveň jsou zmíněna botanicky nejcennější místa v zájmové oblasti.

V Krkonoších roste více jak 1520 taxonů cévnatých rostlin a několikanásobně vyšší počet bezcévnatých rostlin, což jsou mechorosty lišejníky, houby a řasy. Vzhledem k tomu, že výzkum ještě není zdaleka u konce, tak se předpokládá, že se budou tyto počty ještě zvyšovat. Bohatství zdejší vegetace spočívá v její poloze, procesu tvorby reliéfu, nadmořské výšce, jež vymezuje mezi 1200 – 1350m n.m. hranici lesa, a unikátnímu klimatu. Ve vrcholových částech se vyskytují glaciální relikty – pozůstatky o doby ledové (ostružník moruška, všivec krkonošský, lomikámen sněžný či rašeliník Lindbergův. (KRNAP 2013)

Po poslední době ledové došlo k izolaci vegetace na hřebenech Krkonoš a v porovnání se střeoevropskou lesní a horskou krajinou zde došlo k vytvoření jedinečné vysokohorské přírody, ve které se zcela samostatně začaly vyvíjet ojedinělé druhy rostlin, mezi tzv. krkonošské endemity patří třeba: jeřáb krkonošský, zvonek krkonošský, lomikámen pižmový a mnoho druhů jeřábníků rodu *Hieracium*. (KRNAP 2013)

Se zvyšující se nadmořskou výškou se mění i fyzicko-geografické a ekologické poměry a tím se mění i celá vegetace. Z hlediska vertikálního jsou v Krkonoších zřetelné čtyři výškové vegetační stupně:

Submontánní stupeň, jenž se vyskytuje v nadmořské výšce 400 – 800 m n.m. Tento stupeň je tvořen teplemilnějšími druhy, které sem pronikají z nižších nadmořských výšek. Rostou zde především listnaté a smíšené lesy, tato druhově pestrá skladba byla však v minulosti

nahrazena smrkovými monokulturami. V nižším bylinném patru najdeme rostliny jako: lilii zlatohlavou a sasanku hajní. (KRNAP 2013, FANTA a kol. 1969)

Montánní stupeň – 800 až 1200 (1250) m n.m. Horní hranice je určena hranicí lesa, která má v různých částech proměnlivou hranici. Tento stupeň je charakterizován smrkovými lesy, které jsou v současnosti znatelně poškozené imisemi, a pracuje se na jejich obnově. Dnešní podobu montánního stupně výrazně ovlivnilo budní hospodářství. Po roce 1710 došlo k intenzivnějšímu osídlování vyšších partií a tím i k využívání rozsáhlých, do té doby nevyužívaných ploch, což bylo spojeno s kácením a ničením porostů a počátky zemědělství a pastevectví v oblasti (LOKVENC 1978). Na druhou stranu pozitivním jevem se stalo vytvoření bezlesých enkláv s druhově bohatými loukami. Typickými rostlinami na těchto loukách jsou: zvonek kr., violka sudetská, jestřábníci či vstavači z rodu *Orchiderea*. (KRNAP 2013)

Subalpínský stupeň se vyznačuje největší koncentrací nejvíce ceněných ekosystémů celých Krkonoš, jako jsou: klečové porosty, smilkové louky a severská rašeliniště. Keřové patro je tvořeno hlavně borovicí kleč, bylinné patro pak smilkou tuhou, třtinou chlupatou aj. V tomto stupni se vyskytuje mnoho endemitních druhů a reliktních pozůstatků, řadí se mezi ně několikrát opakovaný jestřábník, ale i ostružník moruška a všivec sudetský. (KRNAP 2013, FANTA a kol. 1969)

Rašeliniště jsou jedním z dominantních ekosystémů Krkonoš, v nejvyšších partiích jsou důkazem výskytu subarktické tundry, která se táhla střední Evropou až do Skandinávie. Subarktická tundra je charakteristická chudými půdami, ovlivňuje ji výrazně teplota a srážky. Tyto dva faktory nejsou tak extrémní, aby byl pozastaven růst rostlin, avšak růst vegetace je silně zpomalen. I proto zde rostou převážně mechy, lišejníky, trávy, ostřice, drobné keře a větší keře jen na nejvhodnějších místech. Zmíněné rostliny tvoří dost živé hmoty, odumřelé rostliny tvoří vrstvu „opadanky“, která je nasáklá vodou z dešťů a je jen minimálně provzdušněná. Kyselé humusové látky vyluhují z půdy většinu živin a tak je praktický nemožný růst vyšších rostlin, jejichž kořeny neproniknou do dostatečné hloubky pro živiny. Musí tak ustoupit jiným druhům, které tyto podmínky dokážou z toho málo živin žít. To je ideální stav pro rašeliničky, ostřice, suchopýry, kteří dohromady tvoří rozsáhlá společenstva rašelinišť. (SÝKORA a kol. 1983, s. 75; KRNAP 2013 a FANTA a kol. 1969)

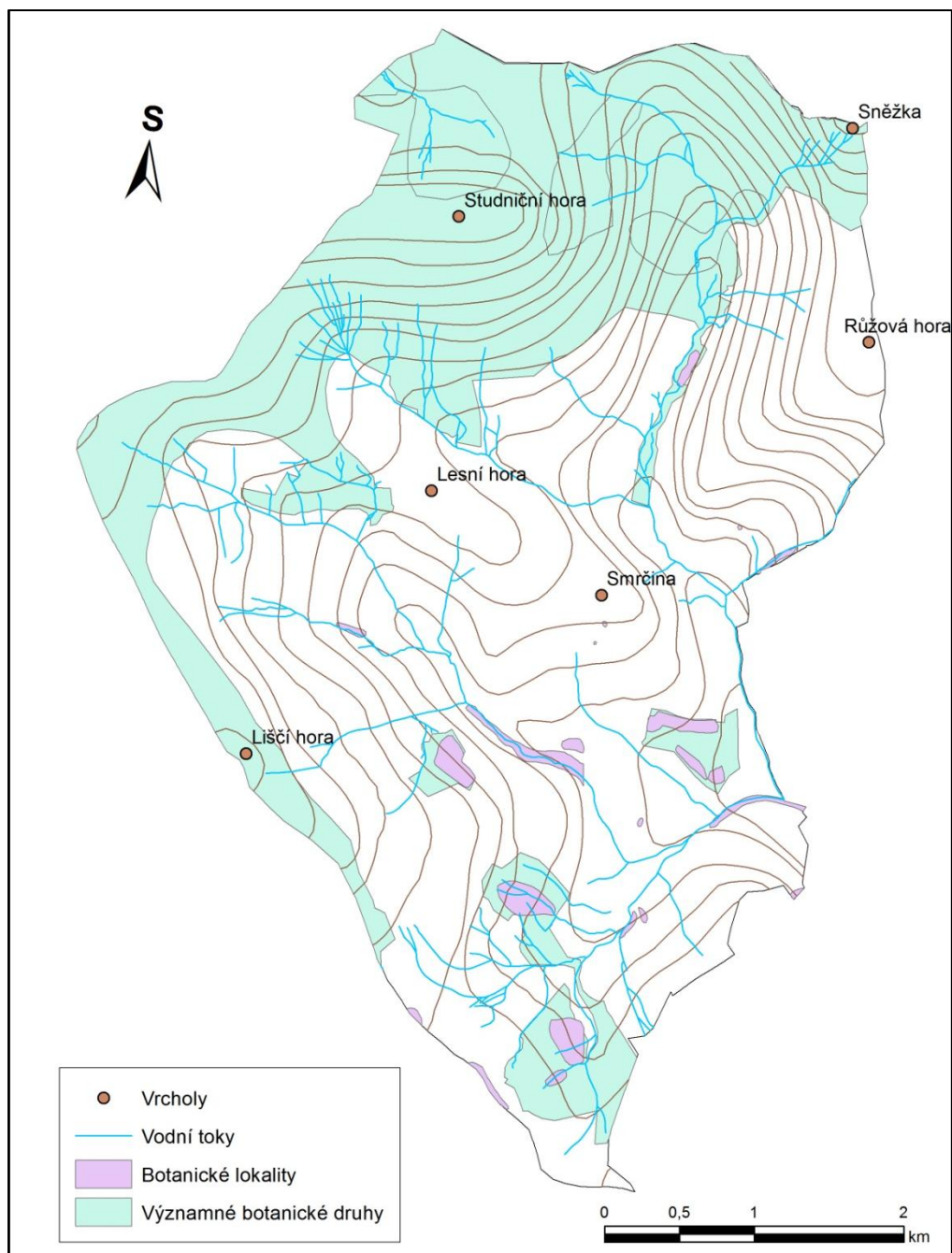
K nejvýznamnějším rašeliništním druhům patří ostružník moruška, jež spolu s kosodřevinami tvoří zajímavá společenstva, které se vyskytuje jen v Krkonoších a to díky tomu, že: kosodřevina zde dosahuje svého nejsevernějšího místa výskytu a morušku právě naopak, tedy dosahuje nejjihnějšího rozšíření. Moruška v Krkonoších žije ve zvláštní symbióze s uváděnou kosodřevinou a to proto, že se morušce daří v zákrytu a stínu kosodřeviny a dosahuje tak normálního vzrůstu, kdežto rostliny morušky na volném prostranství jsou zpomalené, zakrnělé a ani nekvetou. Právě opačně je tomu ve Skandinávii, kde se jin naopak daří nejvíce na volných plochách. (SÝKORA a kol. 1983, s. 76)

Krkonošská rašeliniště se dělí na dva druhy: lesního stupně (jsou hluboká s velkým výskytem suchopýru, jsou to př. Černohorská rašeliniště) a nelesního stupně, ta se ještě rozděluje do třech skupin: mezotrofní (středně bohaté na živiny), oligotrofní (chudé na živiny) a společenstva na rašelinných kopečcích (mezi Obří a Luční boudou, na Pančavské a Labské louce, okolo nadmořské výšky 1300 m n.m.). Do poslední skupiny patří i nejrozlehlejší a nejvýznamnější rašeliniště - Úpské. V tůňkách Úpského rašeliniště našel algolog Kalina řasu, kterou nebylo možno zařadit do žádného známého druhu ani rodu. Proto musel vzniknout nový druh i rod – *Corcontochrysis noctivaga*. (SÝKORA a kol. 1983, s. 76; FANTA a kol. 1969)

Faunou rašelinišť je hlavně hmyz, který ale není jedinečný, to proto, že není a ani nemůže být izolovaný. Druhem, jenž je vázán na tento rašeliništní ekosystém, je brouk střevlíček, či pavouk slíd'ák, na savce jsou tato místa velmi chudá. (SÝKORA a kol. 1983, s. 76; FANTA a kol. 1969)

KRNAP (2013) uveřejnil průzkumy rašelinišť, které prokázaly, že jejich stáří se pohybuje v rozmezí 5 – 10 tis. let.

Stupeň alpský se vyskytuje jen na izolovaných vrcholcích nejvyšších míst v Krkonoších: Sněžka, Studniční a Luční hora, Vysoké kolo a Kotel. Tato místa jsou charakterizována absencí klečového porostu a výskytem kamenitých holí. Vegetace, které zde roste je podle KRNAPU (2013) „cenná bylinná“, a to pro výskyt sítiny trojklanné, rozrazilu chudobkovitého, opět jestřábníky a několika druhy lišejníků.

Obrázek 11 Botanické lokality a lokalizace významných botanických druhů v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

KRNAP (2013) vymezuje v Krkonoších lokality (Obrázek 11), které si zaslouží větší pozornost z pohledu ochrany. Jsou jimi botanické lokality a lokality významných botanických druhů, tyto dvě lokalizace se často překrývají. Definují je klečové porosty, luční květena, údolní botanické druhy, mrazové botanické druhy, rašeliniště. Mezi nejzajímavější lokality s významnými botanickými druhy patří, podle KRNAPU, Prameny Bílého Labe a Úpy a Obří důl s krkonošskými zahrádkami.

3.3.1 Ledovcové kary a krkonošské zahrádky

Krkonošské ledovcové kary, pojmenované místně jako jámy, patří k nejbohatším místům krkonošské horské přírody. Jak uvádí SÝKORA a kol. (1983), tak na české i polské straně jich je celkem třináct, př. Úpská jáma, Malá a Velká Studniční a Malá a Velká Kotelní. Výzkum ukázal, že se tato místa vyvíjela jinak než zbytek přírody v Krkonoších.

Příčinou rozmanitosti flóry je podle SÝKORY a kol. (1983), který převzal vysvětlení od Jeníka (1961), anemoorografické systémy (vysvětlení v kapitole 3.2.). Tyto větry ovlivňují vývoj přírody v Krkonoších od konce třetihor. Mají vliv na rozložení vláh, která je zajišťovaná zásobami sněhu, jenž jsou přemísťovány větry do jam i vyšší srážkovou činností v Krkonoších. Dalšími příčinami jsou podle KRNAPU (2013): opakované sesuvy sněhových a zemních lavin, sedimentace půdních částic a semen a výchozy minerálně bohatších hornin a příznivým klimatem.

SÝKORA (1983) uvádí, že viditelná rozmanitost a pestrost míst vedla k vytvoření mnoha pověr a pověstí o působení magie, tak prý vznikla pojmenování Krakonošovy a Čertovy zahrádky. Krakonošova zahrádka (1300 m n.m.) je širokou, travnatou terasou pod Studniční stěnou a Úpskou hranou, Čertova zahrádka je ve východních svazích Studniční hory.

3.3.2 Lesy

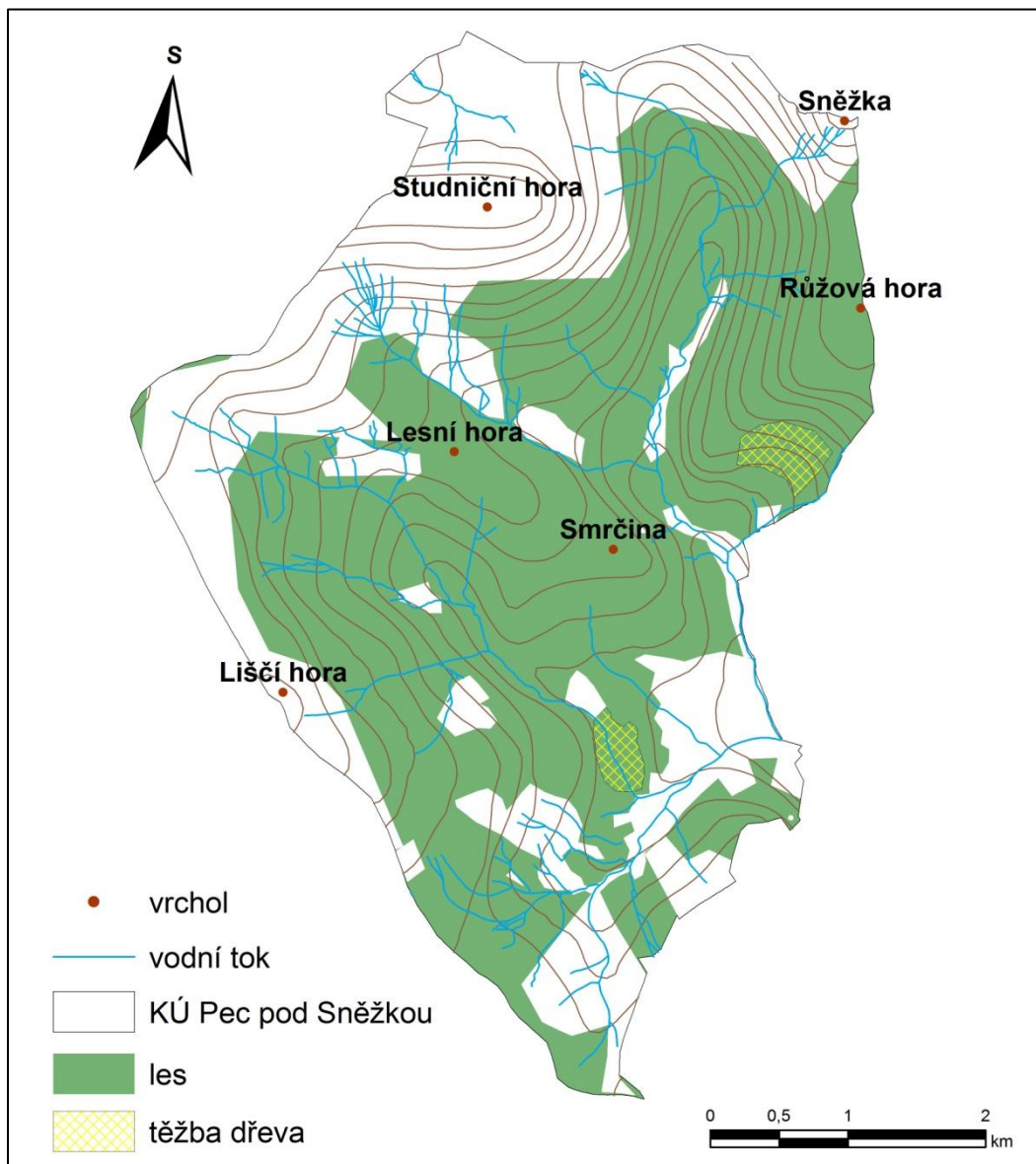
Stejně jako v celých Krkonoších, intenzivní budní hospodářství, pastevectví, turistika a těžba dřeva zanechaly stopy na lesech v katastrálním území Pece pod Sněžkou. Les jako nejvíce postižená složka krajiny změny viditelně a dlouhodobě dokumentuje. (LOKVENC 1978)

Na horách má les hned několik významů: zajišťuje bezpečí pro živočichy, ovlivňuje ukládání sněhu a zabraňuje lavinám, ovlivňuje větrné poměry a klimatické výkyvy, působí pozitivně na člověka. Také je důležité jeho retenční schopnost, hustá síť kořínků výrazně zvyšuje tuto schopnost. (LOKVENC 1978)

Na skladbu lesa mělo vliv cizí osivo z Rakouska, které v 19. století začalo vytlačovat původní druhovou skladbu. Nepůvodní druhy nemohly vytvořit stabilní ekosystémy, což dokládá několik kalamit z oblasti. Jedna z kalamitních situací nastala v roce 1966, když se k nepůvodním slabším druhům přidal silný vítr a imisní problémy. To vedlo k rozpadu 8 000 ha lesa a dalších 8 000 ha bylo silně ohroženo, však byl také Krkonošský národní park zařazen v roce 1984 na seznam nejvíce ohrožených národních parků na Zemi. (VLČEK 2007)

Koncem 80. let se krkonošské lesy začaly vzpamatovávat a od roku 1994, kdy jsou lesy pod správou Správy KRNAPU a došlo ke zkvalitnění ovzduší (nedocházelo k překyselování), se jejich stav výrazně zlepšil. Byl nastartován program obnovy lesa za pomoci geneticky původních sazenic. Mrtvé dřevo se ponechává na místě, což vede ke snižování kyselosti a tvorbě humusu. Jen v 1. zóně se odloupává kůra, aby nedošlo ke kůrovcové kalamitě. Sice je 1. a 2. zóna bezzásahová, ovšem za účelem tvorby „původního prostředí“ a ochrany před poškozenými stromy, k těžbě na několika místech dochází.

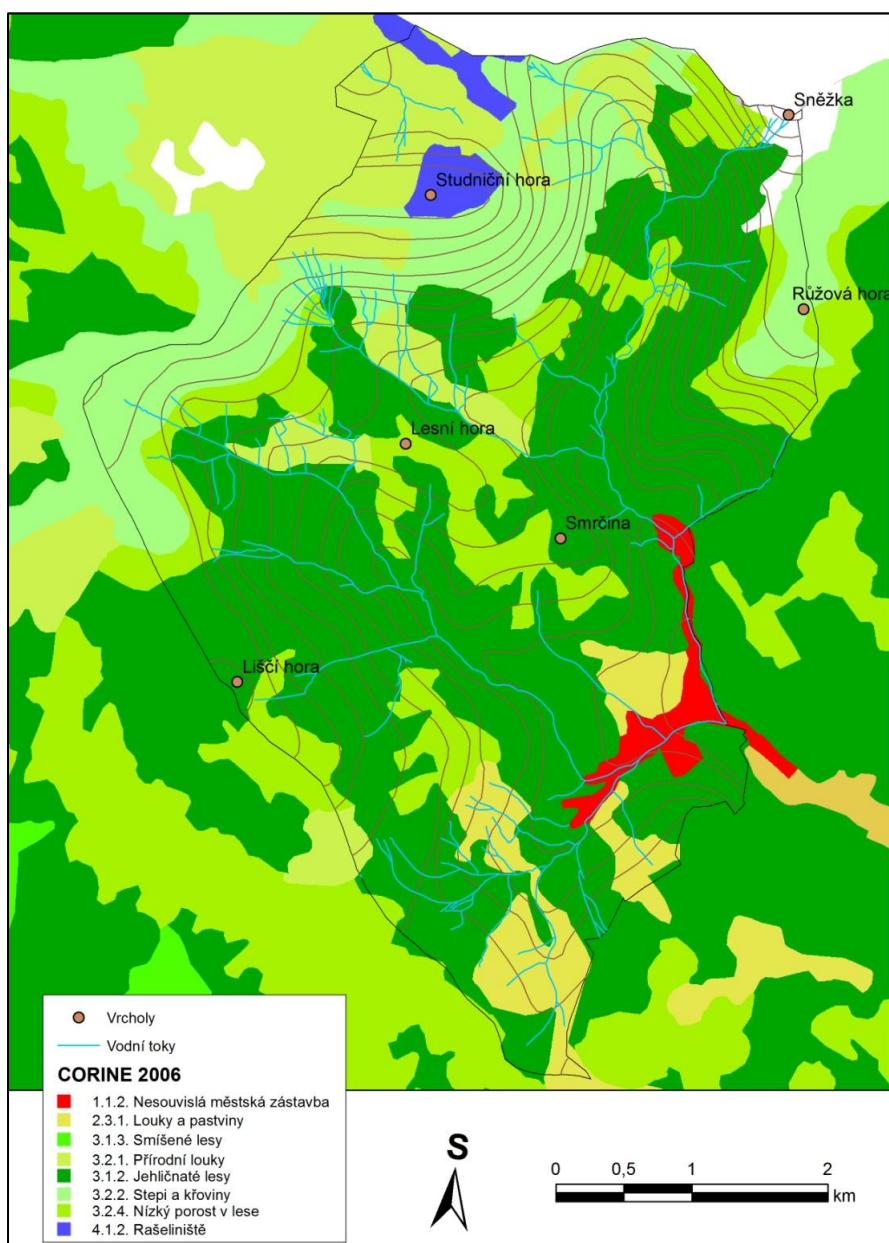
Až se podaří dokončit druhovou výměnu, měly by v krkonošských lesích dominovat horské smrčiny s malým podílem listnatých dřevin. V současnosti se více jak 40 % plochy lesa KRNAPU nachází v přechodu do optimálního stavu. (VLČEK 2007)

Obrázek 12 Lesní plochy na katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

Celková plocha katastrálního území Pece pod Sněžkou je ze 2/3 pokryta lesním porostem. Zbývající plocha je pokryta klečovými porosty, loukami a stepními pustinami nejvyšších partií hor. V roce 2012 docházelo k ochranné těžbě hlavně ve dvou lokalitách: na středním toku Zeleného potoka a na západním svahu Růžové hory, v sousedství lanovky na Sněžku, kde bylo použito vrtulníku (Obrázek 12).

Na dalším obrázku (Obrázek 13) je detailněji vidět vegetační kryt v zájmovém katastrálním území. Stále dominantní jsou smrkové monokultury. Velké zastoupení mají také smíšené lesy. Louky a pastviny jsou lokalizovány na plochách sjezdových tratí a Velké pláni. Přírodní louky se nacházejí okolo osad Richterových bud, Studničních bud a bud Modrého dolu.

Obrázek 13 Vegetační kryt v zájmovém území (Zdroj: CENIA a vlastní úpravy)

3.4 Osídlení a využití přírody

Ve 12. století se začalo slovanské osídlení přibližovat blíže k dosavadnímu krkonošskému hvozdu, u stezek a cest vznikaly první strážnice a menší osady. Ve 13. a 14. století začala intenzivnější kolonizace hor a to z důvodu odměn v podobě pozemků, které dával král za věrnost a službu. Kolonisté půdu odlesňovali a klučili, vysušovali bažiny, aby byly plochy následně přeměněny na v pole a pastviny. Ve 14. století končí éra neporušených Krkonoš, od tohoto času člověk svou činností začal výrazně ovlivňovat jejich podobu a celý ekosystém. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

S odlesňováním se spojil i rozvoj hornictví, nejprve došlo k hledání rud, drahých kamenů a jen k menším důlním pracím, jenž jsou datovány i do století 12. a 13. Obyvatelstvo se již nekoncentrovalo kolem stezek, ale osady se tvořily i dále v horském vnitrozemí. Pronikali sem hlavně Vlaši (v 15. století), kteří se zasloužili o rozvoj dolování v Krkonoších. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

S Krkonošemi a jejich osídlováním je významně spjato jméno Kryštofa Gendorfa, který se stal majitel všech panství ve východních a středních Krkonoších. Právě za jeho doby (1497 – 1563) se těžila ruda nejvíce, dolování se rozšířilo od Lánova až do oblasti Svatého Petra. Bohužel docházelo v Krkonoších v této době k hospodářským změnám i sociálním nepokojům, když se Kryštof hádal s Vilémem z Valdštejna (majitelem sousedního panství), to mělo neblahé vlivy na vývoj hospodaření v horách. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

Kryštofovi z Gendorfu lze také přičíst velký podíl slávy na rozkvětu kutnohorského hornictví, byl to právě on, kdo dal svolení k těžbě dřeva pro potřeby kutnohorských dolů, pro které bylo nutné těžít dřevo ve vzdálených oblastech z důvodu vyčerpání zásob dřeva v oblastech nejbližších. Intenzivní těžba začala v druhé polovině 16. století, kdy byly polabské lesy vytěženy. Dřevo se na horských svazích těžilo holosečně a bylo následně dopravováno ke splavným tokům. Samozřejmě, že dřevo nebylo káceno jen pro potřeby Kutné Hory, ale také pro místní obyvatele, třeba uhlíře. Vlivem těžby docházelo k erozi a ke vpádům nepřírodných rostlin na vykácené paseky. Bezohledná a plošně náročná těžba změnila podobu krkonošských ploch. Zničeny byly kvalitní porosty a místo lesů zde byla spousta holých ploch a srázů. Úlevou pro krkonošské lesy bylo přenesení těžby do Orlických hor v roce 1609. Nenastala ovšem náhlá obnova lesa a to z důvodu příchodu nových obyvatel

z alpských oblastí, kteří na plochách i v lese pásli skot a kozy a svá sídla stavěli mimo osady. (SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

Třicetiletá válka hrála významnou roli v rozprostření obyvatelstva v Krkonoších, vlivem politických událostí a poměrů se obyvatelstvo přemísťovalo více do hor, kde se živilo chovem dobytka a zemědělstvím. To vedlo k rozvoji budního hospodářství. První boudy byly založeny v 17. století, zprvu byly jen jednoduché a přizpůsobeny k obývání jen v létě, postupně se začaly stavět boudy pro celoroční pobyt a mezi ně patří třeba Krausovy a Rennerovy boudy, při cestě z Rennerovek - Výrovka a Tetřeví boudy. Nejvýše položenou boudou byla Luční bouda – vznikla nad hranicí lesa, její vznik je vázán k roku 1623. Byla a je postavena na výhodném místě Bílé louky a díky výhodnému položení se stala hospodářským, obchodním a turistickým centrem. S budním hospodářstvím se změnil i vegetační kryt, porosty kosodřevin musely ustoupit loukám a pastvinám a okolo hřebenových bud se výrazně snížila hranice lesa. V 17. století bylo v Krkonoších celkem 1621 bud. Největší rozkvět byl po roce 1710, kdy došlo k urovnání hraničních sporům, hlavním jejich užitkem bylo produkce sena, které mimo vlastní spotřebu, bylo dopravováno i do nížin. Jak je zmiňováno, tak u roztroušených bud v údolích začaly na konci 18. století vznikat první větší osady. (KRNAP 2013, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

S lidskou činností vůči Kutné Hoře a pastevectvím (to bylo zakázáno v roce 1852) byly lesy na počátku 18. století v katastrofálním stavu. Nejvyšší porosty byly vykáceny pro dřevo, uhlí a popel. Rozmohla se však i těžba pro sklárny a železářny. To nakonec vedlo k zavedení politiky obnovení krkonošských lesů, nejdříve bylo osíváno domácimi druhy, později se začalo osivo dovážet z Německa a Rakouska, což vedlo k vytlačení specifického druhu smrku z Krkonoše. Nepůvodní druh trpí více sněhem, námrazou i větrem, má nižší kvalitu dřeva celkově nezapadá do rázu krkonošského lesa a přírody. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978, KRNAP 2013)

Když koncem 18. století skončilo intenzivní využívání ploch a lesů, objevil se nový fenomén, jež začal přírodu ovlivňovat a to cestovní ruch. Boudy a celé osady, které, jak bylo zmíněno, byly využívány zemědělci, se přeorientovaly na turistiku a staly se tak ubytovacími kapacitami pro počáteční nápor návštěvníků. Dvěma podněty, které vedly k zažehnutí zájmu o Krkonoše, bylo vysvěcení kaple na Sněžce a svěcení Labského pramene, nejdříve návštěvníky lákala tato dvě místa, postupně však došlo k rozšíření zájmu na celé hory. Osady a vesnice začaly ožívat a místní lidé si rychle uvědomili, jaký potenciál skýtá cestovní ruch a jaké

ekonomické výhody jim z něj mohou plynout – nabízeli ubytování na seně a produkty z vlastní výroby (mléčné výrobky) a různé upomínkové předměty. Jak se zvyšovala intenzita návštěv Krkonoš, měnily se i boudy – byly přestavovány na celoroční provoz a modernizovány i došlo k výstavbě úplně nových bud, s tím blízce souvisí i rozvoj podpůrné infrastruktury, kdy př. přístupové cesty byly naprosto nevyhovující. Zlepšila se tedy dostupnost hlavních center, bylo vybudováno několik cest a hlavně byly spravovány a udržovány. Pro potřeby návštěvníků bylo vytvořeno několik desítek informačních tabulí a směrovek - popisy stezek nebyly jen strohé, ale obsahovaly detailní popisy přírody a zajímavostí v ní, to zvýšilo povědomí o přírodě a krajině hor a mělo kladné dopady i na chování turistů k horskému prostředí. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

Vlivem cestovního ruchu se měnily hřebeny našich nejvyšších hor a významně se změnil život a podoba malých vesniček v údolích. Skoro každá budova měla místnost či více pro ubytování hostů. Změnila se i zaměstnanost, kdy většina místních začala pracovat v cestovním ruchu. Na české straně Krkonoš byla koncem 18. století čtyři hlavní centra cestovního ruchu: Harrachov, Špindlerův mlýn, Pec pod Sněžkou a Malá Úpa. Jinou historii a i proces vzniku mělo tzv. páté centrum – Janské Lázně, za jejichž rozvojem byly horské prameny, které dosahují teploty až 26,9 °C. (FANTA a kol. 1969, LOKVENC 1978)

Letní turistika se rozvíjela dříve než zimní, často nepříznivé podmínky odrazovaly turisty od návštěv. Lidé tedy začaly vyhledávat Krkonoše v zimě až na začátku 19. století, moderní byla jízda na rohačkách – první sáňkařskou cestou byla ta z Pomezních bud do polských Kowar. Lyže se v Krkonoších objevily mnohem později, „ski“ byly zaznamenány v roce 1880 (v Čechách na Petrovce), jejich využívání je ovšem datováno až do roku 1891, kdy byly jízdy předvedeny švédskými a norskými inženýry. Fakt, že rozvoj lyžování je u nás spojen se jménem hraběte Harracha není nový, to, že nechal dovézt lyže pro své lesníky urychlilo jejich oblibu. Ty se staly rychle populární a již v roce 1894 byl založen český lyžařský klub. Nejoblíbenější stezkou byla tehdy z Benecka na Petrovku, vůbec okolí Petrovky bylo vyhledávaným cvičným místem pro učení lyžníků. Ski se staly důležitým a hlavním dopravním prostředkem místních obyvatel, byl to i nástroj volnočasové aktivity pro první vyznavače lyžování a později pro tisíce lyžařů-sjezdařů a běžkařů, kteří využívají Krkonoše jako jednoho z nejvhodnějších horských pásem pro lyžařský sport. (LOKVENC 1978 a FANTA a kol. 1969)

Důležitým momentem, jenž je zmiňován VYSTOUIPEM a kol. (2011) je změna struktury obyvatelstva Krkonoš. Již od 13. století, kdy byly Krkonoše kolonizovány zde, bydlelo mnoho obyvatel z Itálie (Vlaši) a také německých obyvatel. Podíl Němců se zvýšil, když se sem stěhovali za prací jako těžaři, když se podíleli na těžbě dřeva i dolování rud i jako učitelé. Proto když došlo po druhé světové válce k odsunutí Němců a spousta bud se vylidnila, nastal tak proces dosídlování horských oblastí, a čas přeměn funkcí budov na rekreační objekty (v Krkonoších vznikalo i hodně objektů pro druhé bydlení – chalupaření).

Původní využívání Krkonoš pro těžbu dřeva a pastvu se může v dnešním pohledu zdát ještě únosné (těžbě dřeva napomáhá fakt, že byla celkem ukončena a dnes již, kromě povinné údržby, neprobíhá), co však určilo dnešní podobu hor, jsou aktivity lidí v posledních desetiletích 20. století. Jde o vlivy imisí a intenzivní cestovní ruch. Imise začaly působit negativně na vegetaci na konci 70. let 20. století a to vlivem blízkosti tepelných elektráren v Polsku a bývalé NDR. Nezanedbatelný vliv měly i české zdroje. Imise působily negativně na lesní porosty – k devastaci došlo za pomoci ještě jiných činitelů – extrémní klimatické podmínky, zmiňovaná nepůvodní druhová skladba smrkových porostů a jejich menší odolnost proti chorobám škůdcům (lýkožrout smrkový). Po revoluci 1989 dochází k plánované obnově krkonošských lesů, avšak celková regenerace zabere několik dekad. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978, KRNAP 2013)

3.4.1 Historie a rozvoj Pece pod Sněžkou

Historie vývoje Pece p. Sněžkou kopíruje dějiny osídlení celých Krkonoš. Objevují se zde stejné momenty jako těžba dřeva, kolonizace, hornictví a budní hospodářství. Zmíním tedy jen momenty, které se přímo týkají zájmového území.

První listina, která dokumentuje osídlení v oblasti je z roku 1534. Rozvoj byl spojen s hornictvím, když první dolování začalo v Zeleném dole (železná ruda a arsenik). Právě dělníci z dolů dali osadě jméno Pec, podle pecí kolem denně chodili. V nejznámější dolovací lokalitě v Obřím dole byla těžba zahájena ve zmíněném roce 1534.

Situace v dopravě byla, stejně jako dnes, neuspokojivá. Kolem Úpy vedla jen úzká stezka do nížiny. V roce 1837 byla postavena první silnice, svou dnešní polohu získala až při přestavbě v roce 1891. Dostavba této komunikace značně zlehčila pohyb obyvatel do podhůří (často za prací, ženy do textilních továren kolem Úpy a muži do nových hornických míst) a druhým směrem se vydávali první návštěvníci.

Ve stejném roce, kdy byla dokončena silnice, 1897, postihla Pec p. Sn. a další obce po toku Úpy katastrofa. Po čtrnácti dnech dešťů došlo k rozsáhlé povodni. V noci z 29. na 30. července 1897 se voda vylila z koryta a strhávala s sebou vše. Docházelo k mohutným sesuvům podmáčené půdy (pět sesuvů z Růžové hory a dva ze Studniční), pod kterými zahynulo celkem osm lidí. Kaplička v Obřím dole dodnes tuto tragédii připomíná. Velký nápor vody vymodeloval koryto Úpy a také to byl důvod stavby říčních regulačních zdí v Trutnově.

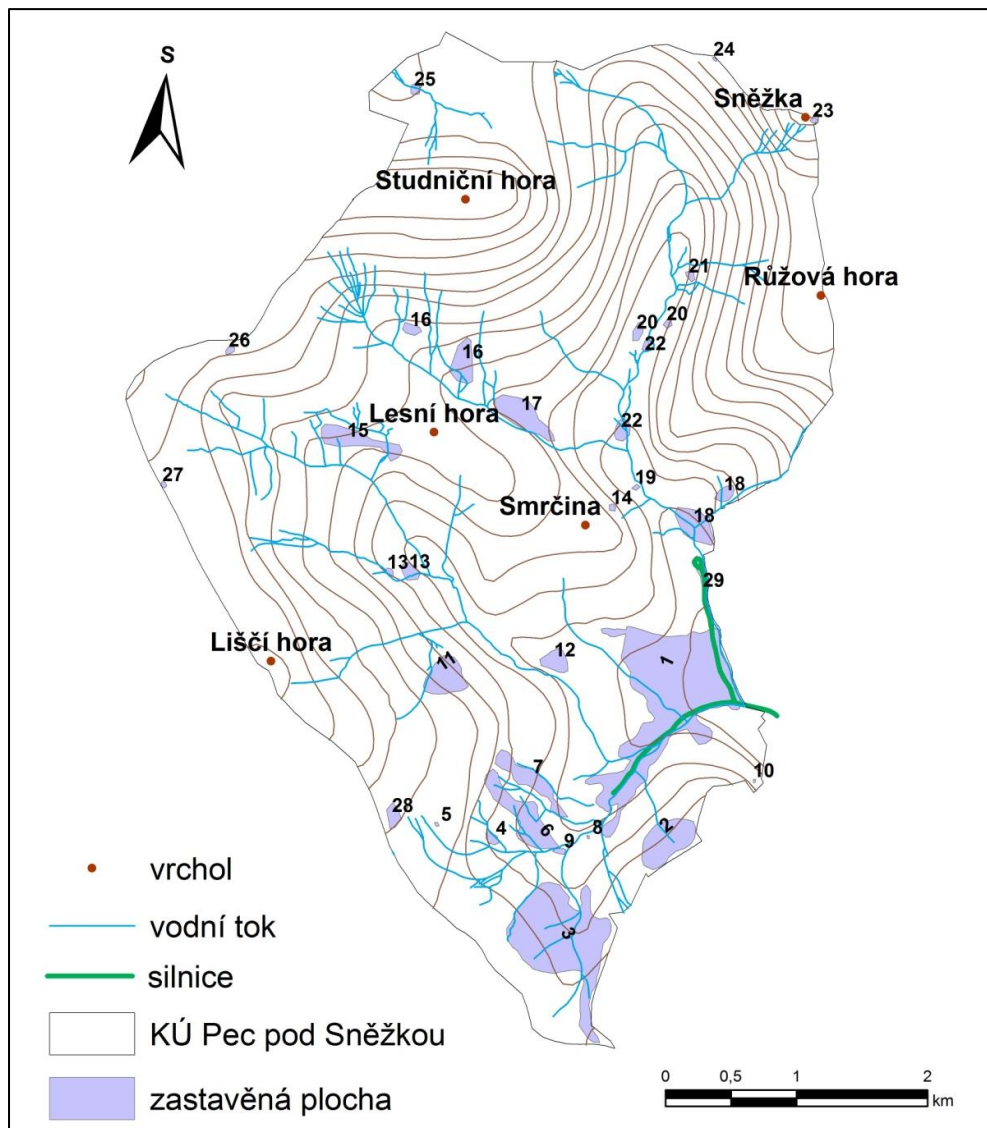
Po obou světových válkách došlo k vysídlení osmi set dvou Němců. Jak bylo nastíněno v historii Krkonoš, tak jejich obydlí zabrali usedlíci a často se z nich stávali první větší ubytovací kapacity.

Turistika byla na území Pece pod Sněžkou zaregistrována poprvé v roce 1577, když trutnovský kronikář Simon Hüttel podnikal první výpravy na Sněžku. Zmiňovaná kaple na Sněžce přilákala velké množství turistů, kteří směřovali za bohoslužbami. Prvním pensionem ve městě byl dům čp. 137. Zimní sporty jsou opět spojeny s Trutnovem, místním továrníkem Faltyssem. Rozvoj lyžování byl v Peci p. Sn. poměrně rychlý a to proto, že zde působilo několik truhlářů, kteří vyráběli i lyže, když po nich byla velká poptávka.

S obdobím ROH je spjat i rozvoj lyžařské infrastruktury. Prvním spuštěným vlekem byly Zahrádky I. v roce 1958. O dva roky později byla spuštěna Mulda, 1964 Javor, 1971 Hnědý vrch, 1975 Vysoký Svah, který byl prodloužením Muldy a 1978 Javor II. Před sezónou 2003/2004 došlo k výměně odbavovacího zařízení na Hnědém vrchu, kotvový vlek byl nahrazen lanovou dráhou, došlo i rozšíření sjezdovky, aby unesla zvýšení nápor lyžařů. Z dobových fotografií docházím k závěru, že lanovky i samotné sjezdové tratě neprošly žádnými velkými změnami a návštěvník lyžující v Peci v 70. letech by v současnosti nepoznal rozdíly (krom výše psané lanové dráhy na Hnědém vrchu).

Další lanovou dráhou, která se zde nachází a láká mnoho turistů je lanovka na Sněžku. První úsek Pec p. Sn. – Růžová hora byl spuštěn dne 15. 1. 1949 a druhá část Růžová hora – Sněžka byl uveden do provozu 10. 11. 1949. Trvalý provoz obou lanovek byl zahájen 1. 7. 1950. Lanovka byla dvousedáčková a za hodinu přepravila 250 osob. Cesta z Pece až na vrchol trvala 24,5 minuty. V roce 2012, po 62 letech provozu, byla zahájena rekonstrukce a výstavba modernějšího přepravního zařízení. Naposledy se mohli návštěvníci svést starou lanovkou v září 2012. Nová lanovka bude čtyř místná kabinová a bude lépe odolávat klimatickým výkyvům a rozmarům počasí. Rozjede se na jaře roku 2014. Po dohodě se Správou KRNAPU

bude udržena stejná hodinová přepravní kapacita, aby nedošlo k přetížení ekosystémů vrcholových partií Krkonoš a velké části zájmového území.

Obrázek 14 Plocha zástavby a bezprostředně přilehajících ploch obslužnosti (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)
 Vysvětlivky: 1 – Velká pláň; 2 – boudy na Javoru; 3 – boudy na Javoru a Smrku; 4 – Sasanka; 5 – Čertův Mlýn; 6, 7 – boudy na Hnědém vrchu; 8 – Poustevník; 9 – bouda Zahrádky; 10 – Pecká samota; 11 – osada Severka; 12 – Chaloupky; 13 – Jelení louky; 14 – Milíře; 15 – RichtEROVY boudy; 16 – Studniční boudy; 17 – boudy Modrého dolu; 18 – boudy v Růžovém dole; 19 – Bouda pod Studničinou; 20, 22 – boudy v Obřím dole; 21 – Bouda pod Sněžkou; 23 – boudy na Sněžce (Kaplička, Poštovna); 24 – Slezská bouda; 25 – Luční bouda; 26 – Výrovka; 27 – Bouda Na Rozcestí; 28 - Zámeček

Co se týče zástavby v katastrálním území Pece pod Sněžkou, dala by se rozdělit do třech skupin: kompaktní zástavba, osady a samoty (Obrázek 14). Kompaktní zástavba je lokalizovaná v centru města Pec pod Sněžkou, kde hlavní zastavěná plocha má místní název Velká Pláň (1) společně s Poustevníkem (8). Za kompaktní zástavbu by se dále ještě daly považovat lokality: boudy na Javoru (2), boudy na Zahrádkách a Vysokém Svahu (3) a boudy na Hnědém vrchu (6,7) s chalupou Zahrádky (9). Hlavní osady v katastrálním území jsou:

osada Severka (11), osada Jelení boudy (13), osada Richterovy boudy (15), osada Studničních Bud (16), osada Modrého dolu (17) a osada Růžového dolu (18). Zbývají samoty, které jsou typické pro zájmové území. Nejznámější samoty jsou: boudy na Sněžce (23), Slezská bouda (24), Luční bouda (25), Výrovka (26), Bouda Na Rozcestí (27) a samoty v Obřím dole (19 – 21).

3.5 Rekreační a cestovní ruch

V oblasti Krkonoš dominují dvě formy cestovního ruchu a rekreace a to: letní a zimní turistika a rekreace. Na propagaci Krkonoš jako turistického centra se podílel hlavně Klub českých turistů, který jak již bylo zmíněno, organizoval výlety a aktivně zlepšoval turistickou infrastrukturu v horách. K rozvoji letní turistiky přispěla vybudovaná železniční síť a možnost levnějšího ubytování. O tomto rozvoji svědčí i číslo návštěvníků, jež dosáhli našeho nejvyššího vrcholu, Sněžky, v roce 1884, bylo to 50 000 lidí, jak uvádí LOKVENC (1978). Dominantní postavení v Krkonoších má však zimní turistika.

3.5.1 Zimní turistika a rekreace

Tato forma cestovního ruchu byla vázána na pohyb na rohačkách a lyžích. Na koci 19. století a počátku 20. století bylo založeno několik desítek lyžařských spolků a byly pořádány první mezinárodní závody a přejezdy Krkonoš. První mezinárodní závody se uskutečnily na 21. února 1897 v Dolních Štěpanicích o cenu hraběte Harracha. Zimní turistika výrazně zvýšila počty návštěvníků i počty úrazů, což dalo podnět k vytvoření Horské služby v roce 1934. Během světových válek obecně cestovní ruch ustal, ale už v zimě 1945/46 se do hor vydali tisíce lyžařů. Vývoj a zlepšení techniky lyží a samotného lyžování vedly v nadcházejících letech ke zlepšování a rozšiřování lyžařské základny aktivních lyžařů. Vývoj a rozkvět hlavně infrastruktury a dalších podmínek vedly ke stále větší oblíbenosti a to jak pro běžkaře i sjezdaře ale i skokany na lyžích. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

S vyšší popularitou vzniklo i několik dnes známých závodů, jmenujme alespoň závod družstev, dříve desetičlenných, v posledních letech pouze pětičlenných a to „Krkonošskou sedmdesátku“, která vedle přes půl hřebene celých Krkonoš, ze Špindlerova Mlýna k Pardubickým boudám pod Černou horou a zase zpět.

Masový rozvoj zimní rekreace vedl i k mnoha problémům a očekáváním, které nejsou vyřešeny dodnes. Jedná se hlavně o rozšíření tratí na úkor chráněných území (hlavně I. a II.

zóny NP), vpuštění vstupu do dříve zakázaných oblastí, dopravu do a v horských střediscích a vlastní chování účastníků cestovního ruchu k přírodě a společnosti.

VYSTOUPIL a kol. (2011, s. 131) uvádí určitou kategorizaci zimních středisek podle infrastrukturní vybavenosti (přepravní kapacita vleků a lanovek, délka tratí):

- Střediska lokálního významu
- Střediska regionálního významu
- Střediska národního významu – právě tato kategorie je v Krkonoších tou nejdůležitější z hlediska návštěvnosti i oblíbenosti. V této kategorii se nachází okolo 30 % ze všech středisek v České republice (VYSTOUPIL a kol. 2011). Řadí se sem: Špindlerův Mlýn, Pec pod Sněžkou s Velkou Úpou, Janské Lázně, Černý důl, Vrchlabí či Harrachov.

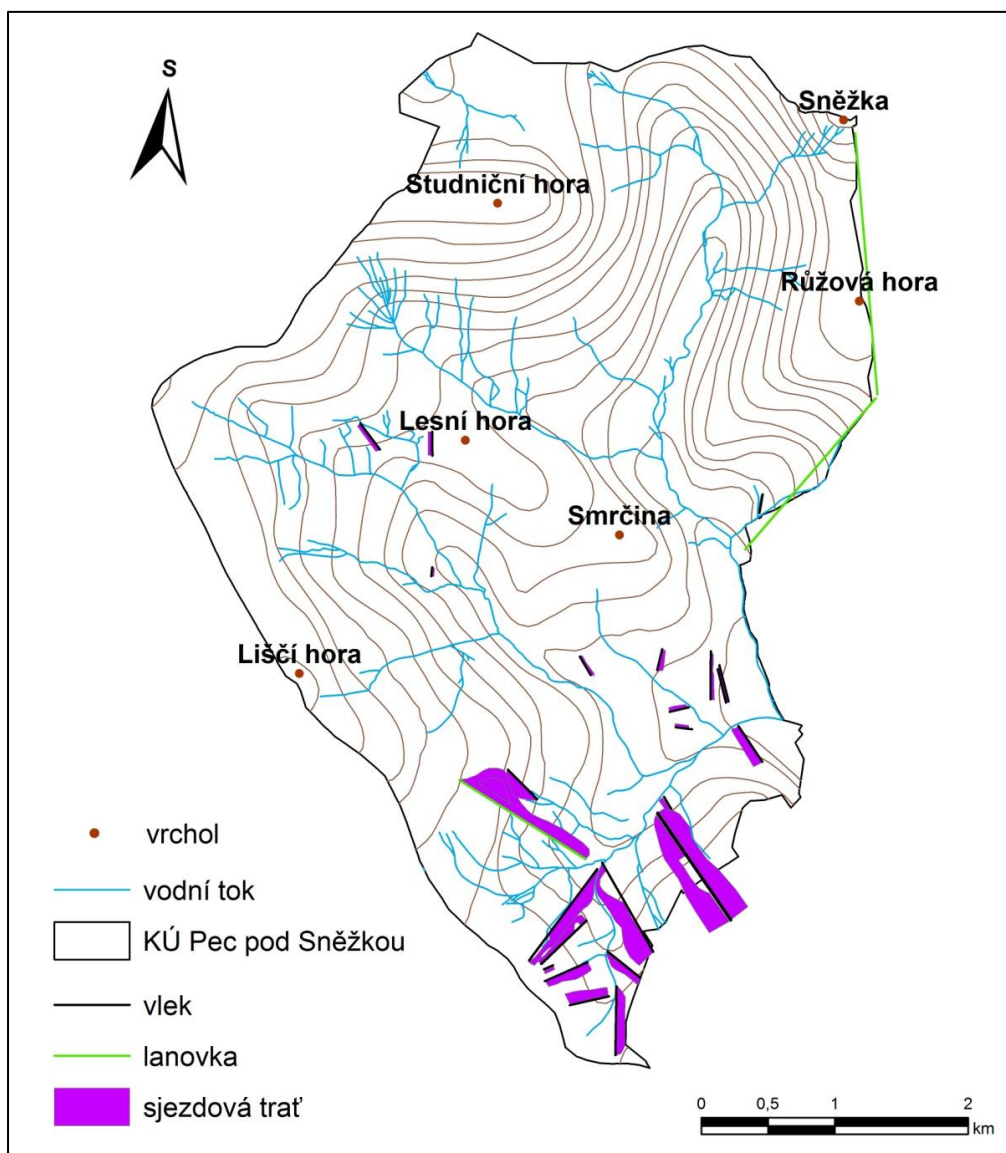
V rozvoji sjezdového lyžování hrají velkou roli lokalizační a realizační předpoklady a právě v horských oblastech jsou tyto podmínky logicky nejlepší. K zásadám rozvoje patří, podle VYSTOUPILA a kol. (2011, s 91):

- Vhodný terén a fyzicko-geografické podmínky.....přírodní předpoklad
- Vhodné klima (sněhová pokrývka, teploty nižší).....přírodní předpoklad
- Možnost investicekonomický předpoklad
- shoda místních obyvatel a návštěvníků.....sociální předpoklad
- Soulad s ochrannou přírody.....ochranný předpoklad.

Hlavně vlivem prvního zmíněného se nelze porovnávat s alpskými resorty, proto ani VYSTOUPIL a kol. kategorii mezinárodního střediska nezmiňují. Česká střediska nejsou schopná konkurovat těm alpským, snad jedině Špindlerův Mlýn by se dal považovat za středisko s „velmi malých mezinárodním významem“ a spíše než délka tratí či kapacita vleků ho dělají za hranicemi populárním mezinárodní akce, závody i kulturní akce.

V současné době se na katastrálním území Pece pod Sněžkou a tedy střediska národního významu nachází dvacet šest přepravních zařízení, 3 lanovky a 23 vleků (Obrázek 15). Největším provozovatelem v zájmovém území je společnost Mega Plus, která má pronájmu 10 vleků. Společně se Skiresortem ČERNÁ HORA tvoří Skiresort ČERNÁ HORA – PEC a jsou tak největším střediskem sjezdového lyžování v Krkonoších. Společnost Mega Plus si vlek, lanovku a společnost Ski Pec (ta vlastní technologii a smlouvy o pronájmech pozemků,

kde vedou sjezdové tratě) pronajala v roce 2012 na dvacet let. Během daných dvaceti let se zavázala investovat do areálu Ski Pec 350 mil. Kč. Do budoucna je tedy uvažováno s modernizací přepravních zařízení, rozšiřováním stávajících sjezdových tratí a nejbližší vize sahají až k propojení těchto dvou resortů. Zatím jsou propojeny jen skibusy, které by právě měly nahradit přibližovací vleky okolo Pražské a Černé boudy. Ještě dlouho to bude jen vize, nebyl podán ani žádný návrh dotčeným orgánům. Jestli se nakonec, třeba za dvacet let, podaří propojit resorty, bude hodně záležet na vyjádření KRNAPU. Nejaktuálnější změnou bude výstavba šestimístné lanovky místo dvou kotvových vleků na Javoru. Vzhledem k nutnosti umělého zasněžování se budou řešit retenční nádrže, které nejsou zaneseny v územním plánu a jejich realizace se tím to protáhne (horizont 3- 5 let).

Obrázek 15 Přepravní zařízení (vleky, lanovky) a sjezdové tratě na katastrálním území pece pod Sněžkou (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

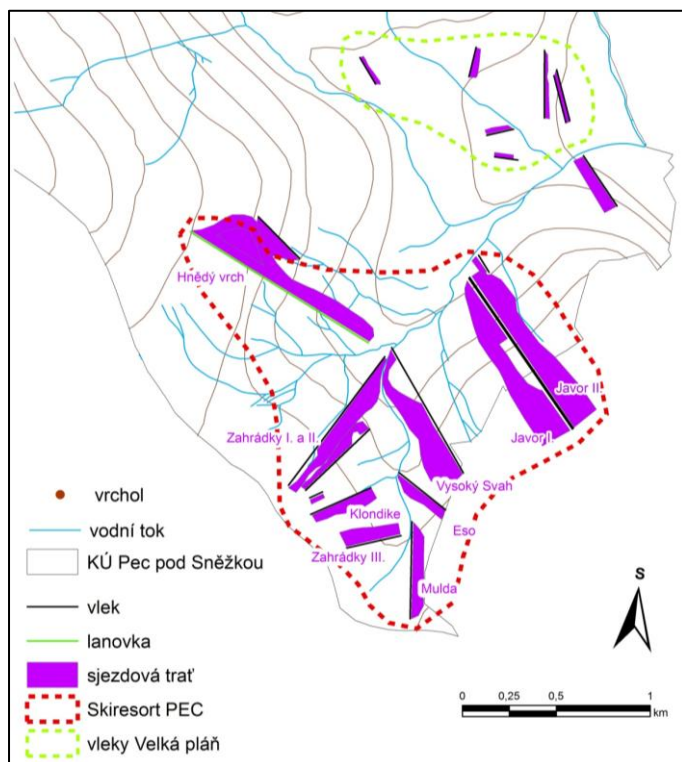
Do resortu Skiresortu PEC, pod správu Mega Plus, patří následující (Tabulka 8; Obrázek 16):

Tabulka 8 Přepravní zařízení pod správou Mega Plus

lanovka/vlek	délka	přepravní kapacita osob/hod.
Javor 1	1100 m	1060
Javor 2	1100 m	1060
Hnědý vrch	1200 m	1460
Vysoký svah	800 m	1000
Zahrádky 1	900 m	1000
Zahrádky 2	500 m	1060
Klondike	360 m	900
Zahrádky 3	350 m	560
Mulda	550 m	800
Eso	350 m	620
dětský vlek Javor		

(Zdroj:PEC POD SNEŽKOU 2011)

Další větší skupinou vleků jsou ty na Velké Pláni, které jsou spíše pro lyžaře-začátečníky nebo pro rodiny s dětmi. Vleky patří jednotlivým chalupám, ale jsou otevřené veřejnosti. Nejvytíženějším vlekem je vlek patřící hotelu Horizont. (Obrázek 16)

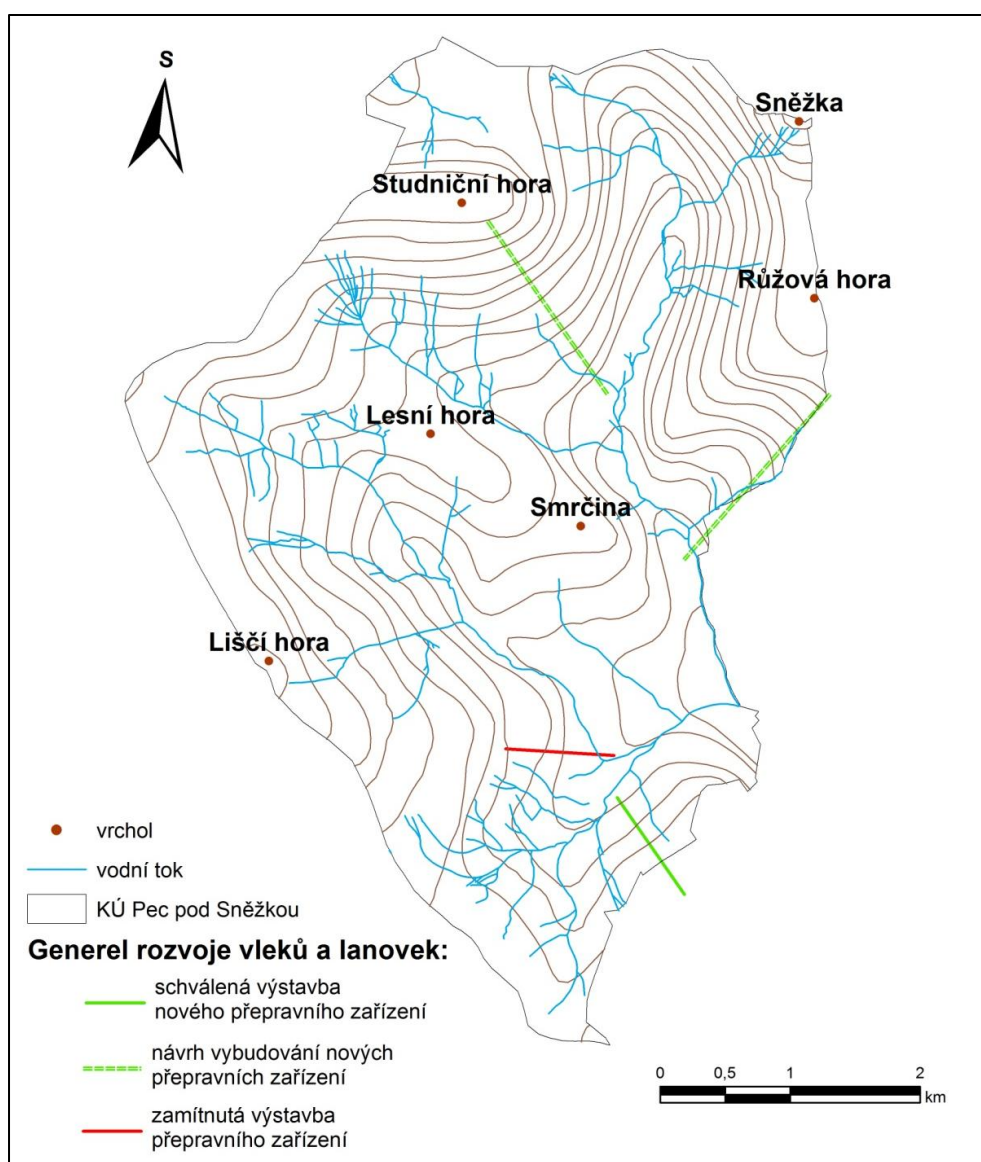

Obrázek 16 DETAIL: Přepravní zařízení patřící do Skiresortu PEC a vleky na Velké pláni (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

Třetí a nejmenší oblastí je „pod Lesní horou“ v osadách Richterových a Jeleních bud. Vleký slouží výhradně potřebám ubytovaných hostů.

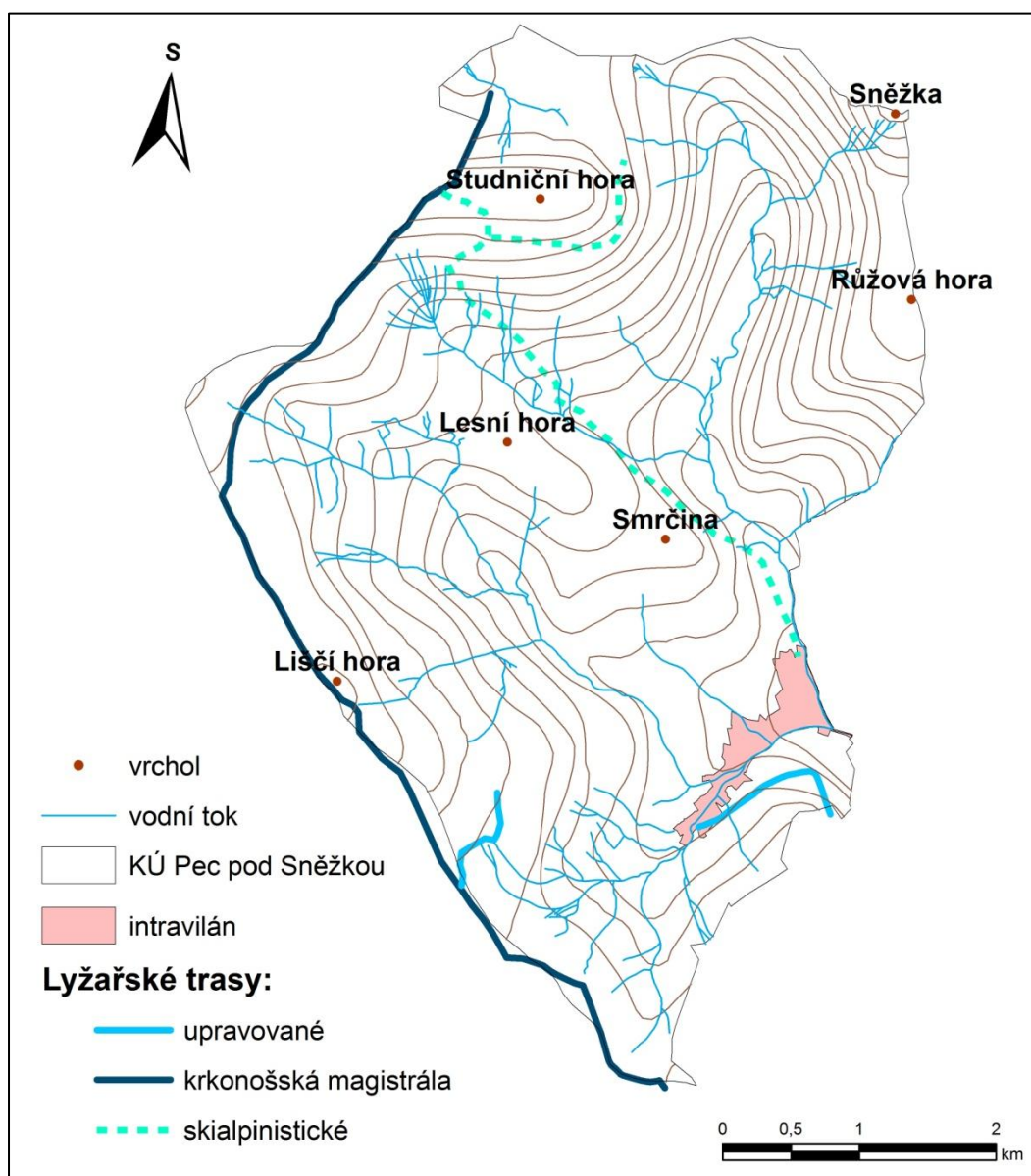
Samostatnými vleký jsou: vlek u Boudy v Růžovém dole, přibližovací vlek od autobusového nádraží do resortu PEC.

V dokumentaci KRNAPU, která se týká rozvoje přepravních zařízení a sjezdových tratí v katastrálním území Pece pod Sněžkou, se objevují čtyři možnosti rozvoje přepravního zařízení (Obrázek 17): zamítnuté spojení Velké Pláně a Hnědého vrchu; návrh v Modrém dole a na Růžovou horu (zamítnuto a odloženo na neurčito) a předběžně schválená šestimístná lanovka na Javoru.

Obrázek 17 Návrhy rozvoje lyžařské infrastruktury v KÚ Pec pod Sněžkou (Zdroj: podklady KRNAP a vlastní úpravy)

Běžecské lyžování oproti sjezdovému je méně náročné – potřeba je jen dostatečně dlouhé období se sněhovou pokrývkou na vhodných terénech na hřebenech Krkonoš (Obrázek 18). I technické zařízení je potřeba jen pro úpravu tratí. Důležitým faktorem je menší koncentrovanost běžecského lyžování a jeho účastníků, proto je vliv na přírodu menší. Nejlepší potenciál je kromě Krkonoš i v sousedních Jizerských horách, se kterými jsou tratěmi propojeny (VYSTOUPIL a kol. 2011). Nejvyužívanější trasou je krkonošská magistrála, ta se rozdvouje u Boudy Na Rozcestí a jedna její část pokračuje do Špindlerova Mlýna. V zájmovém území je velmi rozšířen skialpinismus, nejvyužívanější trasa vede Modrým dolem na Studniční horu.

Obrázek 18 Lyžařské - běžkařské trasy v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: KRNAPA a vlastní úpravy)

3.5.2 Letní rekreace a turistika

Ačkoliv jsou tedy Krkonoše brány hlavně jako zimní centrum, tak cestovní ruch v čase pro letní turistiku je významný. Na území Krkonoš je okolo 820 km turistických tras. Mezi zimním a letním cestovním ruchem existuje propojení, protože většina aktivit zimních se prolíná s těmi letními a to samé se dá říci i o infrastruktuře. Krkonoše jako destinace letních návštěv, toho spojení ožilo po roce 1945, kdy hory pro návštěvníky uvolnily politické poměry. Došlo k oživení mnoha tras, instalacím tabulí a obnově cest a stezek, které byly ve velmi špatném stavu. Návštěvníci sem mířili a dnes stále míří za duševním odpočinkem, estetikou, poučením a poznáním a sportem. V Krkonoších jsou vhodné podmínky pro provozování různých druhů sportů, vlivem ochrany přírody jsou však některé velmi omezeny či úplně vymizely (motosport, ale i cyklistika). Aktivitou, za kterou sem míří nejvíce návštěvníků, je ta nejjednodušší, „pěší turistika“ po vrcholcích hor, v údolích a přechody ze středisek to středisek. (LOKVENC 1978, SÝKORA a kol. 1983, SUCHÝ a kol. 2007)

Nejvytíženějšími trasami jsou Sněžka – rozcestí pod Sněžkou, kde denně v sezóně pěší turistiky projde 2100 lidí, další trasou je ta z Horních Míseček k pramenům Labe, kudy denně projde 747 turistů. Dostupnost pramenů Labe je z více míst, proto by se po sečtení všech toků návštěvníků mohl počet vyrovnat číslu u Sněžky (2100). Úsekem mezi Špindlerovkou a dnes již bývalou Petrovou boudou, projde denně 576 osob. (SUCHÝ a kol. 2007)

Co se týče ubytovací kapacity v Krkonoších, tak dlouhodobě je průměrný podíl ubytovací kapacity v Krkonoších na celou Českou republiku kolem 13,41 %. Jak je možné si všimnout v Tabulce 9, tak počet zařízení v Krkonoších začal klesat a dostal se tak pod hranice tisíce. Snížení je způsobeno hlavně přetrvávající ekonomickou krizí, která se projevila i v počtech hostů a přenocování (Tabulka 9), což se muselo odrazit i na nabídce možností ubytování a její selekci. Ekonomické důvody hrají velkou roli v rozhodování návštěvníků (Tabulka 10), někteří svůj pobyt zde zkrátí, někteří se do hor vypraví, ale po túře či aktivitě se vypraví zpět domů. Počet ubytovacích zařízení může také ovlivnit změna funkce, z původně ubytovací na komerční, což by mohl být případ ve větších střediscích. Ubytovací kapacity ve vyšších polohách mohou trpět silným nedostatkem ubytovaných hostů, a proto může dojít k jejich uzavření. (ČSÚ 2013)

Tabulka 9 Kapacita hromadných ubytovacích kapacit v ČR a Krkonoších (Zdroj: CZSO 2013)

rok	Česká republika - celkem			Krkonoše			podíl Krkonoš na ČR v %		
	počet zařízení	počet pokojů	počet lůžek	počet zařízení	počet pokojů	počet lůžek	počet zařízení	počet pokojů	počet lůžek
2000	7 469	169 655	437 440	1 023	14 674	40 598	13,70	8,65	9,28
2001	7 703	169 395	440 314	1 045	14 461	40 601	13,57	8,54	9,22
2002	7 869	170 645	445 611	1 055	14 454	41 115	13,41	8,47	9,23
2003	7 926	170 717	446 096	1 068	14 425	41 073	13,47	8,45	9,21
2004	7 640	164 675	433 214	1 037	13 977	40 124	13,57	8,49	9,26
2005	7 605	164 516	433 211	1 051	14 146	40 948	13,82	8,60	9,45
2006	7 616	167 582	441 968	1 046	14 519	43 540	13,73	8,66	9,85
2007	7 845	172 560	451 707	1 029	14 173	40 752	13,12	8,21	9,02
2008	7 705	180 162	466 832	1 023	14 453	41 618	13,28	8,02	8,91
2009	7 557	181 026	463 087	1 016	14 326	41 108	13,44	7,91	8,88
2010	7 235	176 403	449 068	954	13 747	39 439	13,19	7,79	8,78
2011	7 657	180 838	461 434	968	13 669	39 306	12,64	7,56	8,52

Tabulka 10 Návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních v ČR a Krkonoších (Zdroj: CZSO 2013)

rok	Česká republika		Krkonoše		Podíl Krkonoš na ČR v %	
	Počet hostů	Počet přenocování	Počet hostů	Počet přenocování	Počet hostů	Počet přenocování
2005	12361793	40320477	844762	3 646 219	6,83	9,04
2006	12724926	41447797	853332	3 510 713	6,71	8,47
2007	12960921	40831072	707033	3 202 058	5,46	7,84
2008	12835886	39283474	754304	3 244 907	5,88	8,26
2009	11985909	36662192	691605	3 047 052	5,77	8,31
2010	12211878	36908811	686231	2 970 299	5,62	8,05
2011	12898712	38235088	673204	2 828 376	5,22	7,40
2012	13647655	39569509	718514	2 817 338	5,26	7,12

3.6 Ochrana Krkonoš a Krkonošský národní park

Území Krkonoš a zájem o zkoumání její přírody a prostředí z hlediska biologie, kultury, společnosti či krajiny, vedlo ke zvýšenému zájmu o jedinečnost území. Hlavním důvodem vzniku snah o ochranu krkonošské přírody byl však až cestovní ruch. Prvním okruhem, kterého se ochrana začala týkat, byla flóra, jenž byla velmi intenzivně ničena až na neúnosnou hranici. Hlavní příčinou byl sběr bylin pro farmaceutické účely a mechanické ničení vegetace cestovním ruchem. Proto byl první výnos z roku 1904 mířen na ochranu rostlinstva („výnos o

ochraně flóry“). Ve stejném roce vznikla i první krkonošská rezervace v Labském dole, kterou zřídil Jan Harrach. Právě tento muž měl snahu vytvořit koncept účinné ochrany celé přírody Krkonoš, jeho nápady se později hodily k řešení celkové ochrany hor krkonošských. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

Rozvoj cestovního ruchu po první světové válce vedl opět k devastaci vegetačního krytu a v reakci na to byla vydána první československá vyhláška o ochraně krkonošské květeny (rok 1920). V tuto dobu bylo jasné, že „pouhá“ ochrana květeny nestačí a je potřeba chránit nejvýznamnější území v rámci většího celku a vypracovat tak koncepci ochrany krkonošského ekosystému. S futuristickým návrhem přišel František Schustler – jeho projekt na „Národní park krkonošský“, ve kterém propojil Krkonoše s Jizerskými horami, však nenalezl dostatečnou podporu. Pozitivního výsledku i tak dosáhl, byla vyhlášena první skutečná rezervace „Kotelská rokle“ v roce 1931. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

Ačkoliv byly podniknuty určité právní kroky napomáhající ochraně přírody (hlavně rostlinstva), tak se jejich dodržováním do konce druhé světové války nikdo moc nezabýval. Přeci jen politická situace této doby byla natolik vážná a „temná“, že příroda nebyla v centru zájmu. Krkonoše se staly vojenskou oblastí, byly zde velké zásahy do přírody z důvodu stavby pohraničního opevnění, opětovně se rozjela těžba dřeva a došlo i na neuvážené stavby silnic do vrcholových partií hor (což ovšem nemusí být primárně špatné, pokud by tam silnice dnes nebyly, tak by se jen těžko nacházel někdo, kdo by je chtěl postavit či jen se snažil jejich stavbu prosadit). Po skončení druhé světové války se změnil celkový charakter osídlení krajiny, usedlosti se změnil na rekreační chaty a penziony a Krkonoše se staly masovou destinací. S tím jak rostl tlak na rozvoj cestovního ruchu, docházelo i k nekoordinovanému využívání přírodních hodnot, což vyvolalo veřejný zájem o zabezpečení krkonošské přírody. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978)

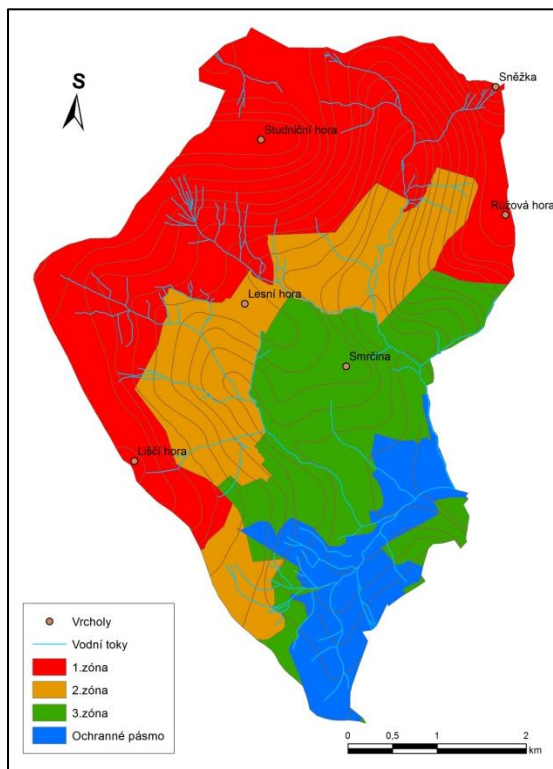
Vznikla tak skupina v čele s vědeckými pracovníky, kteří oživilí myšlenku zřízení národního parku. První etapou bylo vyhlášení šesti úplných a dvou částečných rezervací (Kotelní jámy, Pančická louka, Labský důl, Úpská rašelina, Obří důl, Černoohorská rašelina a Západ- a Východokrkonoská rezervace) v roce 1952. K realizaci druhé etapy, tedy zřízení Krkonošského národního parku, mohlo dojít až po vyřešení otázek kolem lesního a těžebního hospodářství, zemědělství a komplexního zhodnocení předpokladů pro vytvoření takového rozsáhlého chráněného celku. Podkladem musela být inventarizace přírodního potenciálu a

zjištění stavu přírody, výsledkem bylo vyhlášení dalších čtyř rezervací (V Bažinkách a třech na Rýchorách). V letech 1959 – 1961 došlo k vypracování důležitého dokumentu – územního plánu rajónů Krkonoš, byl schválen vládou v roce 1962 a vymezil funkce, které musí území plnit a uložil povinnost zřídit národní park s odpovídající správou. Vznik samostatného Krkonošského národního parku byl ukotven vládním nařízením č. 41 Sb a č. 42 Sb. z roku 1963. V těchto nařízeních bylo stanoveno poslání a účel národního parku a na základě něj byla ve Vrchlabí založena Správa Krkonošského národního parku. Právě Správě byl svěřen nejdůležitější úkol: pečovat o přírodu, zvelebovat ji a zachovat ji pro příští generace. Od počátku zde pracovali vědečtí pracovníci, dobrovolníci se zájmem o přírodu a jednou z hlavních složek pomoci s ochranou krkonošské přírody byla Horská služba. Současné cíle ochrany přírody a cíle Správy jsou ukotveny v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Základním cílem stanoveného v tomto zákone je ochrana území Krkonošského národního parku a jeho ochranného pásma (KRNAP 2013). Vedlejšími cíly jsou (SÝKORA a kol. 1983, FANTA a kol. 1969): koordinace výzkumné činnosti, zdokumentování přírody, propagace parku a ochrany přírody a popularizace, vytvoření Strategie rozvoje Krkonoš (v současnosti dochází k finálním pracím, na konci jara by měla být hotová), vzdělávání veřejnosti a kulturně výchovná činnost, hodnocení a návrhy řešení vysoké návštěvnosti Krkonoš, omezení hospodářství na území KRNAPU. (FANTA a kol. 1969, SÝKORA a kol. 1983, LOKVENC 1978, KRNAP 2013)

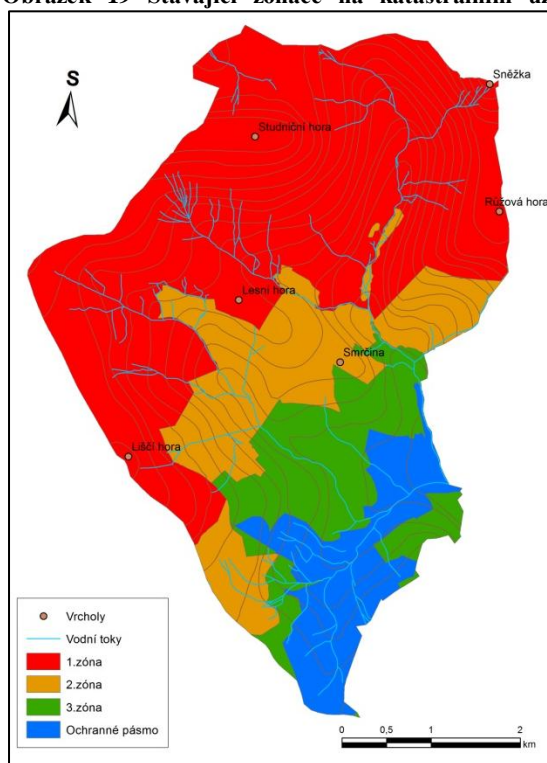
Samostatným procesem bylo navázání spolupráce s Polskem a domluvit se tak na společných krocích vedoucích k maximální ochraně Krkonoš a to na obou stranách – české jižní a severní polské. Šlo hlavně o domluvení postupu ochrany v nejvyšších a nejvzácnějších partiích hor. Na polské straně Krkonoš bylo vyhlášeno šest rezervací již mezi lety 1949 – 1959 (př. Severní svah Sněžky, Mały a Wielki Staw). Karkonoski Park Narodowy byl vyhlášen o čtyři roky dříve než ten český, tedy v roce 1959. (LOKVENC 1978 a KRNAP 2013)

Krkonošský národní park je rozdělen do čtyř zón ochrany (Obrázek 19): 1. zónu, ve které panují nejpřísnější podmínky pro pohyb, pak mírnější 2. a 3. zóna a nakonec ochranné pásmo, které tvoří přestupeň zónám. V každé zóně platí jiné podmínky pro hospodaření a turistiku. Pro návštěvníky je nejdůležitější to, že v 1. a 2. zóně je zakázán pohyb v terénu mimo turistické a lyžařské cesty. V katastrálním území Pece pod Sněžkou se nachází všechny stupně ochrany. V 1. zóně se nachází nejvzácnější ekosystémy: klečové, rašeliništní, smilkové a ekosystém alpského vegetačního stupně. Na Ministerstvu životního prostředí je návrh na novou zonaci celého Krkonošského národního parku (Obrázek 20). Zatím však není

projednán a ani schválen. KRNAP očekává, že by ke schválení mohlo dojít ještě v roce 2013. Jak by se změnila podoba zón v katastrálním území Pece pod Sněžkou je vidět na následujících obrázcích (Obrázek 19 a 20).

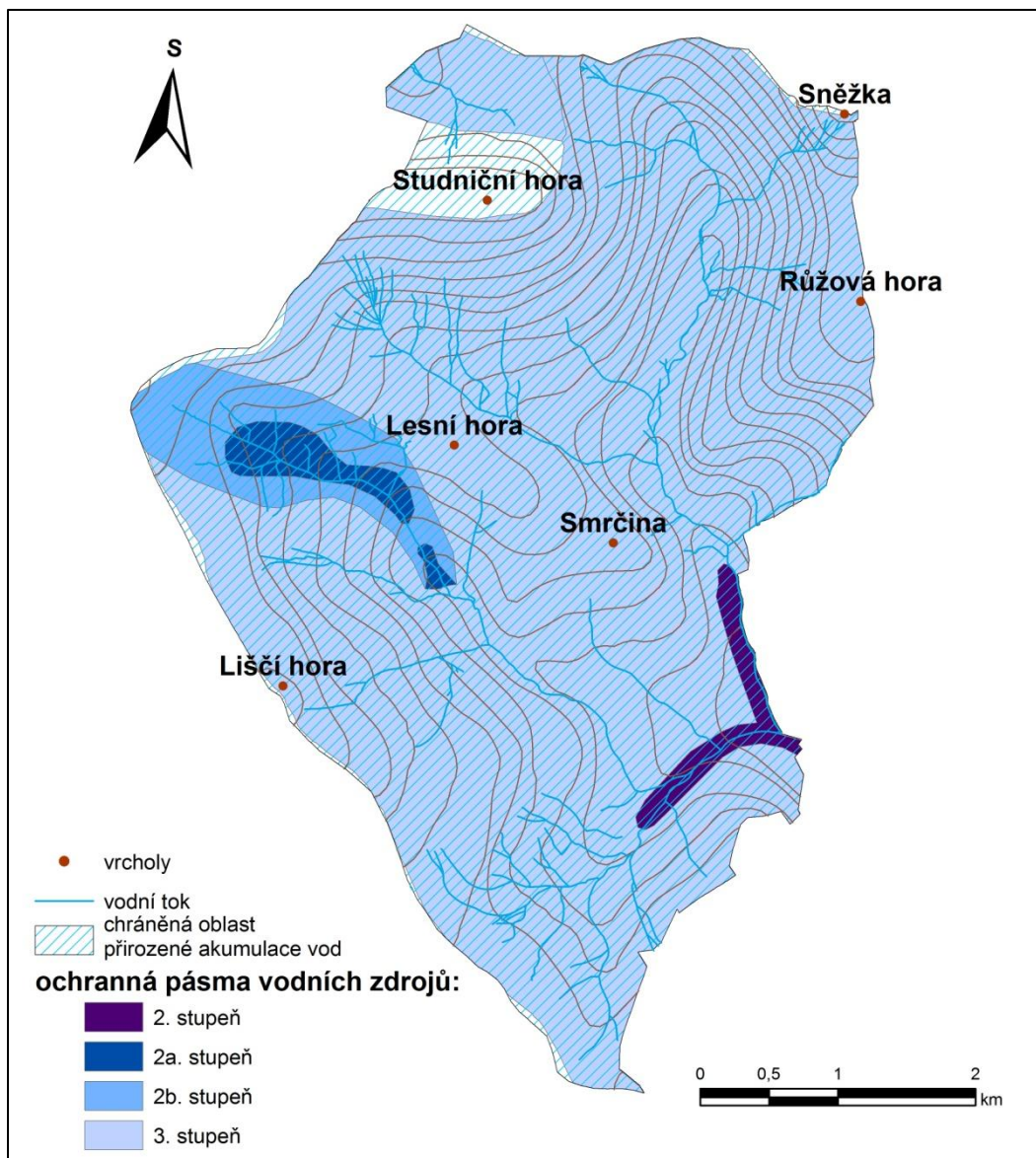

Obrázek 19 Stávající zonace na katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

Obrázek 20 Návrh nové zonace KRNAPU (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

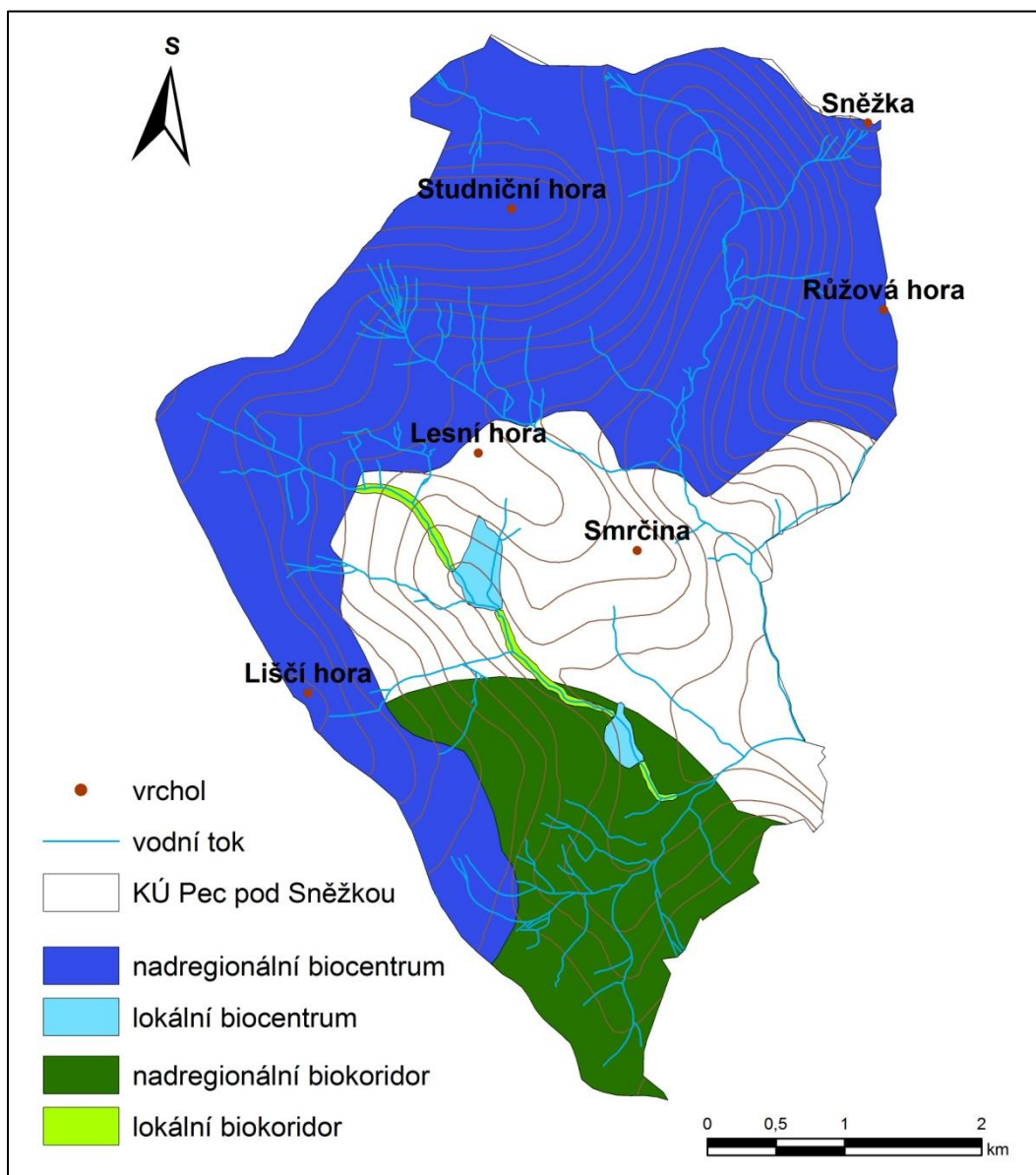
V zájmovém katastrálním území jsou vymezeny ochranné oblasti, které se týkají vodstva, chrání vodní zdroje (Obrázek 21). Celé území patří do chráněné oblasti přirozené akumulace vod. Menší plocha, okolo Zeleného potoka a Úpy jsou zdroje pitné vody a jsou tedy chráněny jako vodní zdroje. V ochranném pásmu 2. stupně je: „zakázáno provádět činnost poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje“. (zákon č. 254/2001 Sb. vodní zákon, § 30, odst. 8)

Obrázek 21 Ochrana vodních zdrojů v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

Na katastrálním území se nachází části územního systému ekologické stability. Objevují se zde biocentra i biokoridory ve dvou hierarchických úrovních (Obrázek 22). Nadregionální biocentrum zabírá zhruba polovinu celého zájmového území a dalo by se říci, že kopíruje hranici lesa. Patří do něj Úpské rašeliniště, Obří důl, úpatí Studniční a Růžové hory, prameny

Modrého a Zeleného potoka a hřeben Liščí hory. Lokální biocentra jsou v zájmovém území dvě: část Zeleného potoka s Bystrým ručejem a níže lokalizovaná část údolí Zeleného potoka. Jižní část KÚ Pec pod Sněžkou je celá nadregionálním biokoridorem. Lokální biokoridor je celým Zelený potok, který je rozdělován zmíněnými lokálními biocentry.

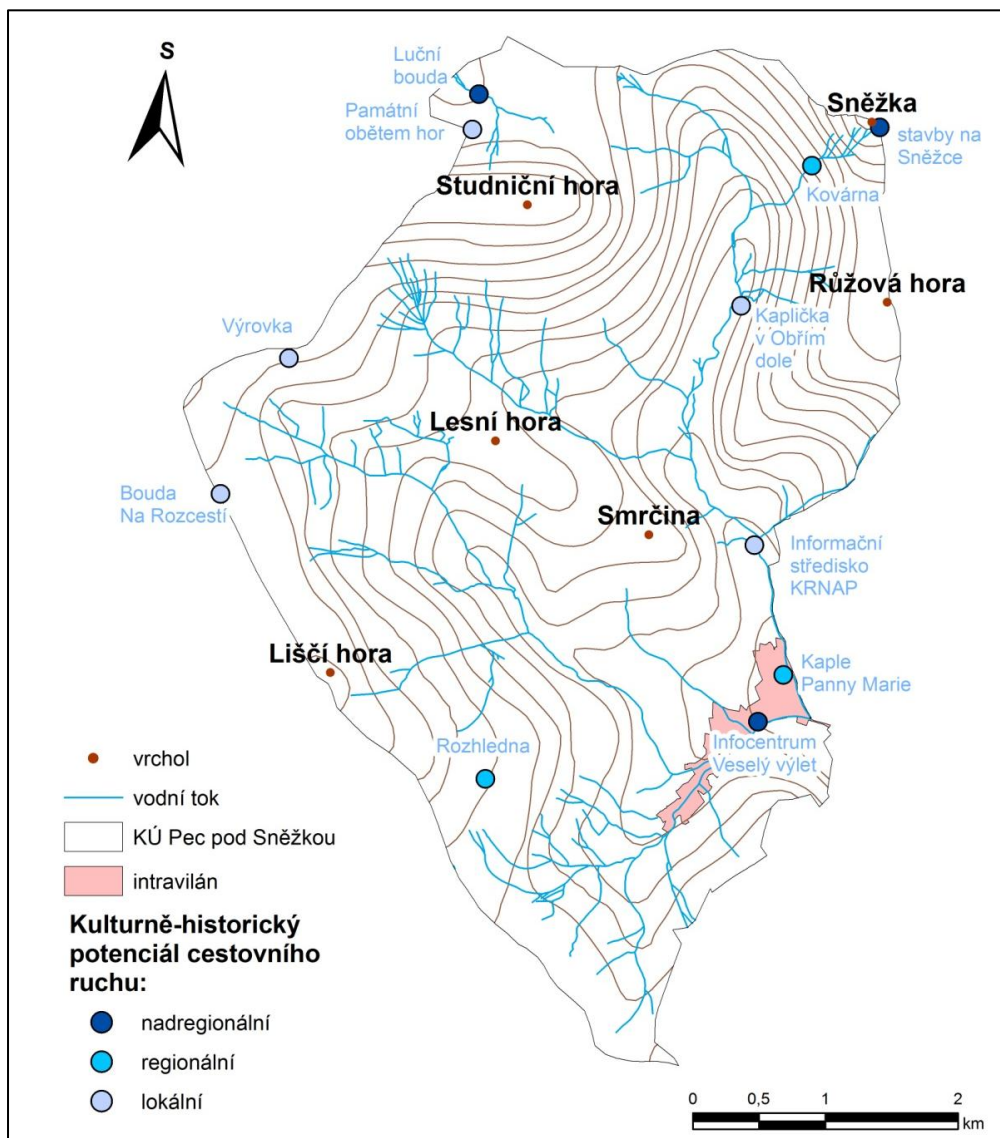
Obrázek 22 Lokalizace ÚSES v zájmovém katastrálním území (Zdroj: KRNP, KOUCKÝ - PEC POD SNĚŽKOU ÚZEMNÍ PLÁN 2011 a vlastní úpravy)

3 Prostorová organizace potenciálu cestovního ruchu

Potenciál cestovního ruchu jsem rozřadila do tří složek složek: kulturně-historický, přírodní potenciál a sportovní potenciál, kterému se věnuje kapitola 3.5 Recreace a cestovní ruch. Vzhledem k tomu, že se celá zájmová oblast nachází v horském pásmu a chráněném územní, kulturně-historické hodnoty jsou upozaděny a hlavním potenciálem je tedy přírodní.

3.1 Kulturně-historický potenciál

Hlavními hodnotami kulturně-historického potenciálu jsou hrady, zámky a městské rezervace, ty se však v zájmovém území nenacházejí. Proto jsou hlavními zástupci: známé boudy, malé náboženské objekty, informačně vzdělávací centra a jiné, kam patří Rozhledna na Hnědém vrchu a důl Kovárna (Obrázek 23).

Obrázek 23 Prostorové rozložení kulturně-historického potenciálu cestovního ruchu v zájmovém katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: podklad KRNAP a vlastní úpravy)

Posledně jmenovaný, důl Kovárna, je od roku 2012 novou kulturně-historickou zajímavostí v zájmové území. Jeskyňáři z Albeřic připravili prohlídkovou trasu do útrob Sněžky po stopách hledačů kamenů a horníků. Od středověku zde vznikaly chodby a rozsáhlé štoly. Jak uvádí VESELÝ VÝLET (2012) v nitru hory jsou překvapivě velké prostory po těžbě železa, arsenu a mědi. Vstup do podzemí je možný v době hlavních letních prázdnin, ovšem prohlídka je omezena počtem deseti lidí. Vstupné se odvíjí od zvolené trasy (A/B) od 180 – 350 Kč. (VESELÝ VÝLET 2012)

Místa s nadregionálním kulturně-historickým potenciálem jsou tři: informační středisko Veselý výlet, Luční bouda a Kaplička na Sněžce (enkláva budov na vrcholu).

Veselý výlet (Hradní společnost Aichelburg) zajišťuje mnoho akcí ve východních Krkonoších, podílí se aktivně na zkvalitňování infrastruktury pro cestovní ruch a propaguje Východní Krkonoše. Stojí také za opravou cestou Obřím dolem na Sněžku, myšlenkou otevření zmiňovaného dolu Kovárna i za rozporuplnou Poštovnou na Sněžce. V samotném informačním středisku jsou pořádány výstavy s tematikou Krkonoš, budova stojí na místě roubeného půlstokového domu čp. 196, který zde stál od roku 1911. Starý a zachovalý dům byl zbořen roku 1976. Po několika desetiletích získala pozemek do nájmu Hradní společnost a přišla s nápadem postavit v centru města infocentrum, jehož výstavba začla v roce 1996. Záměrem bylo respektování krkonošské architektury s výrazem 20. století, což se povedlo a v současnosti je budova obdivovaná a hojně navštěvovaná. (VESELÝ VÝLET 2012)

Luční bouda se stala dominantou Bílé louky. Je největší a nejstarší horskou boudou Krkonoš. LUČNÍ BOUDA (2013) uvádí, že je i nejvýše položenou restaurací a to ve 1400 m n.m. Během let změnila několikrát jméno z Wiesenbaude, Stará česká, Bílá, Stará Rennerova na poslední, aktuální Luční. Leží na křižovatce historických tras, které jsou obdobné těm dnešním. Turisté přichází po modré turistické značce od rašenilišť a Sněžky nebo z údolí Bílého Labe nebo po červené značce od Výrovky nebo Kozích hřbetů. Přesná data založení Luční boudy nejsou známá, teorie se rozcházejí, nejpravděpodobnější však je, že stála na svém místě od druhé poloviny 15. století. Bouda byla centrem budního hospodářství se 100 ha pastvin, luk a desítkami kusů dobytka. S tím souvisel i známý místní výrobek, bylinkový sýr. Rok 1625 znamenal přestavbu po požáru, 1875 zase přizpůsobení cestovnímu ruchu a konečně rok 1914 znamenal vznik největší boudy v Krkonoších se stovkou pokojů. V období 2. světové války bouda vyhořela, byla znovu postavena a klientelou byli němečtí vojáci. Po skončení války ji provozoval ČSTV, později Klub turistů. Nejtemnější roky (kromě 2. sv.

války) byly 2002 – 2003, když musela být zavřena, protože majitel nebyl schopný zajistit provoz. Od roku 2004 je bouda společnosti AEZZ, která se snaží boudu zvelebovat a provozovat ji udržitelně. Bouda je častým záchytným bodem při cestách v okolí Bílé louky a na/ze Sněžky. (LUČNÍ BOUDA 2013)

Třetím místem s nadregionálním významem je enkláva budov na Sněžce v čele s budovou Kapličky sv. Vavřince, která je z nich nejstarší. Stavba rotundové kaple začala v roce 1653, ovšem kvůli pozemkovým hádkám byla dokončena a vysvěcena v roce 1681. Bohuslužby, které se zde konaly pětkrát do roka přilákaly mnoho návštěvníků a vedly k první formě cestovního ruchu v zájmovém území. Kaple po několika požárech a nutných uzavřeních byla do dnešní podoby uvedena v roce 1999. V posledních letech se 10. srpna koná Svatovavřínecká pouť, která začíná u Kaple Panny Marie a vede Obřím dolem až na vrchol Sněžky. Zde se setkávají čeští duchovní s kolegy z Polska, poutníky a turisty, aby se společně zúčastnili mše za horské záchranáře a vůdce, jejichž patronem je právě sv. Vavřinec. (SNĚŽKA 2005)

Zvláštní stavbou na vrcholu je bezpochyby Polská bouda, která tvarem připomíná několik mimozemských talířů. Základy byly položeny v roce 1850, také vyhořela a byla znovu postavena, v roce 1976 byl zprovozněn horský hotel. V objektu je i meteorologická stanice. V roce 2009 došlo ke zhroucení nejvyšší části boudy vlivem silné námrazy. V následujících letech se celá budova stabilizovala. Je plánována generální rekonstrukce, která byla zatím z finančních důvodů odložena. (SNĚŽKA 2005)

Výraznou budovou na Sněžce byla Česká bouda, která byla postavena v roce 1868. Pro turisty byla otevřena do konce zimní sezóny 1989 – 1990, poté musel být její provoz ukončen z hygienických důvodů. Bouda ze soukromého vlastnictví přešla na město Pec pod Sněžkou, které sice měla plány budovu opravit. Protože se však dlouho nic nedělo (finanční nedostatky) a bouda chátrala, byla nakonec prodána – symbolicky za jednu korunu – Správě KRNAPU, který ji na podzimv roce 2004 nechal rozmontovat a materiál odvézt za pomoci helikoptéry a lanovky. (SNĚŽKA 2005)

Na místě České boudy dnes stojí Poštovna, která se začala stavět hned následující jaro po likvidaci České boudy. Historie poštovníctví na Sněžce sahá až do poloviny 19. století. Poštovna byla nejdříve v Polské boudě, později v České, po jejímž zbourání byla vystavěna nová budova, která byla navrhnutá přímo pro vrchol Krkonoš. Konstrukce je z dvaceti tisíc dílů a zemského povrchu se dotýká jen skrz dvanáct sloupků. Plášť budovy je nastavitelný,

buď je Poštovna moderní prosklenou budovou nebo dřevěnou boudou. Nakloněným dřevěných okenic se budova dá přizpůsobit nepříznivým povětrnostním a srážkovým podmínkám. (POŠTOVNA SNĚŽKA 2012)

Nejnižše položenou budovou na Sněžce je horní stanice lanovky, která v současné době, stejně jako lanovka samotná, prochází rekonstrukcí.

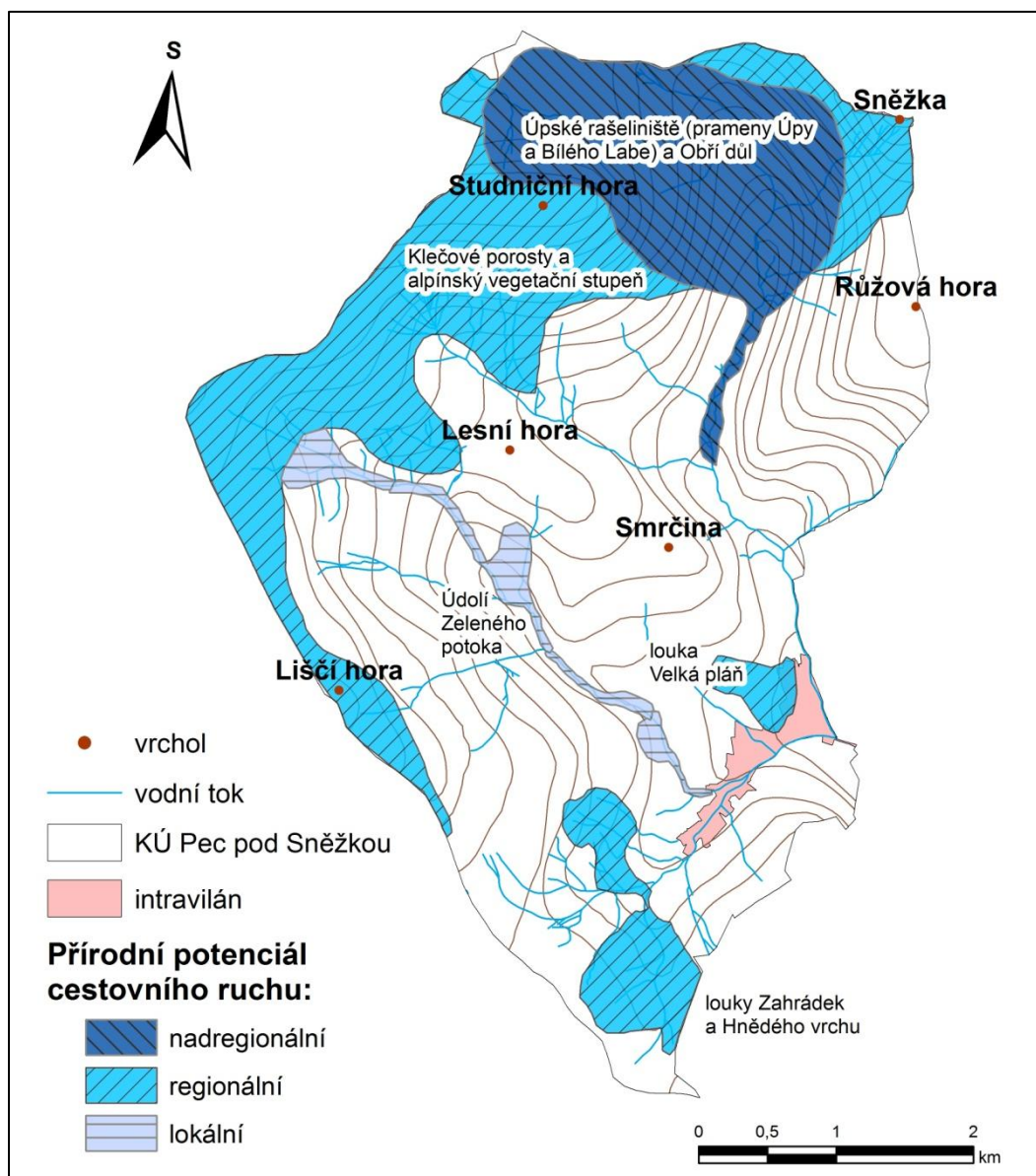
Místem s regionálním potenciálem je nový atraktivní prvek v zájmovém území a to Rozhledna na Hnědém vrchu. Nejvyšší rozhledna v Krkonoších má vyhlídkovou plošinu ve 27 metrech a celková výška je 30,85 metrů. Město Pec pod Sněžkou vybuodovalo Rozhlednu se záměrem nového cíle výletů a odlehčení tak Sněžce. Pokud počasí výhledům přeje jsou vidět Orlické hory a Jeseníky. (VÝCHODNÍ KRKONOŠE 2009)

Ostatní místa zmíněná a znázorněná na Obrázku 23 mohou být samostatnými cíly výletů nebo jsou častými zastávkami na túrách. Bouda Na Rozcestí a Výrovka jsou tradičně opěrnými body pro návštěvníky. Památník obětem hor má připomínkovou funkci, ale také podvědomě upozorňuje návštěvníky na nebezpečí, které hory skýtají. Také Kaplička v Obřím dole má připomínat katastrofu z roku 1897. Blízké informační středisko má naopak čistě vzdělávací funkci.

3.2 Přírodní potenciál

Překrytím dílčích vrstev zabývajících se botanikou a ochranou byly vykresleny oblasti v katastrálním území Pece pod Sněžkou, které mají vyšší přírodní potenciál pro cestovní ruch. Dílčí vrstvy, které byly použity k překrytí, jsou: botanické lokality, lesní plochy, stávající i nová zonace, ochrana vodních zdrojů a lokalizace ÚSES. Byla identifikována místa s nadregionálním, regionálním a lokálním přírodním potenciálem pro cestovní ruch (Obrázek 24).

Nadregionální význam pro cestovní ruch má v zájmovém území jen jedna oblast, která v sobě skrývá více ekosystémů. Úpské rašeliniště s prameny Úpy a Bílého Labe a Obří důl jako jedno z nejvýznamnějších míst v Krkonoších. Obří důl geograficky začíná Úpským vodopádem a končí v Peci pod Sněžkou, naše území ovšem končí boudami v Obřím dole. Celé údolí bylo pokryto bohatou subalpínskou flórou, ale v letech 1950 – 1960 bylo na místo Na Dolech navezeno mnoho těžební hlušiny a ekosystém byl silně narušen. Svahové části byly poškozeny nepromyšleným zalesňováním. Situace dnes je výrazně lepší, zásahy z dob minulých se stávají méně viditelnými a dochází k přirozené obměně. (FANTA a kol. 1969)

Obrázek 24 Prostorové rozložení přírodního potenciálu cestovního ruchu v zájmovém katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: podklad KRNAP a vlastní úpravy)

Hlavní součástí Obřího dolu je Úpská jáma o ploše skoro 400 ha. Nejznámější částí je široká a travnatá terasa, která je známá jako Krakonošova zahrádka. Nachází se pod Studniční stěnou a Úpskou hranou ve výšce 1300 m n.m. Sama Úpská jáma je druhově nejbohatším karem v Krkonoších – najdeme zde 220 druhů rostlin (FANTA a kol. 1969). Na Krakonošově zahrádce se míchá flóra alpských luk a niv s většinou druhů subalpínských. Často jetu k vidění sasanka narcisokvětá, hořec tolitovitý, mázdřinec rakouský, všivec krkonošský či devětsil bílý. V porostech kleče se skrývá endemický druh – jeřáb krkonošský, zvonek krkonošský a vzácné jestřábníky. Na skalnatých výchozech se objevuje hadí mord nízký

(jediná lokalita výskytu v Krkonoších). Ve vystupujícím výběžku území s nadregionálním přírodním potenciálem, což je pokračující údolí Úpy, je charakteristický výskyt devětsilu Kablíkové, lékařského a bílého.

Druhou zahrádkou v Obřím dole (již mimo Úpskou jámu) je Čertova zahrádka, kde se mísí subalpínské a teplomilnější druhy. Charakteristická je porostem tolicity lékařské, jinořadcem kadeřavým nebo svízelem sudetským. Prudší část jižní stěny je významná výskytem vzácných druhů: kopyšníkem tmavým, lomikámenem vstřícnoolistým či koniklecem jarním alpínským. (FANTA a kol. 1969)

Na Bílé louce, která sama je atraktivním ekosystémem, najdeme Úpské rašeliniště, které se rozkládá po obou stranách modře značené cesty z Luční boudy ke Slezské. Hloubka rašeliny zde kolísá od 0,4 – 1,2 m. Na západě vytéká Bílé Labe a na východě řeka Úpa. Toto rašeliniště se liší od dalších krkonošských v morfologii: je tvořeno vyššími a suššími pruhy, které jsou porostlé nízkou klečí, mezi nimi jsou vlhčí místa, kde vznikly rýhy a tůňe. Vyskytuje se zde hojně glaciální relikty – rašeliník Lindbergův, obyčejná ostřice mokřadní nebo druhy pýru. (FANTA a kol. 1969)

Bílá louka a její porosty smilky tuhé mají nejasný původ a existuje několik teorií, jak celý ekosystém smilkové louky vznikl. První teorie je založená na to, že člověk odstranil porosty kleče a na vzniklých místech se uchytila a rozmohla smilka. Druhá teorie je taková, že smilka zde byla už dávno před člověkem, ten jen zvětšil plochu jejího výskytu. Ať už je původ smilkového porostu na Bílé louce jakýkoliv (druhá teorie má více důkazů), důležité je přítomnost ekosystému v současnosti. Bílá louka je jednou z nejrozsáhlejších luk v Krkonoších s více než 400 ha (PUTOVÁNÍ PO KRKONOŠSKÝCH LOUKÁCH 2010). Zajímavostí je, že mezi prameny Úpy a Bílého Labe je mnoho zrašeliněných pramenišť (FANTA a kol. 1969).

Regionálními oblastmi s přírodním potenciálem jsou klečové porosty a řídká vegetace severských a alpínských mechorostů, lišejníků a trav. Také je sem zařazen mrazový reliéf vrcholů Sněžky a Studniční hory.

Sněžka jako masív je tvořená převážně ze svorových rul. Severní svah je pokryt kamenným mořem s místy výskytu odolných rostlin (třtina chlupatá, psineček skalní). Východní a jižní svah je mírnější kamenité hole, kde se vzácně objevuje rozrazil chudobkovitý. Západní část Sněžky příkře spadá do Obřího dolu a rostou tu ojedinelé trsy trav. Studniční hora je součástí

masívu s Luční horou (1547 m n.m.), které spojuje Studniční sedlo (1500 m n.m.). (FANTA a kol. 1969)

Klečové porosty byly dříve více rozšířené ve vrcholových partiích, ale jak bylo psáno, zemědělství a pastva zapříčinily její ústup. V dnešní době jsou všechny porosty kleče v zájmovém území v první zóně NP a veškeré změny v tomto ekosystému jsou zakázány.

Odlišnou oblastí s regionálním přírodním potenciálem jsou druhově bohaté louky Hnědého vrchu, Zahrádek a Velké pláně. Tyto louky vznikly v období intenzivního budního hospodářství. Obyvatelé bud je pravidelně kosili, pásli na nich dobytek a i louky přihnojovali. V katastrálním území Pece pod Sněžkou se ještě nachází několik míst se zbytky tohoto druhu luk. Častými rostlinami, které se zde vyskytují, jsou třeba: violka sudetská, zvonek český, hořec tolitovitý nebo jestřábník nachový. V menší intenzitě zde roste i smilka tuhá. (KRNAP 2013)

4 Intenzita zatížení zájmové oblasti

V zájmové oblasti katastrálního území Pece pod Sněžkou se nacházejí cenné oblasti z hlediska ochrany přírody i na druhou stranu území využitelné pro sportovní rekreaci. Vzhledem k tomu, že celý Krkonošský národní park je hojně navštěvován ve všech ročních obdobích, dochází zde i identifikaci míst, kde je patrně velké zatížení vlivem lidské činnosti a tedy následné možné ohrožení. Roční počet návštěvníků se pohybuje mezi 5,4 – 6 milióny (KRNAP 2013). V letech 2000 – 2002 byl prováděn Správou KRNAPU monitoring návštěvnosti Parku, který byl pro tyto účely rozdělen do třech oblastí: východ, střed a západ. Průzkum byl založen na fyzickém počítání návštěvníků i byl vytvořen dotazník. Jak se dalo předpokládat, tak nejsilnějším ročním obdobím byla zima, když bylo odhadnuto, že do parku zajede na 10 dní 300 000 osob, v létě to je ve stejném časovém úseku 217 000 osob. Čeští turisté směřovali nejčastěji do východní části, zatímco zahraniční do střední. (DVOŘÁK 2003)

V zájmové oblasti je hlavní destinací vrchol Sněžky, který každoročně odolává náporu desítek tisíc návštěvníků. Je třeba si uvědomit, že je Sněžka hraniční horou a působí na ni cestovní ruch s obou států – ČR a Polska. Z obou států vede k vrcholu lanovka, která výrazně ulehčuje turistům jeho dosažení. Lanovka z české strany vede skoro až na vrchol, zatímco polská lanovka vede na Kopu (jednosedáčka) z Karpacze.

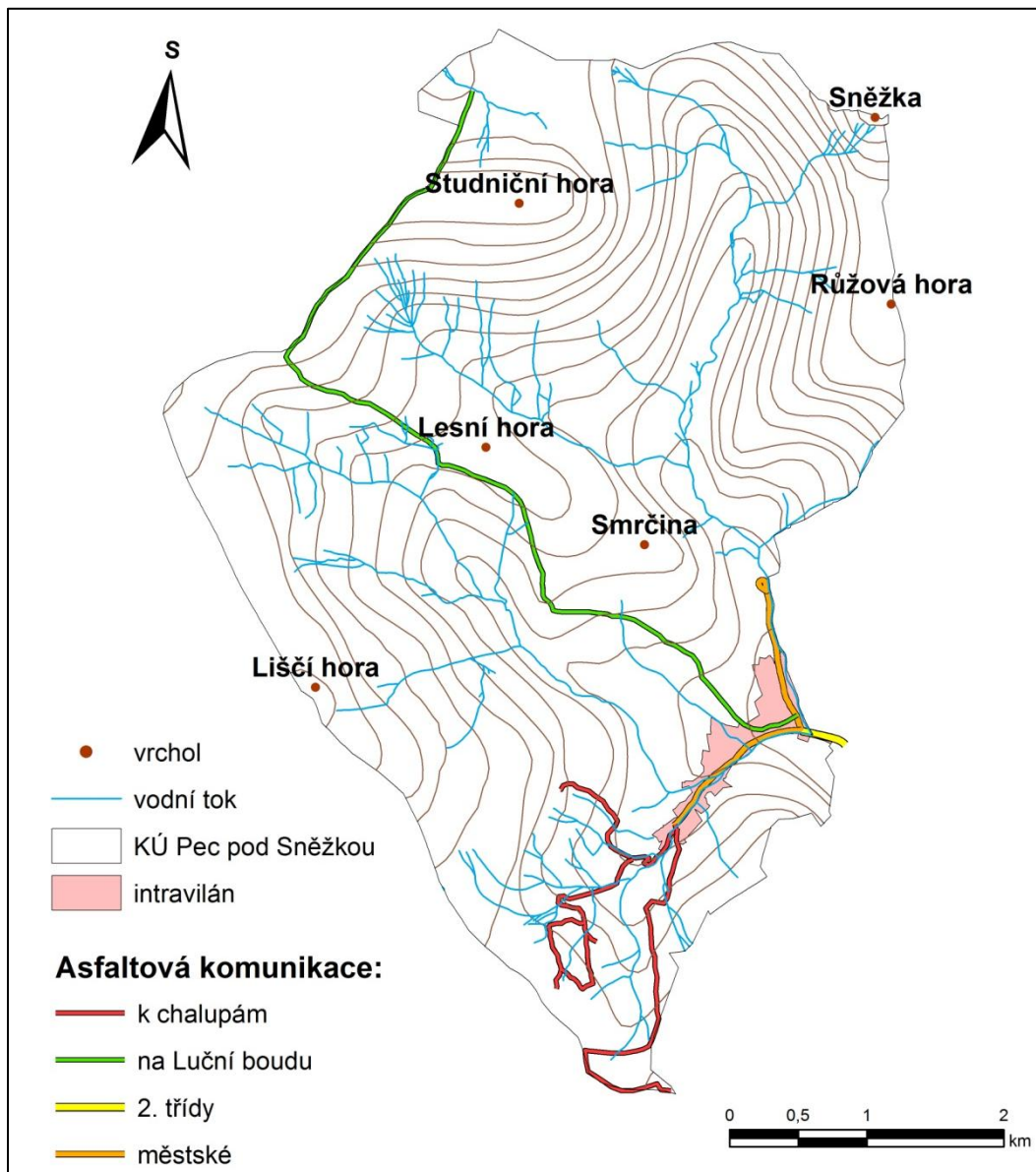
Z dalšího monitoringu (2000 – 2003), který se soustředil na nejzatíženější trasy v okolí Sněžky, bylo vyhodnocení nejzatíženějších tras. Jako jedna z nejvyužívanějších byla spojnice lanovky z Kopy na Slezskou boudu a dále k vrcholu. Ve zkoumaných letech bylo odhadnuto, že celých 40 % návštěvníků přichází ke Sněžce právě od lanovky Kopa. Další nejfrekventovanější trasa je z Obřího dolu na Sněžku. (NOVÁK 2003)

V letošní letní sezóně se může stát, že Poláci budou na vrcholu v přesile. Rekonstrukce české lanovky na Sněžku jistě ovlivní počet návštěvníků, odhaduje se snížení o 15 %. KRNAP (2013) uvádí, že se na Sněžky dostane ročně 1,25 mil. turistů, česká lanovka může na vrchol dopravit pouze 100 000 osob, to je limit dohodnutý se Správou KRNAPU. Odhadovaná denní návštěvnost Sněžky je 6500 lidí, o víkendech hlavních letních prázdnin a vhodné počasí to může být až 10 000 návštěvníků.

Vysoká koncentrace návštěvníků v zimní sezóně je ve městě Pec pod Sněžkou, v přilehlých osadách. Návštěvníci míří za sportem do Skiresortu Pec (sjezdové lyžování) a na krkonošskou magistrálu (běžecké lyžování). Počet pěších turistů je v zimě minimální.

4.1 Liniové zatížení

Liniové zatížení je dáno cestní sítí. Do oblasti vede jediná přístupová komunikace ve směru od Trutnova II/296 (Obrázek 25). Ta se v centru města rozděluje a jednotlivá ramena končí: pod sjezdovkou Javor a pod dolní stanicí lanovky na Sněžku. Tato hlavní silnice je vždy v návštěvních špičkách (vánoční prázdniny, střídající se turnusy jarních prázdnin) ve směru do střediska zapána. Alternativní parkování je umožněné podél komunikace (není v zájmovém území).

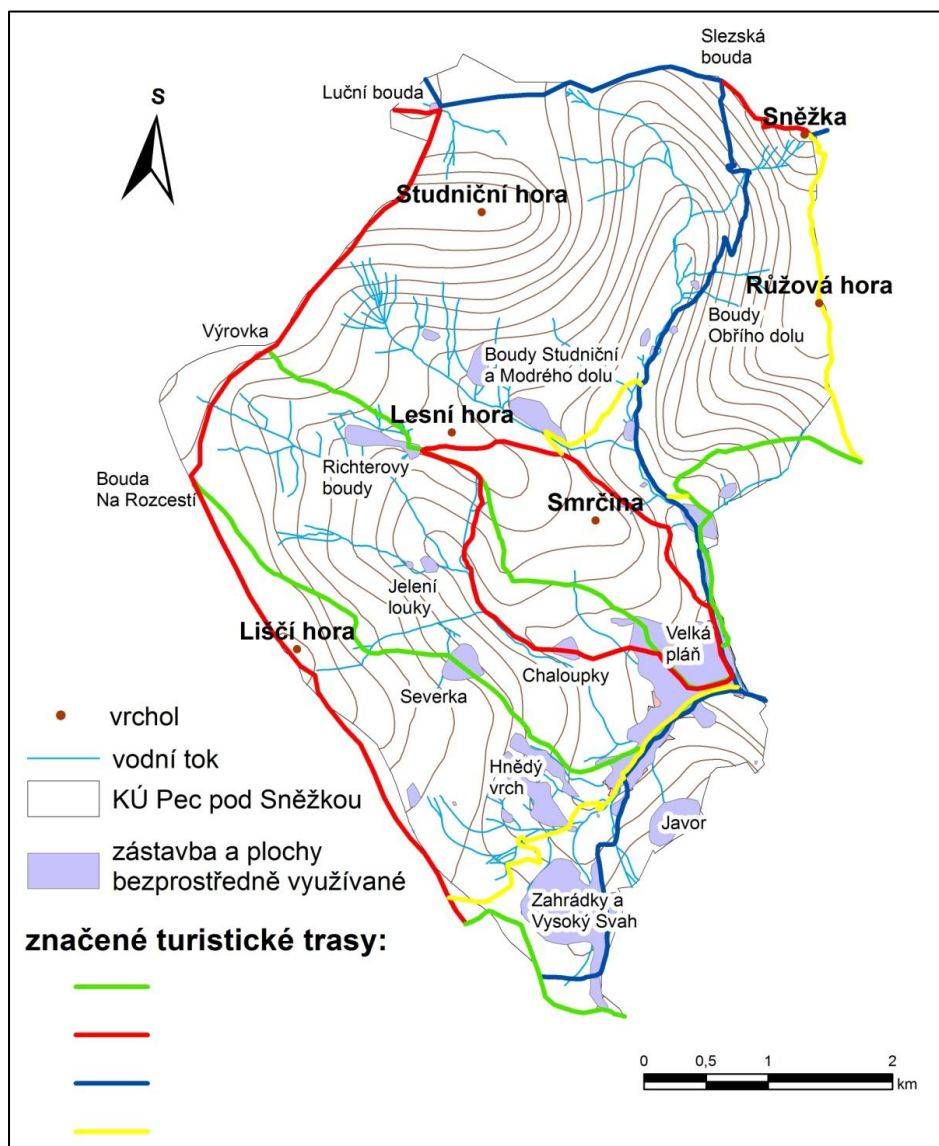

Obrázek 25 Zpevněné - asfaltové komunikace v zájmovém území (Zdroj: podklad KRNAP a vlastní úpravy)

Do oblasti Velké pláně, Hnědého vrchu, Vysokého Svahu a Zahrádek vedou asfaltové silnice, které jsou využívány k dopravě k ubytovacím kapacitám (Obrázek 25). V létě je zde velký pohyb osobních aut, v zimě jsou tyto komunikace pro auta nesjízdné, proto jsou hlavním

dopravním prostředkem vozidla sněžná (rolby, skútry). Většina majitelů bud má své vlastní sněžné vozidlo, kterým dopravují hosty a pokrývají zásobování, nebo existují v centru podnikatelé, kteří nabízejí služby svých sněžných vozidel. S rozvojem sněžné dopravy se objevila nabídka hřebenových projížděk na skútrech.

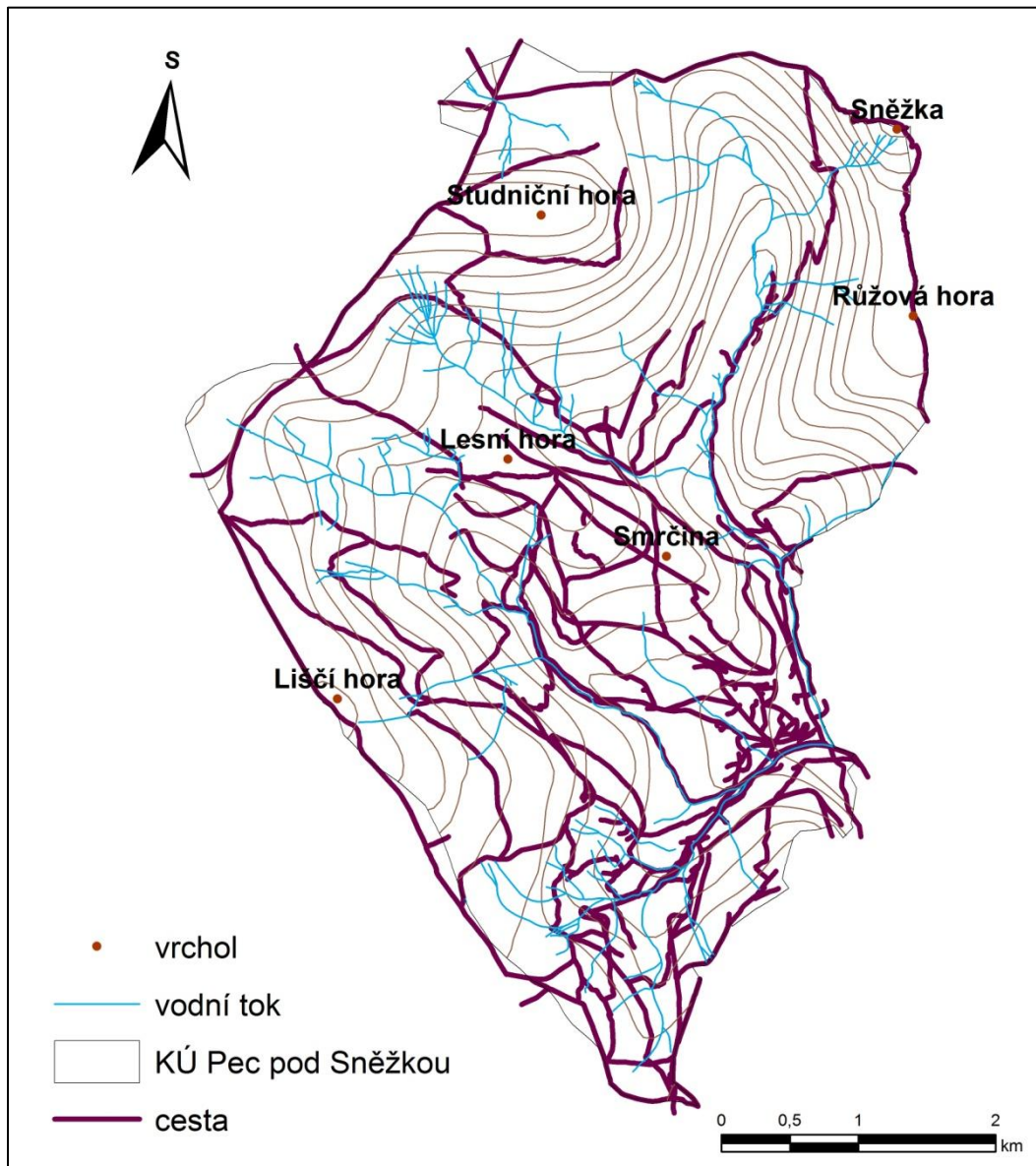
Z celé cestní sítě jsou značené trasy zhruba polovinou (53,190 km; KRNAP; Obrázek 26). Modrá trasa přes Vysoký Svah, žlutá vedle Zahrádek a zelená trasa jsou zmiňované asfaltové cesty (k linii konce zástavby na Hnědém vrchu). Další asfaltovou cestou, která se překrývá s turistickou značenou (zelenou, od Výrovky červenou) je cesta z Pece pod Sněžkou, přes Velkou pláň, Richterovy boudy, na Výrovku a dál až k Luční boudě. Celková délka asfaltových komunikací je 17,577 km (KRNAP).

Obrázek 26 Značené turistické trasy v zájmovém území KÚ Pec pod Sněžkou (Zdroj: podklad KRNAP a vlastní úpravy)

Vjezd na všechny asfaltové komunikace je omezen a Správa KRNAPU musí vydat povolení o vjezdu. Jednorázové – krátkodobé lze v letních měsících zakoupit v budově Správy KRNAPU v centru města nebo v automatu u parkoviště na Javoru (netýká se cesty na Luční boudu).

Nejvíce cest (zpevněných, nezpevněných, lesních, turistických) se nachází v jihovýchodní části KÚ Pec pod Sněžkou, městě Pec p. Sn. a ve středu zájmového území, kolem Smrčiny a Lesní hory. Celková délka je 113,550 km (Obrázek 27).

Obrázek 27 Všechny cesty v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: KRNAP a vlastní úpravy)

Do liniového zatížení dále patří i přepravní zařízení sportovní infrastruktury (vleky a lanovky). Návštěvníci se koncentrují do nástupních bodů a tím vytvářejí vlastně i bodové

zatížení. Pak se toto zatížení přemění v liniové, a aby se kruh uzavřel, později na plošné. Tím se vytváří silný tlak na přírodu.

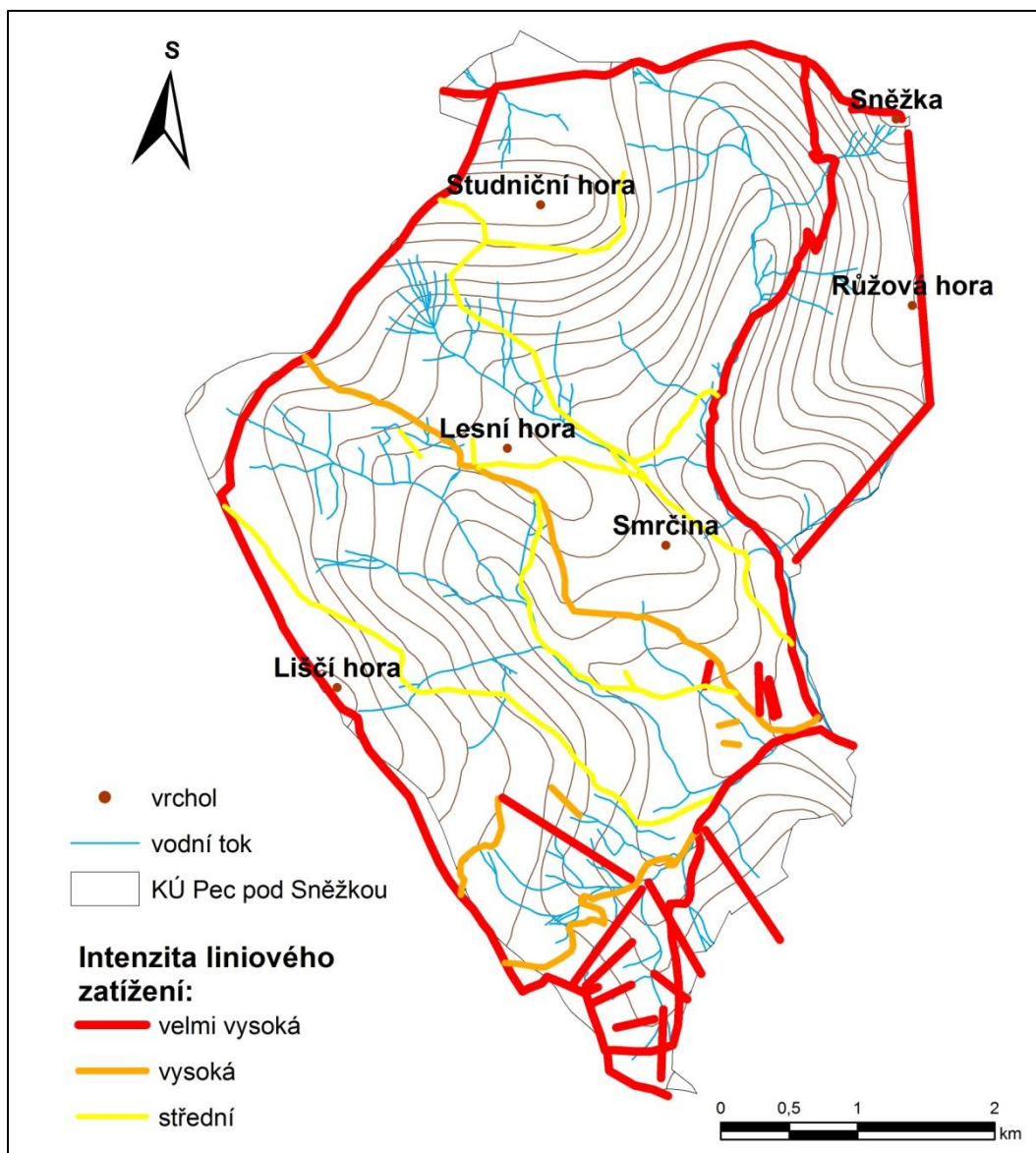
K největší intenzitě liniového zatížení dochází na cestách (Obrázek 28):

Pec pod Sněžkou – Obří důl – Slezská bouda – Sněžka (modře a červeně značená)

Sněžka – Slezská bouda – Luční – Výrovka – Na Rozcestí – Lyžařská bouda (není v KÚ Pece p. Sn.) a pak buď po letní krkonošské magistrále k Černé hoře nebo zpět přes Zahrádky nebo Vysoký Svah. Mezi cesty s velmi vysokým zatížením patří i silnice k Javoru, která je přístupovou do areálu a je zde parkoviště. Vysokým liniovým zatížením trpí i lanovky a vleky, třeba ve Skiresotu PEC je přepravní hodinová kapacita 9520 osob a kapacitě lanovky na Sněžky již bylo psáno. Křížení liniových nejzatíženějších tras nastává jen v oblasti Vysokého Svahu (asfaltová trasa vleky).

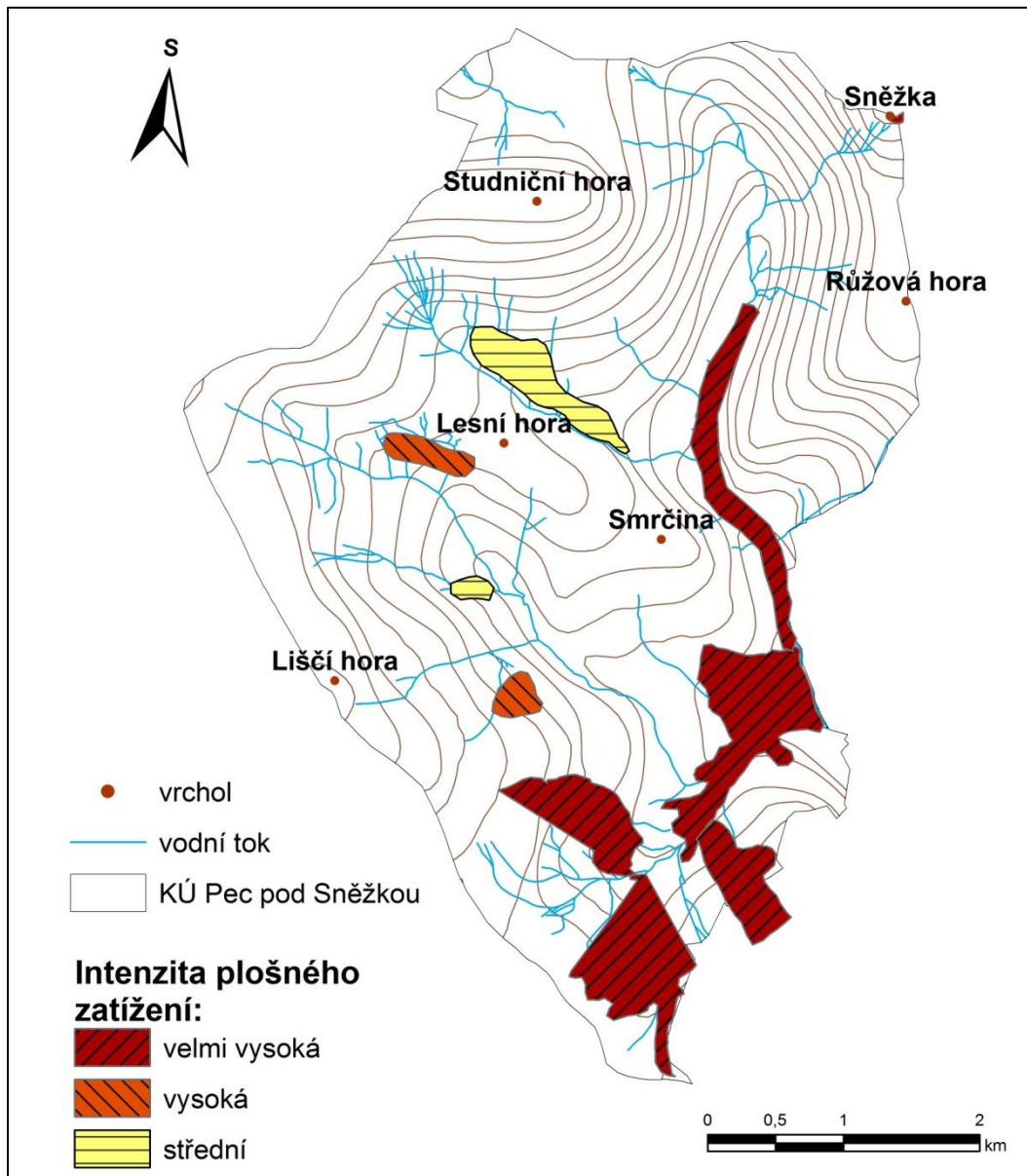
Cesty s vysokou intenzitou jsou (Obrázek 28): zmíněná asfaltová z Pece za Zahrádkami (žlutá) a z města na Výrovku (zelená). Spojka mezi vrchní stanicí lanovky na Hnědém vrchu je využívána běžkaři a pěšími turisty k napojení na tratě nebo další turistické trasy. Lanovka je v provozu celoročně, proto je zde stálý pohyb návštěvníků a to i proto, že je hned vedle vrchní stanice lanovky nově vybudovaná Rozhledna, která se stává pomalu novým cílem výletů.

Středně zatížené jsou cesty (Obrázek 28), které opět kopírují turistické trasy. Trasa od rozcestí v Modrém dole směrem po svazích Studniční hory je známou alpinistickou cestou s největším zatížením v zimě a jarních měsících. Jak již bylo uvedeno, sníh se tu drží nejdéle (je zde i Mapa republiky) a proto zde mohou skialpinisté chodit občas až do léta.

Obrázek 28 Liniové zatížení v zájmovém katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: podklad KRNP a vlastní úpravy)

4.2 Plošné zatížení zájmové oblasti

Obrázek 29 Plošné zatížení v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: podklad KRNAP a vlastní úpravy)

Plošné zatížení je udáváno zástavbou a lokalizací hromadných ubytovacích zařízení, které kopírují plochy zástavby (Obrázek 29). Na katastrálním území Pece pod Sněžkou jich je dle ČSÚ (2013) devadesát osm. Na území je dále velký počet objektů individuální rekreace (hlavně v osadách).

Nejvíce zastavěnými plochami je samozřejmě centrum města, Velká pláň, louky Javoru, Vysokého Svahu, Zahrádek a Hnědého vrchu. Dlouhodobě obývané objekty a objekty individuální rekreace jsou lokalizovány také v údolí Úpy (Obřím dole). Enklávami jsou osady Severka, Jelení louky, Richterovy boudy a boudy Studniční a Modrého dolu.

Podle ČSÚ (2013) bylo vytvořeno 5 + 1 oblastí, kde jsou ubytovací kapacity lokalizovány:

- Město – (centrum, Velká pláň, k Javoru a spodní stanici lanovky na Sněžku) s 56 ubytovacími zařízeními,
- Hnědý vrch - s 9 ubytovacími zařízeními,
- Javor – s 6 ubytovacími zařízeními,
- Zahrádky – se 13 ubytovacími objekty,
- Vysoký Svah – se 7 ubytovacími zařízeními,
- Oblast roztroušeným objektů, kde se jich nachází 13 (př. Luční bouda, Výrovka, Obří, Modrý důl).

Pokud bychom měli roztřídit ubytovací zařízení do kategorií, bylo by následující (Tabulka 11):

Tabulka 11 Kategorizace hromadných ubytovacích zařízení

Kategorie objektu	počet	příklad
Hotel	12	(dva 4*: Horizont a Hořec)
Penzion	52	(Javor, Zlatá Hvězda)
Turistická ubytovna	5	(Lokomotiva)
Ostatní zařízení jinde nespecifikovaná	29	(Luční bouda, Arnika)

Zdroj: ČSÚ (2013)

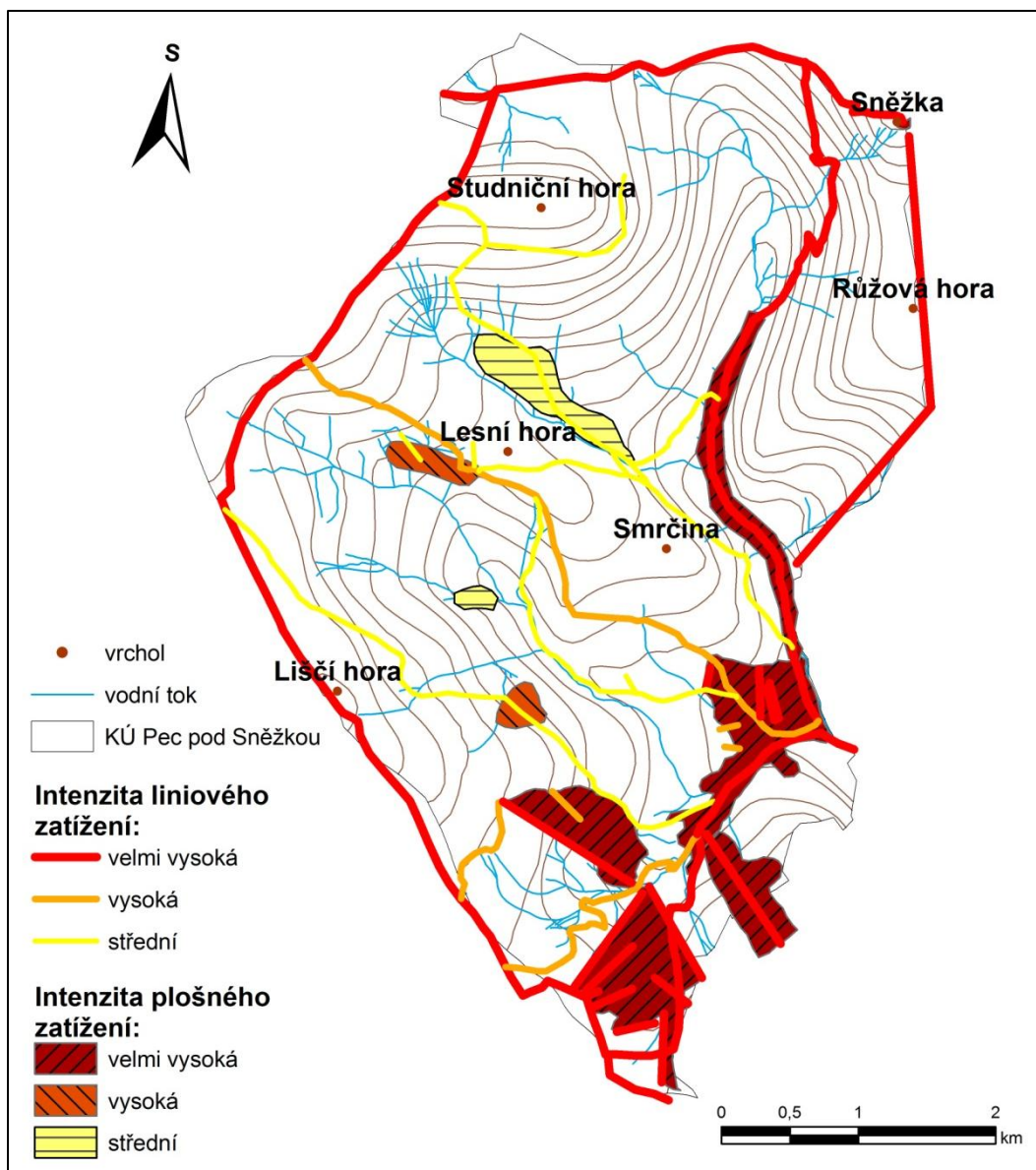
Oblast plošného zatížení je také na Sněžce, což vyplývá z charakteristik návštěvnosti i liniového zatížení na trasách vedoucích právě sem. Na malé ploše se v exponovaných datech a časech tísní až několik desítek návštěvníků.

U liniového zatížení jsou ohrožujícími prvky vleky a lanovky, u plošného zatížení to jsou přílehlající sjezdové tratě. Samozřejmě, že jsou tyto tratě největší ve Skiresortu PEC (Obrázek 30), kde je vysoká intenzita pohybu návštěvníků a tím i vysoká míra zatížení daných ploch.

Obrázek 30 Vleky, lanovky, sjezdové tratě Skiresortu PEC a část města Pec pod Sněžkou; žlutě podkreslené jsou tratě/části, kde dochází k umělému zasnežování; večerní lyžování je jen na Javoru (I, II) a na Zahradkách III (Zdroj: <http://www.skipec.cz/zima/vlek.php?lang=1#1>)

K vykreslení intenzity plošného zatížení bylo třeba ploch zástavby a hromadných ubytovacích zařízení a zatížení sportovní sjezdovou infrastrukturou. Spojením liniového a plošného zatížení dostaneme celkové zatížení zájmového území. Z Obrázku 31 je patrné, že v oblasti centra, Skiresortu PEC a Obřího dolu dochází k prolínání velmi vysokých intenzit a mohla by zde být vykreslena jedna celková plocha velmi vysoké intenzity zatížení.

Obrázek 31 Intenzita zatížení zájmové oblasti KÚ Pec pod Sněžkou (Zdroj: podklad KRNAP a vlastní úpravy)

4.3 Charakteristika návštěvníků v Krkonoších

Již několik let (od 2010 do 2014) agentura Czech Tourism realizuje projekt, který se zabývá návštěvností oblastí a regionů cestovního ruchu v České republice. Cílem je zjištění skladby, spokojenosti návštěvníků a způsob trávení volného času. Vzhledem k tomu, že v České republice dominuje letní a zimní cestovní ruch, jsou srovnávána tato dvě období.

Zájmová oblast Pec pod Sněžkou nemá přímo vypracovanou tuto studii, ovšem dají se na ni uplatnit závěry vyplývající s hodnocení celého regionu (zároveň i oblasti) Krkonoše a Podkrkonoší. Právě tento region je typický dělením na letní a zimní sezónu.

Stejně pro obě dvě sezóny je (Zpráva pro rok 2012, CZECH TOURISM 2010): polovina návštěvníků přijíždí ze vzdálenosti nad 100 km (50 %) a většinou autem (73 %). V létě využívají i dopravu vlakem (10 %), do Pece pod Sněžkou železnice nevede, proto se návštěvníci přibližují do Svobody nad Úpou, odkud dále mohou pokračovat autobusovou dopravou. Zhruba 35 % návštěvníků přijíždí na jeden den a dalších 35 % návštěvníků strání v oblasti 3 – 7 dní. Mezi 80 – 90 % návštěvníky se stravuje v restauračních zařízeních. Lidé přijíždějí do Krkonoš za relaxací a sportem.

Turisté se do nejvyšších hor rádi vrací a jsou často spojeni s nabídkou ubytování, přístupem místních lidí, značením tras, poskytováním informací. Naopak hlavní důvod jejich nespokojenosti pramení ze špatné dopravní dostupnosti (hromadnou dopravou; časté problémy na jediných přístupových trasách do středisek cestovního ruchu), nedostatečné dopravní infrastruktury a cen. Ty jsou obzvláště v zimních střediscích hodně nadnesené, často až nesmyslně. (Zpráva pro rok 2012, CZECH TOURISM 2010)

Krkonoše jako celek jsou velmi známé, proto je propagace zaměřena na jednotlivá zajímavá místa v nich. Návštěvníci nejčastěji zaznamenávají venkovní (30 %) a internetovou (20 – 35 %) reklamu. Hlavním impulsem k navštívení regionu byla výborná zkušenost z minulých návštěv. Celých 22 % návštěvníků si nechalo destinaci doporučit od přátel, rodiny a známých. (Zpráva pro rok 2012, CZECH TOURISM 2010)

Důvodem k návštěvě je v letní sezóně:

- Turistika a sport 35 %
- Relaxace 27 %
- Poznání 15 %.

Mezi aktivitami vede (Zpráva pro rok 2012, CZECH TOURISM 2010): pěší turistika (71 %); cyklistika (34 %) a poznávací turistika (32 %). V zájmovém území bych nepřikládala takovou váhu cyklistice. Do nejvyšších partií je vjezd na kolech zakázán. Nejvytíženější trasou je zelená značená trasa z Pece pod Sněžkou na Výrovku (což je i cyklotrasa) a pak po červené k Boudě Na Rozcestí, odkud se dá pokračovat do dalších částí Krkonoš. Kolu přístupnější jsou spíše okolní místa (Černá hora, Strážné).

V zimě je důvod k navštívení stejný – turistika a sport (51 %), ale hlavní aktivitou jsou lyžování a zimní sporty (69 %), pěší zimní turistika je druhou nejprovozovanější aktivitou v zimní sezóně. Rozvoj je spjat i výstavbami lanovek do vyšších partií nebo nahrazováním

vleků lanovkami (př. Hnědý vrch v zájmovém území). Značně se zjednodušil a zrychlil vstup do vyšších partií. Mnoho návštěvníků využívá těchto zkratk, aby si ulehčili cestu. Zpráva pro rok 2012, CZECH TOURISM 2010)

Srovnáním s minulými studii, lze vysledovat několik trendů Zpráva pro rok 2012, CZECH TOURISM 2010):

- V zimě se pobyty návštěvníků ve střediscích prodlužují
- V létě naopak zkracují, s tím souvisí i nárůst návštěvníků z kratších vzdáleností (do 20 km, 11 %)
- Automobil zůstává hlavním dopravním prostředkem, stále více lidí však začíná cestovat autobusy a vlaky (př. existuje i nabídka zvýhodněného jízdného, pokud se návštěvník zakoupí skipas do Skirestortu ČERNÁ HORA - PEC)
- Snižují se náklady na den strávený v místě (vlivem ekonomické krize a šetření zákazníků)
- Neustále se zvyšuje podíl návštěvníků, kteří se do regionu vrací.

4.3.1 SWOT analýza

Tato SWOT analýza se sice primárně vztahuje k hodnocení regionu Krkonoše a Podkrkonoší, ovšem stejně tak by vypadala i pro zájmové území Pece pod Sněžkou. Některým aspektům by sice byla dávaná menší váha, avšak jinak to lze považovat za SWOT analýzu zájmového katastrálního území. Nejpalčivějšími otázkami v zájmovém území jsou doprava, výstavba, ničení přírodních hodnot, vysoká návštěvnost či nedostatek nespportovních aktivit (v ryze sportovním regionu/místě). Zároveň analýza vyjmenovává problémy, které byly odhaleny z mapových výsledků (viz další kapitoly). (CZECH TOURISM 2010)

Silné stránky

- Schopnost přilákat návštěvníky ze vzdálených míst
- Výborná úroveň životního prostředí
- Kvalita a dostupnost ubytování a ostatních služeb
- Velmi dobré příležitosti ke sportu a relaxaci
- Sportovní infrastruktura (zimní i letní)
- Sympatie a podpora cestovního ruchu místními obyvateli
- Velká nabídka značených tras
- Vysoký potenciál pro opakované návštěvy

- Dostupnost informací

Slabé stránky

- Dopravní dostupnost
- Nedostatek parkovacích míst
- Nevyhovující spojení hromadnými prostředky s okolními místy/městy
- Cenová politika s vysokými cenami
- Nevhodná městská zástavba (nedostatečná kontrola a organizace výstavby)
- Absence kulturních a společenských akcí
- Nižší návštěvnost v mezisezónách (jaro/podzim)

Příležitosti

- Zlepšení dopravní infrastruktury
- Zlepšení služeb pro motoristy
- Nabídnutí frekventovanějšího spojení hromadnými dopravními prostředky
- Zkvalitňování ubytovací kapacity
- Zvýšení atraktivity kulturními a společenskými akcemi (i v mezisezónách)
- Zvýšit atraktivitu pro rodiny s dětmi
- Rozvoj a rekonstrukce sportovní infrastruktury
- Propagace a lákání návštěvníků za účelem vzdělávání (i pro děti – vzdělávací programy; organizované procházky s „průvodci“ z KRNAPU)
- Budování naučných stezek
- Relaxační služby a wellness jako ulehčení tradičním aktivitám
- Nabídnout jiná místa v regionu jako cíl za účelem odlehčení hlavním atraktivitám

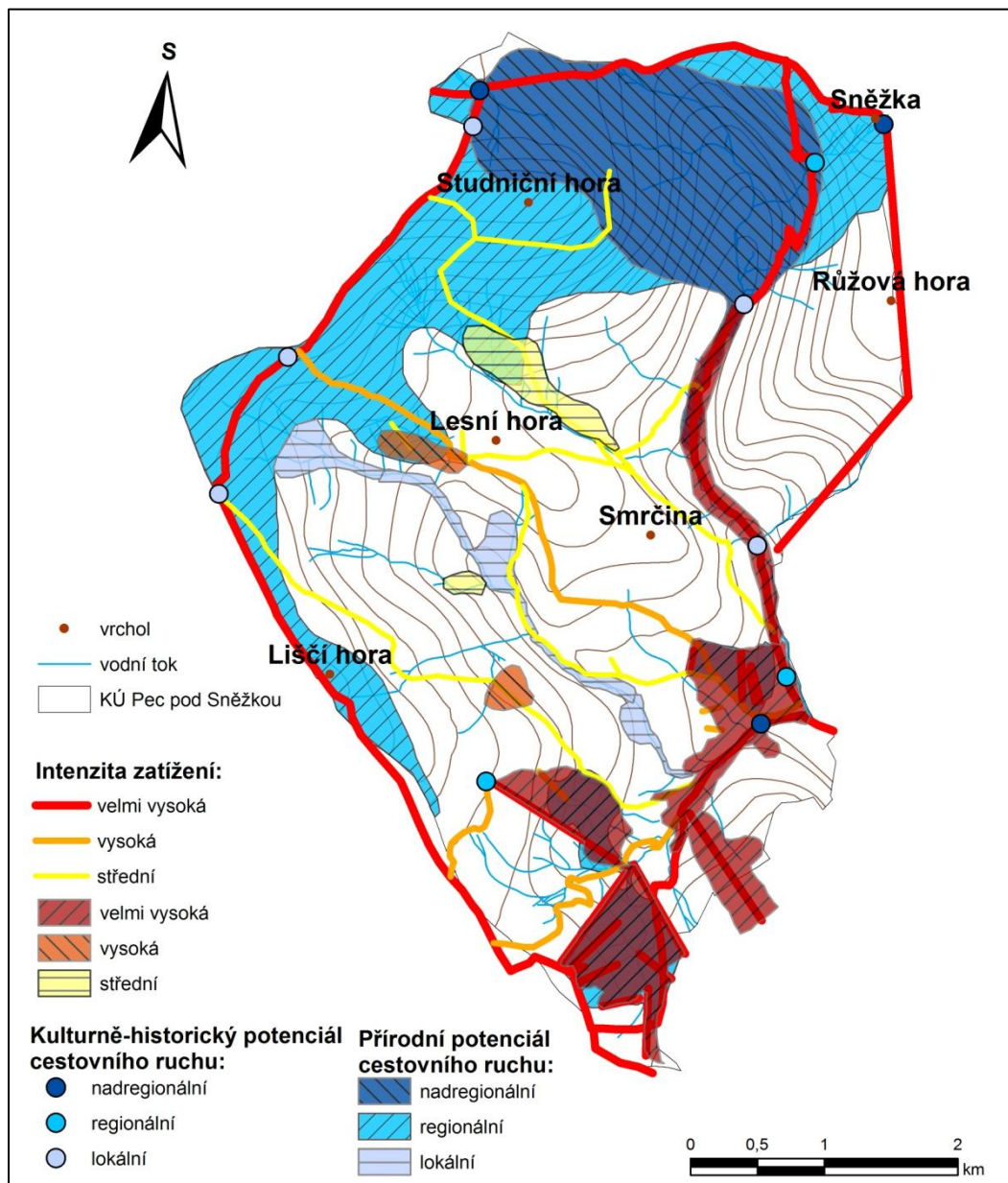
Hrozby

- Cenové nastavení může podnítit odliv návštěvníků
- Špatná dopravní dostupnost, infrastruktura a její dlouhodobé nezlepšování jako důvod odlivu návštěvníků z destinace
- Nebezpečí ničení ekosystémů vlivem vysoké návštěvnosti a neuvědomělému chování turistů vůči nim
- Snížení poptávky po dovolené v regionu (zájmové oblasti) vlivem příznivější nabídky (i cenové) v sousedních regionech a zemích

5 Prostorová organizace konfliktů mezi přírodou a antropogenní činností v katastrálním území Pece pod Sněžkou

5.1 Konfliktní oblasti v zájmové oblasti

Syntézou přírodního a kulturně-historického potenciálu cestovního ruchu s liniovým a plošným zatížením jsme získali přehled nejvíce ohrožených oblastí v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Obrázek 32).

Obrázek 32 Konfliktní oblasti v katastrálním území Pece pod Sněžkou (Zdroj: podklad KRNAP a vlastní úpravy)

Na první pohled jsou viditelně nejvíce ohrožená místa v oblastech, kde se překrývá nadregionální přírodní potenciál a velmi vysokou intenzitou zatížení. To nastává v několika případech:

- Nejviditelnější je to v oblasti sjezdových tratí a přepravních zařízení sportovní infrastruktury ve Skiresortu PEC, které se překrývají s bohatými květnatými loukami (Vysoký Svah, Zahrádky a Hnědý vrch).
- Dále je to lokalita Velké pláně v centru města, což je stejný případ.
- V údolí řeky Úpy od Bud v Obřím dole ke Kapličce v Obřím dole. Zde je velmi vysoké plošné zatížení, které je způsobeno zástavbou, pohybem vozidel a hospodařením v nivě Úpy. Přírodním potenciálem je zde bohatá údolní květena podél Úpy.
- V místě údolí Úpy je i velmi vysoké liniové zatížení, které pokračuje Obřím dole ke Slezské boudě, kde se rozděluje na cestu k Luční boudě, přes Úpské rašeliniště, až k Památníku obětem hor (turistická trasa ohrožuje nejvýznamnější ekosystémy zájmového území i celých Krkonoš – ekosystémy Obřího dolu – bohatá květena, stromové a částečně klečové porosty; vzácné rašeliniště s prameny Bílého Labe a Úpy a porosty Bílé louky) a na druhou stranu na vrchol Sněžky.

Velmi vysoká intenzita liniového i plošného zatížení v oblastech regionálního přírodního významu je lokalizovaná především ve dvou oblastech. První je zatížení, které vzniká syntézou turistických tras směrem na Sněžku (řetězová i cesta dlážděná kolem Sněžky). A samotná velmi vysoká intenzita zatížení na samotném vrcholu, zde vznikají tlaky jednak stávající zástavby, ale hlavně je zde velmi vysoká koncentrace návštěvníků. Jak bylo uvedeno dříve, v exponovaných datech a časech se zde vystřídá až deset tisíc návštěvníků za den. Druhou oblastí, která trpí velmi vysokým zatížením je okolí cesty od Památníku obětem hor, přes Výrovku, Boudu Na Rozcestí, Liščí horu až k Lyžařské boudě (která není v KÚ Pece pod Sněžkou). Zde jsou v ohrožení klečové porosty, které cestu lemují.

Vysoká intenzita zatížení na území regionálního přírodního potenciálu definuje problémy v oblasti Richterových bud pod Výrovkou a cesty (asfaltová, i cyklotrasa) od zmíněných bud k Výrovce. Také tady se dostáváme do pásma kleče a na louce Richterových bud roste květena krkonošských luk.

Na úpatí Studniční hory a v údolí Modrého dolu (boudy Studniční a Modrého dolu) je z hlediska zatížení „jen“ střední hodnota, ovšem na ploše regionálního přírodního potenciálu.

Plošné zatížení (zástavba) a přímý pohyb kolem ní opět ohrožuje vegetační kryt na svahu. Liniové zatížení výše kopíruje známé skialpinistické trasy. Ty jsou využívány v zimě a na jaře, protože se zde dlouho drží sníh (viz. Mapa republiky). Skialpinisté po výšlapu často sjíždějí po jižním svahu Studniční hory zpět do údolí (což je zakázáno), tak dochází k narušení vegetace a i k ničení špiček malých stromů, kleče.

Poslední oblastí, kde dochází k interakci mezi lokálním přírodním potenciálem a střední hodnotou zatížení je údolí Zeleného potoka a červená turistická trasa, která ho protíná. Opět zde nastává střet mezi frekventovanou trasou a výskytem údolní flóry a fauny. Vyznačený přírodní potenciál je lokálním biokoridorem a zasahuje sem i lokální biocentra.

5.2 Negativní vlivy lidské činnosti v zájmovém území

Vlivy, které generuje lidská činnost (zde v podobě cestovního ruchu a aktivit s ním spojených) jsou v zájmovém území soustředěny na přírodu. Zatížení kulturně-historického potenciálu je ovlivňováno prostřednictvím zástavby (stávající i nově vznikající), která mění krajinný ráz. Však také reliéf katastrálního území Pece pod Sněžkou je údolní a dovolí tak shlížet do města za všech stran.

Zatížení vzniklé se dá rozřadit do třech skupin:

- Dopady sportovní infrastruktury pro sjezdové lyžování na přírodu
- Dopady vysoké návštěvnosti na nejcennější ekosystémy (eroze, sešlapávání, zavlčení nepůvodních druhů, eutrofizace)
- Dopady necitlivé zástavby a nedostatky dopravní infrastruktury v Peci pod Sněžkou.

Nejdiskutovanějšími vlivy v zájmovém území jsou bezpochyby ty generované sjezdových lyžováním. To s sebou přináší celou řadu negativních vlivů. V Krkonoších jako celku i v zájmovém území zasahují sjezdovky celou svou délkou do lesa a narušují ho. Les je členěn, což přináší problémy živočichům, jejichž populace jsou roztříštěny a je ztížen pohyb, je ovlivněna i biodiverzita místa. Údržba lesa v přechodu do sjezdové plochy a otevření porostní stěny může degradovat lesní porost. Tyto stěny jsou náchylnější k polomům vlivem silného větru. Nové porostní stěny byly odkryty na sjezdovkách Hnědý vrch a Javor II. Je pravdou, že lyžař jezdící po metrové vrstvě sněhu, luční porost nijak neporušuje. Co však předchází tomu, aby zde mohl být, jsou velké zásahy do vegetačního krytu. Téměř vždy operuje na svazích těžká technika, které upravuje reliéf trati, hloubí základy pro sloupy a právě tyto terénní

úpravy vedou k převrstvení půdy a ničení porostů luk. To opět snižuje biodiverzitu. Ačkoliv k terénním úpravám docházelo v Skiresortu PEC hlavně v letech minulých, chystají se nové zásahy (rozvody vody, elektřiny) a luční porosty budou opět v ohrožení. S příchodem úprav sjezdovek, umělého sněhu se změnilo hydrologické poměry na Zeleném potoce a řece Úpě. Stlačená vrstva smíchaného sněhu (přírodní a umělý) taje dříve, je ovlivněna vsakovací schopností, která je nižší a může být zrychlený odtok. Je vyšší riziko eroze i pod vrstvou sněhu. Pro odtok vody jsou na svazích vyhloubeny kanály, ale nemají dostatečnou kapacitu, aby zabránily erozi v zimě ani v létě po vydatných deštích. Nevhodná pro flóru a faunu výroba umělého sněhu, která také mění režim toků v zájmovém území. Chemické přísady ovlivňují půdní složení a vodu. V zimě je navíc snížen průtok na minimum. Zatížení, které je produkováno samotným provozem, je hluk přepravních zařízení, návštěvníků a hudební produkce v okolí chat. K tomu ještě přispívá hluk ze sněžných skútrů a roleb, které zajišťují jediný motorový pohyb po horách. Ve večerních a nočních hodinách ničí klid osvětlená sněžná děla, osvětlené sjezdovky a po večerním lyžování ještě vyjedou na tratě sněžná zařízení, aby připravili sjezdovku na další den. Flóra a fauna luk je také ohrožována nepůvodními druhy, jež často úplně vytlačí. K tomu dochází při zatravňování ploch po technických pracích, aby se předcházelo erozi. Některé rostliny se „neumí“ těmto změnám bránit, mají posunutá vegetační období vlivem sněhu a tak je mohou nové druhy přerůst. Je dokázáno, že změny vegetace jsou spojeny se změnami živočichů. V okolí sjezdovek je doložen menší výskyt ptactva. Velkým problémem je lyžování mimo vyznačené trasy, ať už jsou to sjezdaři nebo skialpinisté. V ohrožení jsou nízké porosty mladých stromků, kterým jsou useknuty špičky a často tak odumřou. Mladé porosty jsou součástí cyklu obnovy krkonošského lesa a jejich narušení zpomaluje tento proces. Louky Vysokého Svahu, Zahrádek, Hnědého vrchu a Velké pláně jsou bohaté na luční květeny a i když na nich v období budního hospodářství probíhala pastva a zemědělství, tak to rovnováhu nenarušilo. Ovlivnění přinesl zákaz seče v posledních letech, když se ovšem zjistilo, že to vede ke snižování diverzity a ohrožení luční vegetace, byl zákaz zrušen a na druhou stranu je doporučováno majitelům pozemků, seč provádět. (FLOUSEK, HANČARIK 2009)

V nejcennějších ekosystémech jsou spojené s vysokou návštěvností. Dochází zde k silnému sešlapování vegetace v okolí cest (př. údolí Úpy v Obřím dole). Na cestě na Sněžku Obřím dolem dochází k ničení cesty velkým pohybem návštěvníků a erozi. Ta je ještě podpořena srážkami. V lesních porostech je sešlapáváno bylinné patro. Ohrožením je přivlečení nepůvodních druhů do oslabených ploch. Koridory podél cest pak mohou tyto druhy

proniknout do cenných botanických lokalit, až do Obřího dolu a Zahrádek. Vysokou intenzitou trpí mrazový reliéf v okolí Sněžky a Studniční hory. Pohybem dochází k sesuvům a ničení kamenných moří či přesunu kamenů kryoplanáčnických teras. Podél řetězové cesty na Sněžku dochází k destabilizaci kamenů a to také může vést k narušení mrazového reliéfu. Sešlapování a eutrofizace hrozí v ekosystému rašeliniště a prameniště na Bílé louce. Samotné vybudování cesty přes toto rašeliniště bylo a je problematické. Piloty narušily přirozené odtokové soustavy. Vlivem zanášení nepůvodních druhů je na ústupu ostružník moruška (KRNAP 2013). Změna půdních poměrů je způsobena nánosy na botách návštěvníků. Problémy v klečovém porostu jsou způsobovány nezodpovědným chozením v těchto porostech v okolí turistických tras. Ovlivnění generuje i automobilová doprava na asfaltových komunikacích, které klečí vedou. Objevují se i odpadky vyhazované do klečového porostu, což může vést opět k narušení rovnováhy a ukazuje to na nezodpovědnost některých návštěvníků.

Vznikající a některá stávající zástavba ve městě narušuje krajinný ráz a vnímání prostoru horského centra pod českými nejvyššími vrcholy. Existuje několik staveb, které by v Peci pod Sněžkou být zkrátka neměli, když svou podobou do střediska nezapadají. Dopravní komplikace, nedostatek parkovacích míst, obzvláště v zimě, ukazují na palčivý problém v nedostačující dopravní infrastruktuře.

Občasně se stává, co by se jistě stávat nemělo, rozhodně ne v první zóně národního parku, že se lidé pohybují mimo povolená místa a značené cesty. Sami na vlastní pěst se vydávají do Obřího dolu a na svah Studniční hory k jejímu sjezdu. Nezvaní návštěvníci ničí v Obřím dole vegetaci sešlapováním a více než kde jinde ji mohou ohrozit zavlečeným nepůvodních druhů. Na svahu Studniční hory sjezdaři ohrožují vršky stromků a kleče, které tak mají ztížený růst.

Faktem je, že ničení přírody je jedna strana, ale vědomé porušování pravidel, která slouží přírodě je druhá strana. Kdybychom to tak dělali všichni, kam by Krkonoše a zájmové území směřovaly?

5.3 Řešení negativních vlivů v rámci udržitelného rozvoje v katastrálním území Pece pod Sněžkou

V zájmovém území katastru pece pod Sněžkou dochází vlivem interakcí přírody s lidskou činností k mnoha problémům, které negativně ovlivňují celé prostředí. Největší tlaky jsou vyvíjeny na přírodní potenciál, kulturně-historický potenciál výrazně ohrožován není. Cestovní ruch, který je hlavní lidskou činností, je příčinou hlavních problémů.

Problémy, které zde rozlišujeme, jsou spojené s neúnosnou intenzitou návštěvnosti (hlavní turistické trasy, vrchol Sněžky) a jejími vlivy, sportovní infrastrukturou a městskými problémy v dopravě i narušením krajinného rázu výstavbou.

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu je definován rovnováhou mezi třemi základními pilíři: ekonomickým, sociálním a environmentálním. Sociální prostředí je zájmovém území ohroženo nejméně. Nejsou zaznamenány problémy, které zmiňuje PÁSKOVÁ (2009) o narušení identity místních i dualizaci společnosti. Jediné, co jsem diskuzí s majitelkou jednoho pensionu na Velké pláni zjistila, byla lehká nespokojenost s místní politikou v kontextu výstavby nových objektů. Právě znehodnocování krajinného rázu i vnímání centra je jedním z dlouhodobějších problémů ve městě.

Ekonomický faktor je nejvíce svázán s environmentálním, nelze je oddělit a pracovat s nimi samostatně. Však pokud bych měla navrhnout řešení, které by nejvíce vyhovovalo místní přírodě, musela bych uzavřít Krkonoše, sportovní zařízení, čímž bych přivedla zájmové území na okraj ekonomického bankrotu a to samozřejmě není udržitelné. Naopak otevření přírody, částečně zrušení její ochrany, zrušení kontrolovaného vjezdu motorových vozidel, by uškodilo přírodě, ale mohlo by to přinést ekonomické výhody. Otevření asfaltových cest by bylo využíváno i obsluhou ubytovacích zařízení v okolních katastrálních územích (Pražská, Kolínská bouda, Hotel Oddech) a docházelo by k silnému znečištění v okolí komunikací (ovzduší, hlukové, světelné). Proto je třeba hledat řešení, které bude vyhovovat hlavně ekonomickým a environmentálním charakteristikám, kde bude stále primární důraz kladen na ochranu přírody před turismem.

Hlavní formy cestovního ruchu, které se zde vyskytují, jsou letní turistika (pěší) a zimní sporty a rekreace. V posledních letech je lákadlem i wellness nabídka, která má za úkol přilákat k dlouhodobějšímu pobytu návštěvníků v mezisezónách. Udržitelný cestovní ruch nabízí několik variant udržitelných forem cestovního ruchu. Bohužel, ty však zde, v tradičním centru sportu a pěší turistiky, moc podmínek pro rozvoj nemají. Lidé se sem primárně vypravují za jinými lákadly, a proto rozvoj venkovského cestovního ruchu nelze očekávat.

Jak již bylo několikrát zmíněno, největší problémy jsou způsobovány vysokou návštěvností a její koncentrovaností. Nejzatíženějšími lokalitami jsou cesta (modrá) Obřím dolem na Sněžku, cesta (červená) od Slezské boudy na vrchol, přes Úpské rašeliniště a skrz klečové a travní porosty arкто-alpínské tundry. Řešení, které se nabízí jako ulehčení těmto cestám je zlevnění lanovky (a její využívání k cestám nahoru i dolů) a navýšení její přepravní kapacity.

Tím by se omezil počet návštěvníků, kteří by se pohybovali po vršcích a Bílé louce. K dosažení vrcholu by se méně využívalo cesty Obřím dole a nedocházelo by k ohrožování údolních a svahových ekosystémů. Odlehčilo by se i arкто-alpínské tundře. Cenové nastavení by pro turisty bylo výhodné, že by si cestu raději tímto způsobem zkrátili. Návrhem možného řešení ulehčení trasy Obřím dolem (modrá turistická značka) je zavedení jednosměrného provozu. Toto omezení je již v zájmovém území využito při řetězové cestě na Sněžku od Slezské boudy. Řetězovou cestou je možné jen stoupat k vrcholu, ke zpáteční cestě musí být použita dlážděná cesta okolo Sněžky nebo úplně jinou trasu mimo zájmové území. Opatření bylo navrženo polskou stranou a následně bylo přijato i českou Správou KRNAP. Stejně řešení vidím jako možné i na modré turistické trase Obřím dolem. V letní sezóně by jí jednosměrný provoz mohl odlehčit, zároveň by to příjemnější i pro samotné turisty, kteří by se na úzké cestě nemuseli vyhýbat, a nemuselo by docházet k nebezpečným situacím. Samozřejmě by byl provoz povolen ve směru zdola nahoru. Ke zpátečním cestám, pokud by se lidé vraceli zpět do Pece pod Sněžkou, by mohli zvolit trasu k Luční boudě, k Výrovce, odkud je možné se rozhodnout, jak se do města dostat, nebo přes Růžohorky opět do centra města. Alternativou by bylo využití cesty na Pomezní boudy, čímž by se snížila koncentrace v zájmovém území.

Celonárodním zájmem je ulehčení nejvíce navštěvovaným místům a snížit koncentraci pohybu návštěvníků v České republice. To platí i pro Krkonoše. Návrhem jak ulehčit nejexponovanějším místům (zde Sněžka a Bílá louka) je nabídnout a propagovat jiné cíle v okolí. V zájmovém území a jeho blízkém okolí je možné navrhnout místa v polské části Krkonoš, kterou nemá moc českých turistů prozkoumanou, a často nevědí, co polské Krkonoše nabízejí. Proto by částečným řešením mohla být spolupráce Správ NP ohledně propagace cílů na opačných stranách hranic. Na polské straně může být zajímavou procházka borovými lesy, čedičová rokle nebo návštěva Karpacze. Náhradní okružní trasou v zájmovém území, by mohla být trasa po červené turistické značce z Velké pláně k Richterovým boudám a zpět kolem Smrčiny do Pece pod Sněžkou. Pokud by zde došlo k vytvoření naučné stezky a objevila se třeba v místních průvodcích a byla propagována, jistě by byla i využívána. Politikou MŽP je propagování turismu „za domem“. Tím je myšleno, že není potřeba jezdit až do národních parků, ale lidé se mají naučit objevovat „malou přírodu“. Právě na neznámé turistické atrakce bude zaměřena celostátní kampaň MŽP. To je příležitost, jak ulehčit Krkonošim i zájmovému území, rozhodně však nelze počítat s dramatickým poklesem návštěvnosti. Sněžka bude stále lákat davy. (MF DNES 2013)

Moment, jež by mohl využít návštěvnosti, je možnost placeného vstupu do parku. V Polsku je vstup již zpoplatněn a získané finance jsou využívány k obnově turistické infrastruktury i zajištění bezpečnosti návštěvníků. Zavedením vstupních kas na hlavních vstupních místech a výběru poplatků by se získali nemalé finanční zdroje, které by mohly sloužit stejnému účelu jako na polské straně. Vstupné by se pohybovalo okolo 30 Kč, tedy na stejně hodnotě jako je v Polsku. Je možné, že by malý poplatek odradil někoho k návštěvě, spíše pravděpodobnější je, že by dotyčný placení obešel. V zájmovém území by mohla být výběrčí místa v Informačním středisku KRNAP nebo v prostoru horní stanice lanovky na Hnědý vrch. Poplatek bych ovšem vybírala, pokud vůbec, jen v časovém období 1.5. – 31.9. Polemika je, jestli je to nutné, aby nedošlo ke zhoršení atmosféry a vnímání Krkonoš, když zpoplatněno je dnes všechno a navíc platíme ochranu přírody v rámci daní. Jako dílčí řešení ochrany bych k tomuto návrhu přistupovala až jako krajnímu.

Dalším problémem je působení sportovní infrastruktury na bohatou luční květenu na sjezdových tratích. V nové době lyžování jsou zde ve Skiresortu PEC nutná prvotní opatření a infrastruktura již vybudována, tudíž není technickými zásahy narušován vegetační kryt. Luční květena je ve stabilizovaném stavu, je obnovena její seč, čímž je zachován prostor pro rostliny i udržována biodiverzita. V blízké budoucnosti bude řešena jen výstavba lanovky na Javoru, kde však nejsou lokalizována významná botanická místa. Největším problémem je jízda lyžařů mimo vyznačený terén, tím vzniklé narušování vegetace a rušení klidu fauny v lesích. Řešením je sezónní pohyblivé oplocení nebo instalace sítí, které by únik ze sjezdových tratí eliminovaly. Jízda volným terénem je případ i svahu na Studniční hoře, kde je řešení pouze v kontrole a pokutování správců KRNAPU. Světelné znečištění, které produkují osvětlené sjezdovky a znečištění vody a půdy vlivem umělé tvorby sněhu a chemických přísad, nemá jiné řešení než zdokonalení technologií v těchto oborech.

Problémy s dopravou panují v Peci pod Sněžkou hlavně v zimním období. Dvě parkovací plochy nepojmou návštěvníky, z nichž jsou to většinou hlavně lyžaři. Největší nápor je okolo Vánoc a Nového roku, pak v období trvání jarních prázdnin. Tvoří se často kolony, vjezd do města je uzavřen a policie odstavuje auta ke krajnici vozovky. Řešení je vybudování odstavných ploch pro vozidla nejen z Pece pod Sněžkou, ale i sousedního zimního střediska Velké Úpy. Bohužel v blízkosti nejsou vhodné plochy k vybudování, jedinou variantou by byla přeměna bývalé továrny Mechanika v Temném dole na parkovací dům. Dopravu do Pece pod Sněžkou by zajišťovaly svozové autobusy, které by se na této trase točily. Pokud by nadále docházelo k parkování vozidel podél komunikace, je potřeba zabezpečit jejich dostání

se do středisek. Často se stávalo, že návštěvníci zůstali „viset“ třeba 5 km před centrem. To je může od další návštěvy odradit. Proto by bylo potřeba vytvořit integrovaný systém dopravy, které by fungoval na základě spolupráce státního, soukromého a místního sektoru. Částečnému eliminování dopravy ve městě Pec pod Sněžkou by došlo i ke zlepšení kvality ovzduší v zájmovém území. Řešení, které bylo také navrženo, ale je to opravdu jen vzdálená vize, je vybudování železnice do Pece pod Sněžkou, která by dále pokračovala do Karpacze. Železniční trať by vedla několika tunely, do Karpacze by vedl tunel přímo pod nejvyšším masívem hor. Toto řešení, zmíněné i KOUCKÝM (2011), je nejméně udržitelné.

Vzhledem k unikátnosti města je nutné, aby jeho podobu utvářeli architekti s citem pro českou horskou zástavbu. Toho bohužel při realizaci některých staveb nebylo dosaženo. V minulosti zde byly realizovány projekty hotelu Horizont a blíže do současnosti apartmánových domů pod Horizontem. Právě ty, více než Horizont, na který jsme si zvykli, kazí dojem města. Nejnovější stavbou, která roste v centru, je hotel PECCR, který bude dalším unikátem, jež do struktury města nezapadá. Hodnoty městské zástavby nemohou zůstat v rukou architektů, je třeba povolovat projekty, které zapadnou a dotvoří ráz horského města, a to je úkol místních autorit. Ráz města musí být primárně chráněn městskou samosprávou, která se musí držet své vize. Zatím to vypadá, že centrum Pece pod Sněžkou bude charakterizováno různorodou zástavbou. Změnu přinese jen změna strategie výstavby a kontrola nad povolovanými projekty.

Některé negativní dopady můžeme zmírnit sami naším chováním, které je klíčem k mnoha řešením. Odpovědnost, úcta k přírodě, porozumění ochrany všech složek životního prostředí, je základem dlouhodobého udržení stability i v našem zájmovém území. V mnoha případech negativních vlivů i následných návrhů řešení, jsem zmínila nezodpovědné chování některých návštěvníků, proto konstatování, že začínat máme sami u sebe, zde platí více než jinde.

6 Závěr

Krkonoše jsou jedním z hlavních cílů cestovního ruchu v České republice, rozmanitost přírody, unikátnost jednotlivých ekosystémů a bodové atraktivity přilákají každoročně k návštěvě až 6 miliónů lidí. Právě negativní vlivy cestovního ruchu na přírodní hodnoty vedly k vytvoření Krkonošského národního parku. Ten po několika desítkách let příprav a různých obtížích vznikl v roce 1963. Celé Krkonoše nabízejí atraktivní místa, v zájmovém území, jež tvoří část Východních Krkonoš, je to Sněžka, Obří důl, Bílá louka s rašeliništěm a horskou květenou nebo klečové porosty a mrazový reliéf. Reliéf Krkonoš také předurčil formy cestovního ruchu, které zde dominují. Pěší letní turistika a v zimě rekreace a turistika jsem v současnosti cílem návštěv. V zájmovém území jsou lokalizovány hlavní oblasti pro provozování těchto forem cestovního ruchu. Lyžování patří ke Krkonošům a Peci pod Sněžkou již od svých počátků, proto má zde velkou tradici a je zde velmi dobrá infrastruktura. Pěší turistika se v zájmové oblasti začala objevovat po otevření Kapličky na Sněžce v roce 1681, která nejdříve lákala poutníky, později se však motivace k návštěvě přeměňovala.

Rozvoj infrastruktury cestovního ruchu je charakterizován několika etapami, předpoklad vytvořilo budní hospodářství, když se boudy později přeměňovaly na první ubytovací kapacity. Později byla překonána etapa obou světových válek a období rekreace ROH a výstavby obrovských komplexů, které narušila krajinný ráz středisek i města Pec pod Sněžkou. V současnosti je cestovní ruch nositelem pokroku a ekonomických výhod, na druhé straně však generuje vysoké zatížení v oblasti.

Hlavním cílem této práce byla identifikace konfliktních míst v zájmové oblasti, definování negativních ohrožujících vlivů a tvorba možných návrhů řešení, které by byly reálné, a místům by výrazně ulehčily. Řešení byla navrhována v rámci udržitelného cestovního ruchu tak, aby byla dodržena rovnováha mezi třemi základními pilíři ekonomickým, sociálním a environmentálním. Právě posledně jmenovanému byla přisuzována větší váha a byl lehce vyzdvihován nad oba ostatní. V zájmovém území i celých Krkonoších musí být environmentální zájem povýšen nad zájmy cestovního ruchu. Navrhovaná řešení byla konkrétní a snažila se o snížení návštěvnosti a koncentrace turistů v exponovaných místech tak, aby nebyl narušen chod města a nedošlo k vlivům na místní obyvatele, ani nebyl výrazně snížen ekonomický profit z cestovního ruchu.

Jedním z hlavních poznatků, bylo zjištění, že důležitým faktorem při tvorbě návrhů řešení dopadů cestovního ruchu, je chování jednotlivců, kteří svou neuvážeností a osobními zájmy

přírodu ohrožují. Svými návštěvami mimo značené trasy, chůzí do nejcennějších míst, která jsou veřejnosti uzavřena, nebo pohybem v klečových porostech, přírodu vystavují nebezpečným faktorům.

Vedlejším cílem, který byl nutný k naplnění hlavního cíle, bylo vytvoření prostorové charakteristiky zájmového území z různých pohledů (klíma, geologie, zástavba, botanické lokality atd.) a prostorová organizace potenciálu cestovního ruchu a vyjádření zatížení lidské činnosti, kterou je zde stále hlavně cestovní ruch. Syntézou potenciálu pro cestovní ruch a zatížení byla vytvořena dokumentace ohrožených oblastí, které jsou následně popsány a řešeny.

Součástí práce je vysvětlení jednotlivých pojmů cestovní ruch, udržitelný rozvoj a jejich spojení v udržitelný cestovní ruch. Právě ten je pozadím celé práce, protože cílem udržitelného cestovního ruchu je efektivní management jeho rozvoje. Cestovní ruch je v zájmové oblasti již dlouho rozvinutý, proto se management týká konfliktních interakcí ochrany přírody a dopadů lidské činnosti.

Důležitým momentem, který je také klíčem k ochraně hodnotných míst v zájmovém území, je zvýšení znalostí o ohrožených ekosystémech a vyšší vzdělanost v oboru ochrany přírody. K zachování krajinného rázu je třeba větší kontroly ze strany místních autorit a redukování jevů spojených s osobním jednáním je zase spojeno s důslednější kontrolou a sankcemi správce krkonošského národního parku. Nemůžeme zájmové území a celé Krkonoše dále ničit. Jak již bylo zmíněno výše, nejjednodušší je začít u sebe a jít příkladem ostatním generacím, těm mladším chceme nechat ekosystémy minimálně takové, jaké jsou dnes.

7 Summary

The need of getting knowledge, escape from work reality and meaningful use of leisure time leads to create tourism. This is a phenomenon and important economical subject. Tourism is performed by each of us several times in a lifetime. It is one of the main activity in leisure time. Development of tourism in the Czech Republic is connected with Club Czechoslovak Tourists what was the first organization cared about infrastructure and propagation.

Favorite destinations are these with natural values when we found four national parks and twenty-five landscape protected areas in the Czech Republic. Just the Giant Mountains National Park was established in year 1963 and includes many various types of ecosystem. Area of interest is small part of this National Park. But on this small area we can find famous places like Sněžka, Obří Valley or Úpské Moorland.

Area of interest is under huge pressure from anthropogenic activity, here mainly produced by tourism. High amount of visitors create pressure on natural and cultural-historical potential. The main problems are connected with nature, danger for culture or historical values was not found.

Important is knowledge about area of interest. It was created several maps as a base for graphic defining natural and cultural-historical potential, which was afterwards covered with layers with load. This revealed the most endangered places. These places are: path through Obří Valley and Úpské Moorland. Less threatened places are: dwarf pine vegetation, periglacial relief, top of Sněžka Mountain and the town Pec pod Sněžkou which suffer by construction (changes landscape and town's character) and traffic problems.

Within paradigm of sustainable tourism were designed specific solutions how to relieve exposed areas from high amount of tourism and their concentration. Suggested solutions were: increase use of cable car to the top of Sněžka as relieve for paths lead here; possibility of one-way-traffic in Obří Valley path; creating alternative parking places in building old Mechanika factory in Temný Valley and with it create integrated system of transportation. Solution of particular problems could be higher control from watchers (from NP), local authorities and responsible behavior of visitors.

Seznam literatury

Knižní zdroje:

BAIDAL, I. (2004): Regional Tourism Planning in Spain: Evolution and Perspectives. *Annals of Tourism Research*. 31 (2), s. 313 – 333.

BAKER, S. (2006): Sustainable development. Routledge, London, 245 s.

BAŠTA, J. (2005): O čem se hovoří: Bílé noci krkonošské. Jak působí osvětlení na krajinu? *Krkonoše a Jizerské hory*. 37 (05), s. 12 - 13.

BAŠTA, J. (2011): Nutkání stavět. *Krkonoše a Jizerské hory*. 54 (11), s. 10.

BRIASSOULIS, H. (2002): Sustainable Tourism and the question of the commons. *Annals of Tourism Research*. 29 (4), s. 528 – 546.

DOLEŽAL, T., HOGENOVÁ, A., NEUMAN, J., MOUREK, D. (2000): Sociální aspekty cestovního ruchu. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H., eds. (2002): *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek – svazek III*. ČŽP UK, Praha, s. 393 – 405.

EAGLES, P., McCOOL, S., HAYNES, Ch. (2002): Sustainable Tourism in Protected Areas. World Commission on Protected Areas, Cambridge, 191 s.

ELLIOT, J. A. (2006): An Introduction to Sustainable Development. Routledge, London, 283 s.

FANTA, J. (1969): Příroda krkonošského národního parku. SZN, Praha, 221 s.

HROMÁDKO, J. (2007): Příběhy objevitelů a dobyvatelů. Daranus, Praha, 301s.

JENÍK, J. (1961): Alpínská vegetace Krkonoš, Králického Sněžníku a Hrubého Jeseníku: teorie anemo-orografických systémů. ČAV, Praha, 405 s.

KČST (1938): 50. let Klubu čs. turistů. KČST, 38 s.

KONCEPCE (2007): Koncepce státní politiky cestovního ruchu v České republice 2007 – 2013. MMR, Praha, 66 s.

KOUCKÝ, R. (2011): Pec pod Sněžkou územní plán. Roman Koucký architektonická kancelář. Praha.

- LOKVENC, T. (1978): Toulky krkonošskou minulostí. Kruh, Hradec Králové, 268 s.
- MF DNES (2013): Přírodu máte „u nosu“, říká ministr. Mladá Fronta Dnes, 3. dubna 2013, s. 6, oddíl A.
- MÍCHAL, I. (1992): Ekologická stabilita. MŽP ČR, Brno, 243 s.
- MOLDÁN, B. (2001): Ekologická dimenze udržitelného rozvoje. Karolinum, Praha, 102 s.
- MOUREK, D. (2000 a): Prognóza rozvoje cestovního ruchu v ČR. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H., eds. (2002): K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek – svazek III. CŽP UK, Praha, s. 285 – 298.
- MOUREK, D. (2000 b): Cestovní ruch a životní prostředí. In: Moldan, B., Hák, T., Kolářová, H., eds. (2002): K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek – svazek III. CŽP UK, Praha, s. 255 – 284.
- PÁSKOVÁ, M. (2001): „Udržitelný rozvoj“ v cestovním ruchu. Geografie – Sborník české geografické společnosti 106 (3), s. 178 – 195.
- PÁSKOVÁ, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Gaudeamus, Hradec Králové, 298 s.
- QUITT, E. (1971): Klimatické oblasti 1:500 000. GgÚ, ČSAV, Brno.
- SHARPLEY, R. (2009): Tourism development and the environment: beyond sustainability? Earthscan, London, 220 s.
- SÝKORA, B. (1983): Krkonošský národní park. SZN, Praha, 276 s.
- TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Plzeň, 411 s.
- VEAL, A. J. (2003): Leisure and Tourism Policy and Planning. CABI, Cambridge, 288 s.
- VYSTOUPIL, J., ŠAUER, M. (2006): Geografie cestovního ruchu. MU – ESF, Brno, 119 s.
- VYSTOUPIL, J., HOLEŠINSKÁ, A., KUNC, J., MARYÁŠ, J., SEIDENGLANZ, D., ŠAUER, M., TONEV, P., VITURKA, M. (2006b): Atlas cestovního ruchu České republiky. MMR, Praha, 157 s.

VYSTOUPIL, J., ŠAUER, M. a kol. (2011): Geografie cestovního ruchu České republiky. Aleš Čeněk, Plzeň, 315 s.

ZELENKA, j., PÁSKOVÁ, M. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR, Praha, 487 s.

Internetové zdroje:

AOPK (2013): Územní ochrana. (http://www.ochranaprirody.cz/wps/portal/cs/aopkcr/aopk-cr!/ut/p/c5/DcpLEoIgAADQs3QAB9MoW4KfSiwnf6kbxpQxlSK1yDx9zds-kIO_RyGbung14FwkIJ8TX3vvIUOXKm7SIfqgcQ6wrGpqYYKXJDXXFz_85KW42SJ48eyrWCc8aqNlrN9x9jtQhS-P2KHki_r-2-VvqhyurUS9typG8F9opGolZryHuaEGHj8eT5kx52iAWxl7WtUWKuDX43K3KoXFqubGhrMrOeSCTAd6dMIEKWO9pZrIKPLts8QNzYyVK/?sentByLeftNavigation=true), accessed 2013-04-10.

CZECH TOURISM (2010): Monitoring. (<http://monitoring.czechtourism.cz/CzechTourism/zpravy.html>), accessed 2013-04-10.

CZECH TOURISM (2013): Databáze výzkumů. (<http://vyzkumy.czechtourism.cz/#;q=dom%C3%A1c%C3%AD+cestovn%C3%AD+ruch>), accessed 2013-02-10.

ČESKÁ POŠTOVNÁ NA SNĚŽCE (2012): O Poštovně. (http://www.postovnasnezka.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=2), accessed 2013-04-10.

ČESKÝ JAZYK (2013): Putování aneb cesta z Království českého do Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Judské a dále. (<http://www.cesky-jazyk.cz/ctenarsky-denik/krystof-harant-z-polzic/putovani-aneb-cesta-z-kralovstvi-ceskeho-do-benatek-odtud-po-mori-do-zeme-svate-zeme-judske-a-dale.html>), accessed 2013-02-02.

ČSÚ (2013): Cestovní ruch. (<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ccru020713.doc>), accessed 2013-03-21.

DESTINAČNÍ MANAGEMENT A VYTVÁŘENÍ PRODUKTŮ V CESTOVNÍM RUCHU (2008): Zážitkový cestovní ruch. (http://www.mmr.cz/getmedia/f00fb5f5-0898-44fc-b88e-3c58d682908b/GetFile_3.pdf), accessed 2013-02-02.

- DVOŘÁK, J. (2003): Návštěvnost Krkonoš. Krkonoše a Jizerské hory, 04/2003. (http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=8671&Itemid=5), accessed 2013-03-24.
- DVOŘÁK, J. (2005): Odhalené tajemství Mapy republiky. Krkonoše a Jizerské hory, 9/2005. (http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7359&Itemid=3), accessed 2013-02-10.
- FLOUSEK, J., HANČARIK, J. (2009): Sjezdové lyžování a ochrana přírody. (<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/clanky/sjezdove-lyzovani-a-ochrana-prirody.html>), accessed 2013-04-10.
- GEOGRAFIE CESTOVNÍHO RUCHU (2004): Kapitola 16. (<http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch16.html>), accessed 2013-02-02.
- KČT (2013): Klub českých turistů. (<http://www.kct.cz/cms/>), accessed 2013-04-10.
- KLAPKA, P. (2006): Krkonoše a trvale udržitelný rozvoj. Diplomová práce, Masarykova univerzita Brno. (<http://geography.upol.cz/soubory/lide/klapka/diplomka.pdf>), accessed 2013-03-24.
- KRNAP (2013): Správa krkonošského národního parku. (<http://www.krnep.cz/>), accessed 2013-03-30.
- LUČNÍ BOUDA (2013): Historie Luční boudy. (<http://www.lucnibouda.cz/historie.html>), accessed 2013-04-10.
- MINISTERSTVO KULTURY (2013): Kulturní dědictví. (<http://www.mkcr.cz/kulturni-dedictvi/default.htm>), accessed 2013-02-19.
- MŽP (2013): Zvláště chráněná území. (http://www.mzp.cz/cz/zvlaste_chranena_uzemi), accessed 2013-02-10.
- NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV (2013): Světové dědictví, NKP, chráněná území. (<http://monumnet.npu.cz/chruzemi/hledani.php>), accessed 2013-02-19
- NÁRODNÍ PARK ČESKÉ ŠVÝCARSKO (2013): Péče o národní park. (<http://www.npcs.cz/pece-o-narodni-park-ceske-svycarsko>), accessed 2013-02-10.

- NOVÁK, J. (2003): Monitoring turistické zátěže masívu Sněžky v letech 2000 – 2003. (http://opera.krnep.cz/_pdf/41/oc41-61.pdf), accessed 2013-02-10.
- SKIRESORT ČERNÁ HORA - PEC (2013): Pec pod Sněžkou – Velká Úpa. (<http://skipeec.com/zima/>), accessed 2013-03-01.
- SNĚŽKA (2005): Sněžka 1602 m n.m. (<http://www.snezka.net/snezka.htm>), accessed 2013-04-10.
- SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU (2010): Putování po krkonošských loukách. (http://www.krnep.cz/data/File/letaky_brozury/louky_web.pdf), accessed 2013-04-10.
- SUCHÝ, J., HABR, O., KRÁL, J. VÍTKOVÁ, M. (2007): Kategorizace a zhodnocení vlivu rekreačního, sportovního a turistického ruchu na ekosystémy jádrové zóny Biosférické rezervace Krkonoš. (http://opera.krnep.cz/_pdf/41/oc41-61.pdf), accessed 2013-03-10.
- SWAZEK OBCÍ VÝCHODNÍ KRKONOŠE (2009): Rozhledna v Peci. (http://www.vychodnikrkonose.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=127:no-va-rozhledna-na-hnedem-vrchu&catid=44:cyklo&Itemid=87), accessed 2013-04-10.
- ŠTĚPNIČKA, J. (2011): Udržitelný cestovní ruch v Chráněné krajinné oblasti Český ráj. Diplomová práce, Katedra geografie, Univerzita Palackého v Olomouci.
- ŠUMAVA Národní park a Chráněná krajinná oblast (2013): Základní údaje. (<http://www.npsumava.cz/cz/1261/sekce/zakladni-udaje/>), accessed 2013-02-10.
- TRUTNOVINKY (2012): Mapě republiky zbývají pohé dny, aby definitivně roztála. (<http://www.trutnovinky.cz/index.php?gid=33450>), accessed 2013-03-21.
- UNWTO (2011): Tourism Towards 2030. (https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/storageapi/sites/all/files/pdf/unwto_2030_ga_2011_korea_0.pdf), accessed 2013-02-06.
- UNWTO (2012): Tourism Highlights 2012. (<http://mkt.unwto.org/en/publication/unwto-tourism-highlights-2012-edition>), accessed 2013-02-04.

UNWTO (2012): UNWTO welcomes the world's one-billion tourist. (<http://media.unwto.org/en/press-release/2012-12-13/unwto-welcomes-world-s-one-billionth-tourist>), accessed 2013-02-12.

VANĚK, J. (2011): Vetřelec. Krkonoše a Jizerské hory, 07/2011. (http://krkonose.krnap.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=11416&Itemid=37), accessed 2013-03-24.

VESELÝ VÝLET KRKONOŠE (2012): Informační centrum Veselý výlet. (<http://www.veselyvylet.cz/cz/vv5.html>, accessed 2013-4-10.

VLČEK, R. (2007): Osudy krkonošských lesů. Krkonoše a Jizerské hory 11/2007. (http://krkonose.krnap.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=9694&Itemid=27), accessed 2013-03-21.

WORLD TRAVEL AND TOURISM COUNCIL (2012): Economic Impact of Travel&Tourism 2012. (http://wttc.org/site_media/uploads/downloads/Economic_impact_reports_Summary_v3.pdf), accessed 2012-02-08.

WORLD TRAVEL AND TOURISM COUNCIL (2013): The Authority on World Travel&Tourism. (<http://wttc.org/>), accessed 2013-02-07.

ZÁKON 20/1987 Sb. (2013): O státní památkové péči. (http://www.cka.cc/pravni_predpisy/hlavni_zakony/ZPP050630), accessed 2013-03-20.

ZÁKON 254/2001 Sb. (2013): O vodách a související předpisy. (<http://www.tzb-info.cz/pravni-predpisy/zakon-c-254-2001-sb-a-souvisejici-predpisy>), accessed 2013-03-18.

Ostatní zdroje:

Geoportal CENIA – podklady map

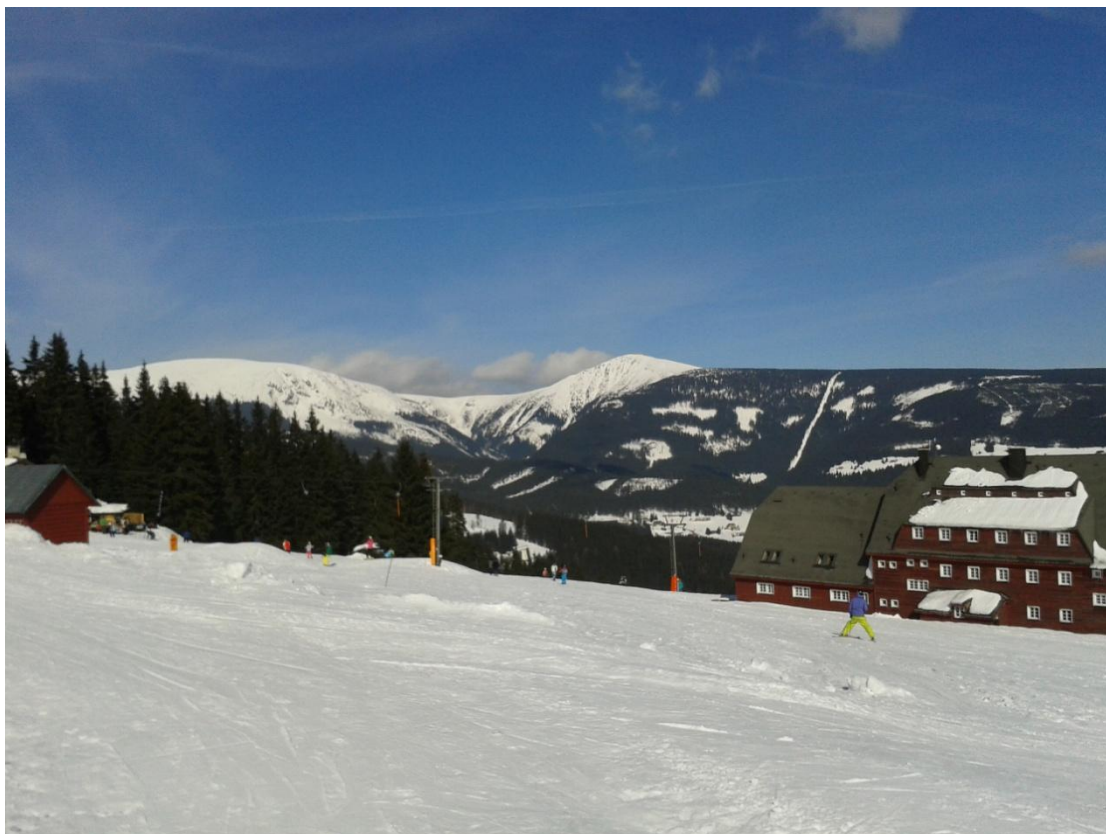
Přílohy

Seznam příloh

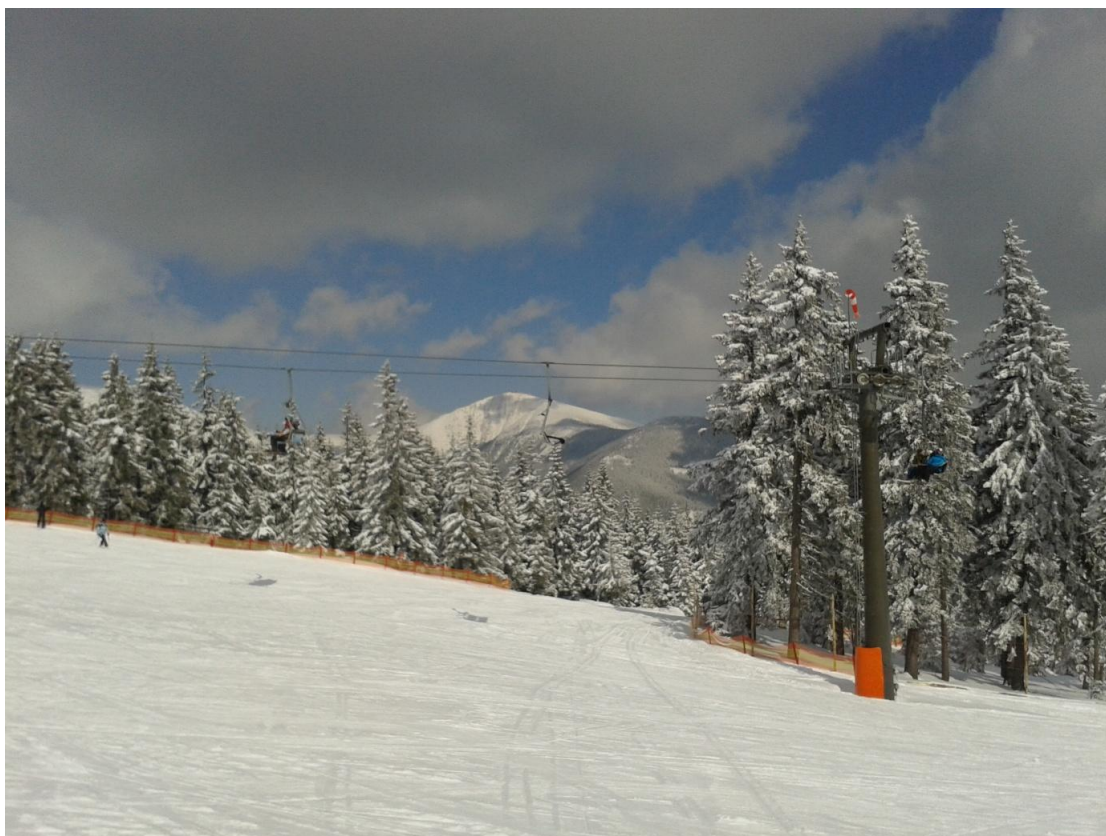
Obrázek 33 Pohled ze sjezdovky Zahrádky I. (Pec pod Sněžkou s dominantou hotelu Horizont, průsek lanovky na Sněžku, Sněžka)	133
Obrázek 34 Sněžka, Obří důl a Studniční hora z Klondiku	133
Obrázek 35 Sněžka přes lanovku na Hnědý vrch.....	134
Obrázek 36 Sjezdovka Javor, dva vleky má nahradit šestimístná sedačková lanovka	134
Obrázek 37 Pohled z Javoru na Hnědý vrch	135
Obrázek 38 Pohled z Javoru na část zájmového území.....	135
Obrázek 39 Apartmánové domy a hotel Horizont	136
Obrázek 40 Infocentrum Veselý výlet (dřevěná stavba) a hotel Horizont	136

Obrázek 33 Pohled ze sjezdovky Zahrádky I. (Pec pod Sněžkou s dominantou hotelu Horizont, průsek lanovky na Sněžku, Sněžka); (Zdroj: Eva Součková, 2.3. 2013)

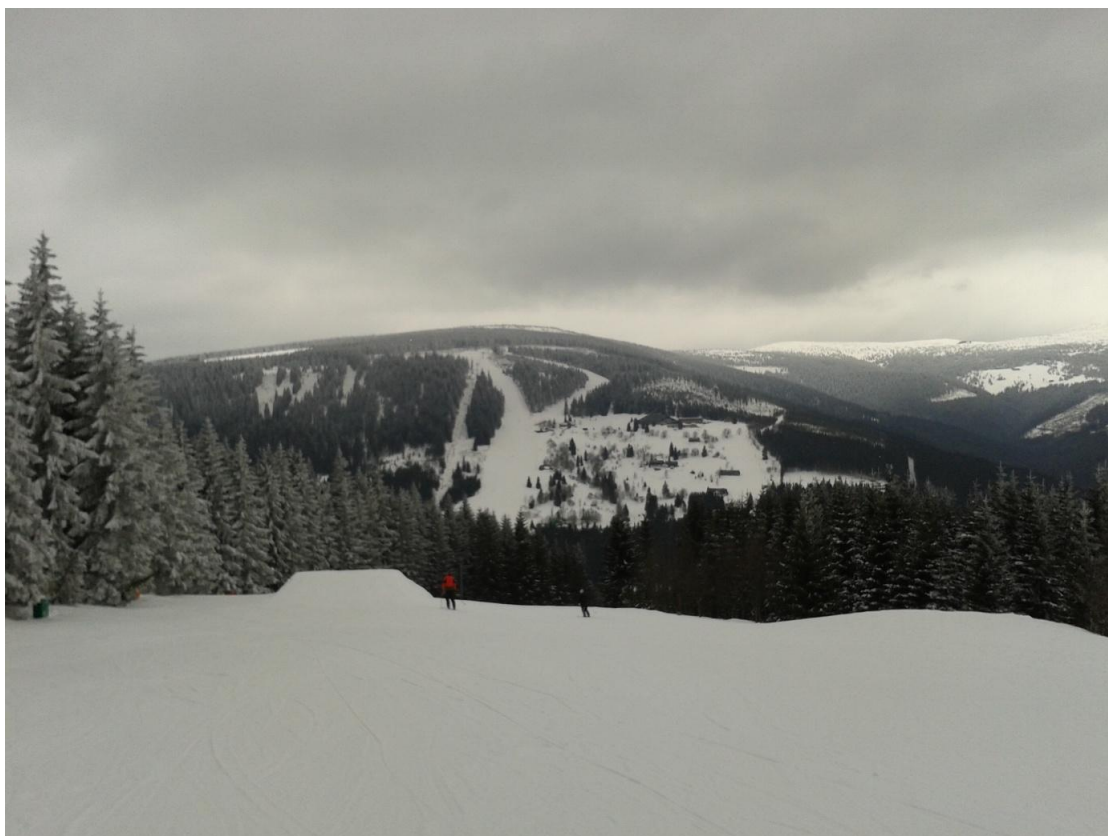
Obrázek 34 Sněžka, Obří důl a Studniční hora z Klondiku (Zdroj: Eva Součková, 2.3. 2013)

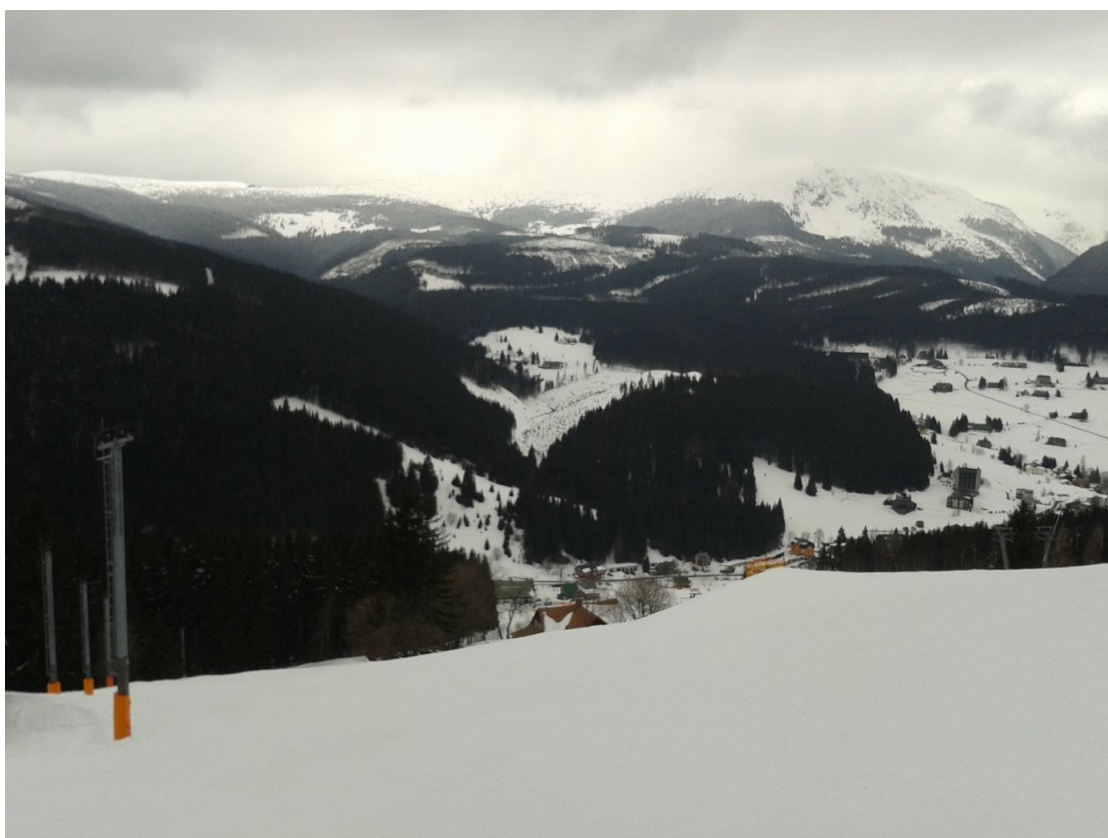
Obrázek 35 Sněžka přes lanovku na Hnědý vrch (Zdroj: Eva Součková, 2.3. 2013)

Obrázek 36 Sjezdovka Javor, dva vleky má nahradit šestimístná sedačková lanovka (Zdroj: Eva Součková, 7.4. 2013)

Obrázek 37 Pohled z Javoru na Hnědý vrch (Zdroj: Eva Součková, 7.4. 2013)

Obrázek 38 Pohled z Javoru na část zájmového území (Zdroj: Eva Součková, 7.4. 2013)

Obrázek 39 Apartmánové domy a hotel Horizont (Zdroj: Eva Součková, 14.4. 2013)

Obrázek 40 Infocentrum Veselý výlet (dřevěná stavba) a hotel Horizont (Zdroj: Eva Součková, 14.4. 2013)